

DESCOPERIM EROI ÎN LOCALITATE LA NOI

*Culegere de lucrări ale participanților în concurs,
ediția 2019-2020*

Auswärtiges Amt

ISTORIE LOCALĂ

CHIȘINĂU, 2020

CZU 94(478)(082)=135.1=111=161.1

D 34

Această lucrare este O CULEGERE de fragmente din cercetările elevilor, precum și a unor lucrări integrale, elaborate în cadrul proiectului de studiere a istoriei locale "Concurs Istoric 2.0" desfășurat în perioada lunie 2019-decembrie 2020. Concursul este axat pe căutare și descoperire, nu doar în documente oficiale și arhive de stat, ci în evenimente de familie și în arhive personale, în colecții de fotografii și videoteci de familie, în surse din muzeul localității, etc. Deși la sunt în cea mai mare parte la prime încercări, autorii, elevi de gimnaziu și liceu, au manifestat tenacitate și entuziasm pentru a identifica și aduce în prim plan EROII – în accepția concursului nu atât personalități marcante, arhicunoscute și onorate în public, cât oameni de rând, adesea membri ai familiei sau comunității, care au pus umărul la crearea "istoriei mari". Organizatorii proiectului, asociațiile obștești DVV International Moldova și ANTIM, exprimă sincere mulțumiri finanțatorilor, profesorilor-îndrumători, elevilor și tuturor celor care au contribuit la buna desfășurare a activității.

Opiniile exprimate în articolele acestei publicații de către fiecare dintre autori nu reflectă în mod necesar poziția editorului sau a responsabililor de ediție. Publicația sau părți ale acesteia pot fi reproduse numai cu condiția menționării corespunzătoare a sursei.

© DVV International 2020

Elaborat în cadrul biroului DVV International în Moldova

Str. A. Sciussev 60/1, Chișinău, MD-2012

Republica Moldova

Tel.: 373 22 21 22 72

info@dvv-international.md / www.dvv-international.md

Responsabil de ediție: Lucia Sava, dr., conf. univ.

Adaptare texte: Sergiu Boțolin, Elena Cojocari, Alina Codreanu, Lucia Sava, Aliona Badiur

Redactare: Lilia Toma

Editarea lucrării a fost posibilă datorită asistenței Financiare din partea Ministerului de Externe al Germaniei, în cadrul proiectului "Concurs Istoric 2.0" („Geschichtswettbewerbe 2"), 2019-2020.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Descoperim eroi în localitate la noi: Culegere de lucrări ale participanților în concurs, ediția 2019-2020: Concurs pentru tineri cercetători "Moldova. Istorie Locală" / DVV International în Moldova, Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova; responsabil de ediție: Lucia Sava; adaptare texte: Sergiu Boțolin [et al.]. – Chișinău: S. n., 2020 (Tipogr. "Lexon-Prim"). – 164 p.: fig., fot.

Texte: lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 1000 ex.

ISBN 978-9975-3268-0-3.

EDITURA
LEXON

MD-2049, mun. Chișinău, str. București 59
GSM: 0 699 04 555; 0 795 29 555
fax. 022 28 81 78; www.lexon.md
e-mail: lexonprim2001@gmail.com

CUPRINS

PREFAȚĂ	5

Eroi în familia mea

Gimnaziu

Diana Secieru, <i>Bunelul meu – participant la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobîl</i>	10
Инна Панаитова, <i>Школа в селе Котовское названа в честь моего деда И. П. Сынку</i>	13
Ștefan Rusica, <i>Ecolul războiului în familia mea</i>	17
Delia Malcoci, <i>Amintiri despre „Siberia cea de gheață”</i>	23

Liceu

Irina Chilaru, <i>Străbunelul Nicolae – eroul meu</i>	26
Victoria Musteață, <i>Eroul meu – străbunica mea</i>	29
Maxim Nicolaev, <i>O soartă de martir</i>	33
Maria-Patricia Olaru, <i>În lupta pentru eliberare națională</i>	38
Ecaterina Marinovskaia, <i>The role of my great-grandfather Peter Sinku in the fate of our family</i>	42
Virginia Rusu, <i>Eroul meu – plămăditor de suflete umane</i>	47

Oameni rezistenți la atrocități

Liceu

Dumitrița Cenușa, <i>„Siberia înghețată nu o voi uita nicicând”</i>	52
Alexandru Cimbriciuc, <i>Un destin mai puternic decât regimul</i>	56
Gabriela Gore, <i>„Calda” copilărie siberiană</i>	59
Veronica Craveț, <i>Eufrosinia Kersanovskaia – soarta unui om care a străbătut viața de la Soroca până în Siberia</i>	62
Alina Timofte, <i>O copilărie înfometată</i>	64
Renata Miron, <i>Războiul din Transnistria. În memoria lui Anatol Popovici</i>	69
Nicoleta Cernei, <i>Războiul din Transnistria: doi eroi cu destine diferite</i>	76

Modele de demnitate și civism

Gimnaziu

Ruxanda Nichitin, <i>Nicolae Misail, model de demnitate și civism</i>	80
Davinia Suru, <i>Vasile Gangal – erou al neamului</i>	83
Marius-Sebastian Babuș, <i>Gheorghe Mare – erou al luptei pentru unitate națională</i>	86

Liceu

Ilinca Pușcaș, <i>Un fiu al Unirii</i>	90
Inga Suhari, <i>Emanoil Catelly – un bălțean care a făurit un neam</i>	94
Gianina Tronciu, <i>Gheorghe David, opozant al regimului totalitar</i>	98
Ольга Трандафилова, «Я умираю невиновным»	102
Roxana Vicol, <i>Dinastia Murahovschi – destine trăite cu har și dăruire</i>	107

Promotori de cultură și spiritualitate

Gimnaziu

Иван Минку, <i>Сельский учитель Владимир Дмитриевич Касым – герой моей семьи, герой моей Родины</i>	118
Анна Манастырлы, <i>Один из немногих</i>	123
Nicoleta Ciorici, Daniela Musteață, Mihaela Munteanu, Maria Turculeț, <i>Grigore Brașoveanu – promotor al sportului de performanță din Nisporeni</i>	125
Romica Bordeianu, Daniela Barila, <i>Lumina înțelepciunii s-a născut la Pârlița</i>	130

Liceu

Viorelia Cătană, <i>Un altfel de erou</i>	133
4 Vlada Condrea, <i>Ioan Sîrbu – un destin în umbra crucii</i>	136
Олеся Кирович, <i>Крепкая вера хрупкой женщины</i>	140
Оксана Единак, <i>Призвание</i>	144
Antoaneta Lehevici, Anastasia Potoran, Anivart Gheorghită, <i>Fundamentul Adevărului</i>	149
În loc de postfață - creionările unui îndrumător	153

PREFAȚĂ

Asistăm cu bucurie la o nouă ediție a concursului „Descoperim eroi în localitate la noi”, încununată prin această culegere de texte, care își propune să aducă în prim-plan poveștile de viață ale unor oameni aparent „mici”, care au trecut incognito

prin istorie, dar, prin idealurile și faptele lor, prin activitatea și realizările lor, au adus contribuții importante la procese și fenomene istorice de importanță locală, națională sau internațională. Este o idee inovatoare în spațiul Republicii Moldova, care a putut fi aplicată datorită parteneriatului dintre Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova (ANTIM), Reprezentanța DVV International în Moldova și Fundația Koerber din Hamburg, dar și prin eforturile comune ale participanților la concurs: elevi entuziaști din gimnazii și licee, ghidați de profesori pasionați de istoria locală.

Care este rolul unor asemenea cercetări „minusculă” în MAREA ISTORIE politică, economică, socială, culturală? Rădăcinile unor asemenea abordări istorice, pe cât de novatoare și de captivante, pe atât de complexe și de dificil de realizat, trebuie căutate adânc în istoriografie, încă în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. În această perioadă, istoricii încep să înțeleagă că is-

toria reprezintă o dimensiune a conștiinței umane, care include participarea „oamenilor mici” la constituirea „marii istorii”. De aici rezultă, potrivit lui Christian Kestner, misiunea istoricului de a ne înfățișa omul în integritatea sa, nu doar în ipostazele, rare sau speciale, de dominator al altor oameni sau de dominator al popoarelor și de cuceritor al unor țări. Se multiplică și se diversifică scrierile care se opuneau prevalenței istoriei politice, pe care cercetătorii noii direcții, conjugați în jurul Școlii Analelor, doreau s-o înlocuiască cu „o istorie mai amplă și mai umană”, o istorie care să includă toate activitățile umane, omul în complexitatea ființei sale: „Noi dorim să cunoaștem nu numai vârfurile, ci și poalele munților, nu numai înălțimile și adâncimile suprafeței, ci toată masa continentală” (Otto Hintze). Se creează, astfel, premisele unei libertăți și unei diversități, prin extinderea ariei și a paletei de cercetare, în care istoricul se interesează deopotrivă despre dragoste și ură, despre certuri și înțelegeri, despre amintiri, angoase și speranțe de viitor. Devin mult mai valoroase viața și supraviețuirea celor fără nume în istorie, grijile lor cotidiene, modul lor de gândire, iar această perspectivă focalizează atenția și asupra victimelor și a suferințelor acestora, nu doar asupra celor care au dominat. Totodată, studiile de memorie identitară, de microistorie socială demonstrează că ierarhiile, distanțele sociale, conjunctura conflictelor sunt întotdeauna schimbătoare și în concu-

rență la momentul dat al timpului. De asemenea, aceste cercetări devin tot mai importante, pentru că ele reflectă maniera în care oamenii societăților din trecut văd, percep și își imaginează lumea care îi înconjoară, cum se văd pe ei înșiși și unii pe alții, precum și sistemele de valori în funcție de care își modelează atitudini, comportamente, reacții unii față de ceilalți, ca și față de provocările mediului natural, social sau politic. Asamblate împreună, asemenea studii, în care subiectul cercetării îl constituie omul simplu, cel care ia locul opusului său: omul excepțional, eroul, regele, prințul ș.a., permit completarea tabloului general al mării istorii și descoperirea acelor elemente specifice ale vieții sociale pe care istoricul nu le poate remarca studiind evenimentele politice sau procesele social-economice și culturale.

Care sunt avantajele unor asemenea abordări istorice pentru tinerii cercetători și pentru elevii care studiază istoria? Asemenea studii permit „umanizarea” istoriei ca disciplină școlară, deoarece:

- pentru fiecare individ „marea” istorie se derulează prin prisma unor experiențe individuale;
- este vorba despre o ISTORIE plină de emoții și sentimente;
- este ISTORIA care ne prezintă trecutul încadrat în viața reală în care trăim;
- este ISTORIA personalităților din comunitatea locală – care reprezintă o deplasare către oamenii care ne înconjoară, care trăiesc alături de noi.

De asemenea, acest tip de istorie de alternativă:

- completează istoria oficială descrisă în manualele școlare și în suporturile de curs;
- facilitează apropierea dintre generații prin intermediul memoriei afective;
- încadrează microistoria comunității sau a personalității în „marea istorie” națională și/sau internațională;
- consolidează memoria identitară, conștiința de apartenență la grup/familie/comunitate.

Sub aspect metodic, prin asemenea abordări științifice se promovează învățarea activă, învățarea prin descoperire, pentru că elevul este cel care scrie istoria, el este cel care decide cine constituie subiectul de cercetare, ce metode de investigație va aplica, ce surse și cum vor fi utilizate, obținând astfel dezvoltarea deprinderilor de analiză critică, de sinteză și argumentare istorică. Și nu în ultimul rând, aceste proiecte istorice dezvoltă spiritul de toleranță, încrederea, solidaritatea, responsabilitatea și alte trăsături civice atât pentru autor, cât și pentru comunitate.

Adresez cu drag și cu apreciere felicitări **autorilor** pentru entuziasmul și dăruirea cu care și-au identificat EROII, precum și pentru munca și perseverența de care au dat dovadă în asamblarea anevoioasă a discursului paraistoric, **cititorilor**, care, cu siguranță, vor rămâne impresionați de mărturiile și de poveștile de viață ale persoanelor subiect de cercetare, și, nu în ultimul rând, **organizatorilor proiectului**, DVV International și ANTIM, pentru frumoasa inițiativă, care, sperăm noi, va avea continuare în țara noastră.

CINCI PAȘI de urmat pentru elaborarea unei cercetări de succes:

Elaborarea unui studiu de caz care ține de microistorie (istoria unei personalități sau a unei localități ș.a.) constituie o direcție relativ nouă de cercetare, care are drept obiectiv reconstituirea imaginii trecutului prin prisma încadrării istoriei individuale în istoria socială. Pentru realizarea unei asemenea cercetări sugerăm parcurgerea câtorva etape:

- 1. documentarea:** constă în identificarea surselor de referință (sursele primare – prin consultarea arhivelor locale/instituționale/familiale; presa periodică de epocă, mărturii, înregistrări audio și video) și alte surse istorice care relatează despre evenimentul/procesul istoric în care se încadrează subiectul/personalitatea/localitatea; identificarea unor surse documentare similare în arhiva de familie (certificate, acte de moștenire, documente de stare civilă, diplome, distincții, scrisori ș.a.);
- 2. alegerea subiecților de intervievare:** selectarea persoanelor avizate în subiectul cercetării (reprezentanți ai organizațiilor, grupurilor, asociațiilor ș.a., de exemplu foști deținuți politici, veterani de războaie ș.a.), care posedă informații oficiale cu privire la personalitatea/procesul/ evenimentul istoric cercetat);

3. elaborarea instrumentelor de lucru (a documentelor de teren): vizează metoda de înregistrare a interviului, convorbirea, conversația, lista persoanelor care urmează a fi intervievate, adaptarea tematicii/a întrebărilor în funcție de experiența personală și profesională a intervievatului, stabilirea principiilor de etică și comunicare, pregătirea întrebărilor de alternativă;

4. înregistrarea narațiunilor și aplicarea unor metode de cercetare complementare: se realizează cu implicarea „vie” a cercetătorului, care are un rol important în comunicarea cu interlocutorul (gesturi, mimică, replici utilizate, întrebări de precizare sau de completare ș.a.). Păstrarea memoriei se face prin acumularea unor „relicve ale timpului”: fotografii, diplome, brevete, medalii etc. Consultarea martorilor vizuali (fotografia, filmul) și experimentele constituie două metode de cercetare complementare, care contribuie la consolidarea mesajului prin revenirea la subiect. Consultarea martorilor vizuali este obligatorie în cercetarea orală, ei permit certificarea informațiilor și pun capăt scepticismului și îndoielilor, deoarece constituie probe ale obiectivității faptelor descrise. Experimentele pot fi utilizate ca alternative în cazul blocajului psihologic, emoțional, deoarece permit reconstituirea cadrului tradițional;

5. analiza și interpretarea materialelor acumulate: se pot efectua fie pe dimensiunea conținutului informațiilor acumulate, fie pe dimensiunea formei, în ambele cazuri urmărindu-se redarea întregului sau a categoriilor evidențiate. La analiza de conținut, cercetătorul va îmbina armonios analiza cantitativă și calitativă, care vor permite generarea de idei și extragerea concluziilor.

Analiza categoriilor formei se referă la gândirea rațională (care duce la generalizare) sau la cea irațională (determinată de emoții, de asocierea ideilor, care necesită precizări, concretizări și permite detalierea unor momente). O analiză valoroasă este determinată de o argumentare riguroasă, de dovezile aduse și de maniera originală de prezentare a informațiilor acumulate, de capacitatea de a suscita curiozitatea cititorului.

***Conf. univ. dr. Lucia Sava,
Universitatea de Stat din Moldova***

Eroi în familia mea

Diana SECRIERU, cl. a IX-a

IPLT „Ginta Latină”, Chișinău

Profesor îndrumător: Claudia BARBAROȘ

Bunelul meu – participant la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobîl

Abstract:

From this article you can find out: about the 1986 Chernobyl nuclear accident and the cause of this catastrophic explosion; about the cloud of radioactive precipitation, which spread after the explosion, causing great damage to the entire globe, about my grandfather, who he is, what family he comes from and how he was taken from home, to endanger his life; about the work he was doing there and the strange things that were happening in the affected area; about how my grandfather's health was affected by radiation and why I decided to do this project.

La 25 aprilie 1986, pe timp de zi, reactorul nr. 4 al stației nucleare de la Cernobîl din URSS (azi, Ucraina) urma să fie închis pentru lucrări de întreținere. S-a decis folosirea acelei ocazii ca o oportunitate pentru verificarea capacității generatorului turbinei de a produce putere electrică suficientă pentru alimentarea sistemelor de siguranță ale reactorului după pierderea puterii externe. Testul a fost făcut cu succes la o altă unitate (cu toate sistemele de siguranță active), având însă rezultate negative – turbinele nu au generat putere suficientă, dar au fost făcute îmbunătățiri adiționale, ceea ce a determinat efectuarea altui test. În ziua următoare, 26 aprilie 1986, la ora 01:23, a avut loc un accident major – o explozie la reactor, urmată de contaminarea radioactivă a zonei înconjurătoare. Acest accident este considerat ca fiind cel mai grav accident din istoria energiei nucleare. Un nor de precipitații radioactive s-a îndreptat spre regiunile vestice ale Uniunii Sovietice, Europa și regiunile estice ale Americii de Nord. Suprafețe mari din Ucraina, Belarus și Rusia au fost puternic contaminate, fiind evacuate aproximativ 336.000 de persoane. Circa 60% din precipitațiile radioactive au căzut în Belarus, conform datelor postsovietice oficiale.

Bunelul meu, Gheorghe Secrieru, s-a născut la 31 mai 1953 în satul Găureni, raionul Nisporeni. El vine dintr-o familie numeroasă, fiind al cincilea copil din cei șapte. Tatăl său a fost veteran al celui de-al Doilea Război Mondial. Bunelul a făcut ser-

Bunelul meu,
Gheorghe Secrieru,
1972–1973

viciul militar trei ani în armata sovietică, în Belarus. În 1986, după câteva zile de la avaria de la Cernobîl, a fost trimis de comisariatul militar pentru a lichi-da rămășițele pline de radiație. Strângea pietre și bucăți de metal, evacua mobilier din apartamentele oamenilor. Toată vegetația din împrejurimi a fost

întoarce în hainele de lucru, deoarece acestea erau contaminate. Decontaminarea se efectua în trei etape în trei corturi separate. În primul se dezbrăca de haine, în al doilea se decontamina de radiație, iar în al treilea se îmbrăca în haine curate. Hainele conțineau o substanță specială ce nu permitea absorbția radiației. Bunelul era trezit în fiecare zi la 5 dimineața. După ce lua dejunul, la 6:30 era deja luat cu mașina. Pădurile erau roșii, peștii puteau ajunge până la 3-4 metri și aveau câte două opercule din ambele părți, pisicile se nășteau cu două capuri și multe alte malformații.

Bunelul a fost internat timp de câteva luni în spital, din cauza că și-a pierdut cunoștința de la de-

Reactor no. 4, Chernobyl, 1986
(Google illustrations)

Sfârșitul verii, Chernobyl, 1986
(Google illustrations)

distrusă, dar în zadar. Din cauza radiației, copacii creșteau foarte repede, florile creșteau mai mari decât palma unui om matur. Tabăra în care a fost adus bunelul era îngrădit cu sârmă ghimpată pe perimetrul a 30 km pătrați. Nu se permitea să se

pășirea normei de radiație de câteva sute de ori, provocată de căciula pe care o purta pe cap mereu. Înainte de a fi trimis la Cernobîl, bunelul a lucrat 27 de ani cizmar la fabrica „Zorile”, iar când a vrut să revină la serviciu, i s-a spus că are gradul II de

Amusement park, Chernobyl, 1995
(Google illustrations)

Chernobyl, 1998
(Google illustrations)

invaliditate și nu-l pot accepta. Din cauza radiației, nu i se permitea să mai facă copii, dar nici să lucreze.

Am decis să fac acest proiect despre bunelul meu, care a participat la lichidarea consecințelor catastrofei de la Cernobâl, pentru a arăta celorlalți adevărul despre acest dezastru înspăimântător. El și-a pus sănătatea și viața în pericol pentru noi toți. Vom reveni de multe ori la acest subiect, deoarece

este unul important în istoria omenirii. Acum bunelul meu are probleme cu inima și primește regulat perfuzii și pastile.

Repere bibliografice:

1. Secieru Diana, interviu cu Gheorghe Secieru (16 noiembrie 2019).
2. Foto din arhiva personală.

Инна ПАНАИТОВА, 7 класс

Гимназия им Н. Чебанова, с. Конгаз

Учитель-руководитель: Лариса МАРИНОВСКАЯ

Школа в селе Котовское названа в честь моего деда И. П. Сынку

Abstract

The study of the life activity of the son of Synku Ilya Petrovich was carried out in order to identify the reasons for the name of the educational institution in the village Kotovskoe in his honor. The article describes the goals and objectives, as well as methods for the implementation of the tasks. The author comes to the conclusion that the activity of I. P. Synku left a noticeable mark in the history of the development of the village.

История для человека должна начинаться с изучения прошлого его семьи, исследования обстоятельств основания родного края, в котором он проживает. Меня удивило, когда я узнала, что школа в соседнем селе Котовское названа в честь моего деда Сынку Ильи Петровича. Появилось желание рассказать ученикам гимназии о замечательных чертах характера Сынку Ильи Петровича, благодаря которым он достиг успехов во многих областях.

Целью моего исследования стала деятельность Сынку И. П. в селе Котовское и установление причины наименования школы в честь него. Мы поставили задачи:

- исследовать семейный архив: фотоальбомы, документы, награды;
- провести интервью с сотрудниками Сынку Ильи Петровича и другими жителями села;
- изучить архивные документы, связанные с работой Сынку Ильи Петровича;
- провести беседу с родственниками о фотографиях, на которых изображен Сынку Илья Петрович.

Реализация проекта проходила в четыре этапа: поиск, идея, исследование и итог. Тщательно были исследованы документы и фотографии Сынку И. П. и на основании этого составлена биография, которую условно разделили на детство, юношество и зрелость.

Раннее детство Ильи пришлось на период, когда родина переживала целый вихрь исто-

Img. № 1. Synku family, 1949
(Family archive of the Synku family).

Img. № 2. Synku Ilya Petrovich in the ranks
of the Soviet Army 1958.

село забегая во двор, он с калитки каждый раз кричал: «Чинчь!». Поворотным событием в судьбе детей стало 24.08.1944 год, на территорию Конгаза вступила Красная армия, а Илье пришлось заново пойти в первый класс. Поменялась власть, в школе появились другие учителя, которые преподавали на незнакомом языке. Получать отличные оценки Ильеше стало сложно, но вот однажды опять с калитки раздался радостный крик: «Пять!». Но реакция матери была не однозначной: «Pii be Likucuk, ne proslatmışın sän işi. Çinçi – çinçişinda "пять"». С детства Илью отличало упорство и твердость характера. В семье сохранилась история одной двойки по математике. Будучи весьма активным ребенком и не понимая русскую речь, он довольно часто отвлекался на уроке и прослыл озорником. Учителем математики у него был Корниенко Василий Андреевич. Вот однажды, когда в очередной раз Ильей не была решена задача из-за непонятого условия, учитель на свое порицание вдруг встретил ожесточенную реакцию: ребенок стал активно, сквозь слезы, возра-

МОЛДАВСКАЯ ССР
МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ

АТТЕСТАТ ЗРЕЛОСТИ

Настоящий аттестат выдан Сынку Илье Петровичу
 фамилия, имя, отчество Сынку Илья Петрович МССР 1957 г.г.
 в день, что он поступил в 8 класс школы № 1
Кишиневского района, МССР, окончив
 который с успехом и безотказно, под подписью поименованных ниже
 должных по представлению:

Молдавская ССР	Петрари, СССР	4 (четыре)
Молдавская литература	Бессонов, Молдова	4 (четыре)
Русский язык	Бессонов, СССР	5 (пять)
Русская литература	Бессонов	5 (пять)
Алгебра	Бессонов	5 (пять)
Геометрия	Бессонов	5 (пять)
Труд и образование	Бессонов	5 (пять)
Безотказность	Бессонов	4 (четыре)
	Бессонов	3 (три)

Настоящий аттестат дан по получении право поступления в высшее учебное заведение Союза ССР.

Иван, 10, 1957 г.

С. Сынку
МССР

Директор школы
И. П. Сынку

Завуч
И. П. Сынку

ДИПЛОМЭ

Р № 145702

Диплома де фактэ есте датэ Сынку
Илье Петровичу
 дрепт адеворинца, кэ ын анул 1960
 а ынтраг ла институтул агрикол.
ын нумеле луй М.В. Фрунзе
дин Кишинэу
 ии ын анул 1965 а терминат курсул
 дешия ал институтулуй
 ла специалитатэ механизаря
агрикултурей

Прин хотэрыя Комисией де экзаминаре
 де стат де ла 28-июль анул 1965
Сынку И. П.
 и се аtribute квалификация де
инженер, механик ын агрикултурэ
 Присвоение из Комиссии
 де стат де ла 28-июль анул 1965
Сынку И. П.
 Оршул Кишинэу 28-июль анул 1965
 Изображ де ювентуре 102

Л. П.

Ректор (Директор) И. П. Сынку
 Секретарь В. С. Сынку
 Город Кишинэу 28-июль анул 1965
 Регистрационный № 102

Молдавская ССР

ДИПЛОМ

Р № 145702

Настоящий диплом выдан Сынку
Илье Петровичу
 в том, что он в 1960 году поступил
 в Кишиневский сельскохозяйствен-
ный институт им. М.В. Фрунзе
 и в 1965 году окончил полный курс
названного института
 по специальности механизация
сельского хозяйства

Решением Государственной экзаменационной
 комиссии от 28-июля 1965 г.
Сынку И. П.
 присвоена квалификация
инженера механика
 Присвоение из Государственной
 экзаменационной комиссии
 Ректор (директор) И. П. Сынку
 Секретарь В. С. Сынку
 Город Кишинэу 28-июля 1965 г.
 Регистрационный № 102

Молдавская ССР

Img. 1-2. Documents of Synku I. P.

жать на родном языке. Вот тут Василий Андреевич повел себя очень мудро: он вывел Илью к доске и молча стал писать на доске примеры. Ученик быстро считал в уме и записывал ответы. Примеры становились сложнее и сложнее, а ответы записывались быстро и безошибочно. Выдержав этот своеобразный экзамен не только на знание математики, но и на твердость характера, Илья обратил на себя внимание учителя. За всю свою жизнь И. П. Сынку пронес признательность учителю не только за этот эпизод, но и за привитую любовь к футболу. Сынку И. П. помнил уроки жизни, поэтому детям и внукам старался привить любовь к спорту. Где бы он не работал, одной из главных забот было

строительство детских спортивных сооружений (рис. 2). В школе, во время службы в армии, в студенческие годы и даже после института игра в футбол стала мощнейшим фактором формирования характера Сынку И. П., в футбольной команде села мой дед был центральным нападающим.

В заключении исследования были сделаны выводы. Школу в селе Котовское переименовали в честь моего дедушки по следующим причинам: он многое сделал для благоустройства села Котовское, которое во время его руководства процветало и развивалось. В селе были построены 12-квартирный дом и пять домов для специалистов, проложены тротуары, ФАП, шко-

Img. 3. Poster about Synku I. P.

ла, детский сад, магазины. Но особенно отрядно мне было слышать, что он был внимателен к каждому нуждающемуся и всегда готов был помочь. Многие отмечали такие его качества, как требовательность и строгость, без которых, наверно, невозможно организовать такую огромную деятельность. Из выше сказанного, мне стало ясно, что в память о его заслугах перед селом Котовское выбор жителей при наи-

меновании гимназии пал на моего деда, Илью Петровича Сынку. В благодарность за память о дедушке, я создала в дар школе постер (рис. 4).

Список использованной литературы:

1. Архив семьи Сынку.
2. Интервью с жителями с. Котовское.
3. Комратский архив. Ф-208, О- № 1. Д. 12.
4. Франгу Ф. Конгас, Кишинев, 2012.

Ștefan RUSICA, cl. a IX-a

Liceul de Creativitate și Inventică

„Prometeu-Prim”, Chișinău

Profesor îndrumător: Alexandra CHIRICA

Ecol războiului în familia mea

Abstract

The Second World War represents 6 years of continuous horror that marked the lives of millions of people. The fate of my two great-grandparents who fought in opposing armies, despite being compatriots, is an example of cruel reality that has destroyed the lives of many innocent people. The echo of the war continued to persist even after its end until the fourth generation of my family, and I, its representative, have a moral duty to restore the truth that has been hidden for over 75 years.

Argument

Secolul al XX-lea rămâne în istorie ca un secol al extremelor, când omenirea a avut de suportat una din cele mai dure ispite, cea de-a doua conflagrație mondială.

Timpul ne îndepărtează tot mai mult de acel calvar și doar monumentele, cimitirele, fotografiile și unele acte sunt dovezi vizibile ale acestui odios conflict militar.

Subiectul cercetării

Războiul a lăsat urme dureroase și în destinul familiei mele. Mă consider obligat să dezvolt faptele eroice ale celor doi străbunici ai mei, care și-au binemeritat un loc de cinste în panteonul istoriei. Le dedic acest modest studiu străbunicilor mei: Ion Salcuțan, participant la cel de-al Doilea Război Mondial în armata română și Eugen Rusica, soldat în armata sovietică. De asemenea aduc omagiu și milioanelor de oameni căzuți jertfă ororilor fascismului și imperialismului sovietic.

Nașterea

În primăvara anului 1923, în data de 5 aprilie, în satul Logănești, județul Chișinău, într-o familie de țărani s-a născut străbunicul meu, Ion Salcuțan. Însă în extrasul de pe actul de naștere figurează o dată eronată de naștere - 8 aprilie.

Înrolarea în armata română

La 21 ani, în anul 1944, tânărul Ion Salcuțan a fost înrolat în armata română și a fost trimis în Regimentul 5 Pionieri. Împreună cu ceilalți junci recruți au mers desculți zile la rând până au ajuns la Timișoara: un traseu lung și anevoios, de circa 600

de kilometri în linie dreaptă. (Din relatările unchiilor mei, Vasile, Gheorghe și Nicolae Salcuțan, fiii străbunicului meu)

Regimentul 5 pionieri

În perioada interbelică, Regimentul 3 Pionieri Focșani a parcurs mai multe etape de restructurare. În urma reorganizării teritoriale a armatei române conform „Legii pentru organizarea Arma-

tei” din 24.06.1924, publicată în Monitorul Oastei nr.134/12.06.1924, Regimentului 3 Pionieri a intrat în compunerea Corpului 5 Armată Brașov și începând cu 01.01.1928, potrivit Ordinului Statului Major General, nr. 437/1927, a primit denumirea de Regimentului 5 Pionieri.

Pe parcursul celui de-al Doilea Război Mondial, Regimentul 5 Pionieri a constituit și angajat, atât

ВОЕННЫЙ БИЛЕТ
НО № 1407280

Фамилия Сокальцов
Имя Иван
Отчество Васильевич
Число, месяц и год рождения 5 апреля 1923
Личная подпись владельца Иван
Выдан Котовским районом военным комиссариатом Молдавской ССР области (республики)
29 февраля 1964 г.
Военный комиссар Григорьевский
М. П. Григорьевский

НО № 1407280

1. Общие сведения

1. Место рождения Молдавская ССР, Котовский район, с. Дроздовка

2. Национальность Молдаване

3. Партийность (с какого года) не партийности

4. Состоит ли в ВЛКСМ (с какого года) не состоит

5. Образование 5 классов в 1937

6. Основная гражданская специальность не имеет

7. Семейное положение женат: Вера Григорьевна

Livret militar nr. 1407280, eliberat la 29 februarie 1964 / Military booklet no. 1407280, issued on February 29, 1964

pe frontul antisovietic, cât și pe cel antihitlerist, un număr însemnat de unități, subunități și formațiuni de geniu și anume: Batalioanele 5, 6, 13, 25, 35, 54 și 81 Pionieri, 6 și 7 Drumuri, Companiile 21

și 81 Pionieri, 3 și 4 Cantonamente, Coloana 337 Transport etc., îndeplinindu-și în mod remarcabil și cu sacrificii considerabile misiunile de luptă primite. (Sursă: <http://www.bg10ge.forter.ro/>)

REPUBLICA MOLDOVA РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА

EXTRAS DE PE ACTUL DE NAȘTERE
АРХИВНАЯ ВЫПИСКА ИЗ ЗАПИСИ АКТА О РОЖДЕНИИ

La data de 08 aprilie 1923 cu nr. 20
Data / No
la parohia Logănești, cerc 3, județul Chișinău
denotarea organului de stare civilă înscrisă asupra SA/C

S-A ÎNREGISTRAT NAȘTEREA
Зарегистрировано рождение

Salcuțan Ion
numele și prenumele/familia și nume

sexul masculin născu(ă) în anul 1923 luna aprilie ziua 05
naș / рождение(а) / год / месяц / день

în satul Logănești, județul Chișinău, Republica Moldova
localitatea/localitatea / satul

PĂRINȚII
Родители

tata **Salcuțan Vasilii**
numele și prenumele/familia și nume

naționalitatea
гражданственность

mama **Salcuțan Ioana**
numele și prenumele/familia și nume

naționalitatea
гражданственность

Mențiuni
Примечания

Eliberat de
Выдан

la data
дата

L.S. **Sementuc Maria**
M.H. **M. Simeniac**
numele și prenumele/familia și nume / подпис

EN - I 0229927

Certificatul de naștere al lui Ion Salcuțan, înregistrat la parohia Logănești, cerc 3, județul Chișinău / Birth certificate registered at Logănești parish, circle 3, Chisinau county

Serviciul în armata română și lovitura de stat

Din datele prezentate în acest certificat, reiese că străbunicul meu a fost înrolat în armata română doar 5 luni, din 22 mai până pe data de 15 septembrie 1944.

La 23 august 1944, Regele Mihai și clasa politică au lansat o lovitură de stat împotriva guvernului

ROMANIA
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

CERTIFICAT

Nr. CR 3965 din 25.11.2011

Certificăm că **SĂLCUȚANU ION**
născut în anul 1923 a fost identificat în Arhivele Ministerului Apărării Naționale cu următoarea situație:

05.1944: prezentat și trimis la Regimentul 5 Pionieri;
05.1944: înscris controale, soldat recrut și însumat, O.Z.
08/1944;
09.1944: lăsat la vatră fiind din Basarabia.
NOTĂ: Regimentul 5 Pionieri a fost operativ în perioada:
08.1944-31.08.1944. Născut la data de 05.04.1923.
Regimentul servește la stabilirea situației militare.
- Terminat -

Drept pentru care s-a eliberat prezentul certificat.

ȘEFUL ARHIVELOR ȘEF SECȚIE
Marian MOȘNEAGU Locotenent-colonel
1 din 1 Adrian GRIGORE

*Paula scufundată
comandant CMT-Plăcuș
celestial P. Zepu*

Certificatul nr. CR 3965 din 25.11.2011, eliberat de Ministerul Apărării Naționale al României / Certificate No. CR 3965 of 11/25/2011, issued by the Ministry of National Defense of Romania

Certificatul Ministerului Apărării al Republicii Moldova, care certifică repetat, la rugămintea familiei, înrolarea străbunicului în Armata Română în perioada 22.05-15.09 1944. Din 19.02.2018. Nr. 169 / The certificate of the Ministry of Defense of the Republic of Moldova, which repeatedly certifies, at the request of the family, the enrollment of the great-grandfather in the Romanian Army during 22.05-15.09 1944. Issued 19.02.2018. Nr. 169

20

Regatul Unit al Marii Britanii), iar Bucureștiul este acceptat să participe la război cu „nu mai puțin de 12 divizii de infanterie, împreună cu serviciile tehnice auxiliare”, precum și obligat să ofere suport Armatei Roșii.

Calvarul prizonieratului

În toamna anului 1944 mulți ostași basarabeni, care au luptat în armata română au fost luați prizonieri de război de către sovietici, urcați în marfare și duși la Kiev, Ucraina, în lagărul nr. 62. Din relatările ulterioare ale fiilor săi, străbunicul s-a aflat în acest lagăr până la sfârșitul războiului. Potrivit cercetărilor, după armistițiul semnat de către România și Uniunea Sovietică, circa 114 000-160 000 soldați români au fost luați prizonieri de război de către sovietici fără luptă și trimiși pe jos

Eu împreună cu străbunicul Ion Sălcuțan.
Satul Logănești, raionul Hâncești, 2006 / I and my
great-grandfather Ion Sălcuțan.
Logănești, Hâncești district, 2006

în lagărele din Uniunea Sovietică, aproximativ o treime dintre ei murind pe drum.

Soarta prizonierilor germani și ai aliaților lor, care s-au aflat după 23 august 1944 pe teritoriul RSSM, reprezintă un subiect ce nu a fost încă elucidat. După ce frontul a trecut de râul Prut și Germania a fost înfrântă, Armata Roșie a capturat un număr mare de soldați și ofițeri germani și aliați ai acestora, care au fost trimiși în lagăre create de urgență în URSS.

Regimul din lagăre era pe alocuri mai dur decât cel din penitenciare, deoarece prizonierii de război erau puși la munci grele, de obicei la reconstrucția infrastructurii distruse de război.

Viața în prizonierat și reîntoarcerea acasă

Din cercetări am aflat că după terminarea războiului, străbunicul meu, a fost dus în orașul Baku, Azerbaidjan, unde a lucrat în construcții până în anul 1951. În calitate de prizonieri de război, toată ziua lucrau ca robii, iar seara li se dădea câte o bucată de pâine neagră pe cartelă și orz fiert. Iar singura sursă de lumină noaptea era focul a câtorva surcele.

Străbunicul a fost, se pare, un om puternic, el ar a rezistat calvarului, a rămas în viață, și după 6 ani de muncă s-a întors la baștină, în Logănești, raionul Kotovsk, a întemeiat o familie cu străbunica Vera Roșca și au crescut împreună 5 copii.

Reabilitarea

Toamna anului 2011

Bunica mea, Elena Plăcintă, fiica mai mare a străbunicului meu a adunat un set de acte, pe care l-a depus la Centrul Militar Teritorial Hâncești.

Primăvara anului 2012

Străbunicul a fost declarat oficial participant în cel de-al Doilea Război Mondial. Pentru meritul său, statul român i-a oferit o medalie și un premiu în valoare de 30 mii lei moldovenești. Mare a fost bucuria lui că, în cele din urmă, i-au fost recunoscute meritele. Noi, urmașii, ne bucurăm că ultimele luni de viață i-au fost înseninate de această recunoaștere. Peste 7 luni, la vârsta de 89 ani a trecut la cele veșnice. În memoria tuturor a rămas ca un om foarte muncitor, care și-a dus cu demnitate povara amintirilor până la sfârșitul vieții. Iar numele de familie, care i-a fost schimonosit în multe feluri, de către funcționarii necunosători de limba română: Socalițanu, Seculțan, Săculțanu (românește ar fi fost Sălcuțeanu) l-a purtat cu demnitate.

CONCLUZII

Ion Salcuțan este un erou din familia mea. Abia după mai bine de 6 decenii - în 2012 - i s-a oferit titlul de participant în război. Timp de 6 ani a fost în prizonierat, fără a-i fi înaintată vreo învinuire. Din cauza politizării excesive a zilei de 9 Mai de către unele partide de stânga, bătrânii veterani rămân și ei împărțiți în „ai voștri” și „ai noștri”, iar soldații, asemenea străbunicului meu, au rămas nevăzuți și uitații frontului.

Cel de al Doilea Război Mondial a fost o oroadă pe umerii întregii omeniri: lipsuri, pierderi, nedreptăți. Au existat și cazuri când conaționalii luptau unul împotriva altuia, în armate diferite. Este

și cazul celor doi străbunici ai mei - Ion Salcuțan, înrolat în armata română, și Eugen Rusica, înrolat în cea sovietică. Cel din urmă și-a pierdut viața în ziua de 8 mai 1945 în lupta pentru orașul german Starnberg. Este și aceasta o tristă istorie de viață a ostașului Eugen Rusica. Eu i-am dedicat un alt proiect, realizat separat în memoria lui.

Repere bibliografice:

1. Gheorghe Cazan, Marea conflagrație a secolului XX: Al doilea război mondial, București, 1996;
2. Alesandru Duțu, Armata română în al doilea război mondial, 1941-1945, Editura Enciclopedică, București, 2016;
3. Lagărele de prizonieri din RSS Moldovenească (I). Soarta militarilor germani și români capturați de sovietici după 23 august 1944;
4. Mărturiile membrilor familiei: Vasile, Gheorghe și Nicolae Salcuțan
5. ARHIVA familiei: acte de naștere, deces, de

confirmare a participării la cel de-al Doilea Război Mondial, Livret Militar;

6. Wikipedia.com;
7. <http://www.bg10ge.forter.ro/>;
8. adev.ro/pbdr4;
9. <https://picclick.at/Pionier-Regiment-Nr>;
10. <https://www.ebay.at/itm/143160774674>;
11. [http://amnr.defense.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/Domenii_cercetare/Lista_fonduri_microfilm_AMNR. Pdf](http://amnr.defense.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/Domenii_cercetare/Lista_fonduri_microfilm_AMNR.Pdf); pag. 40;
12. <https://www.unitischimbam.ro/lovitura-de-stat-de-la-23-august-1944/>;
13. <https://adevarul.ro/moldova/actualitate/foto-lagarele-prizonieri-rss-moldoveneasca-i-soarta-militarilor-germani-romani-capturati-sovietici-23-august-1944->;
14. https://adevarul.ro/locale/targu-jiu/soarta-crunta-romanilor-prizonieri-razboi-lagarele-urss-exterminati-cele-mai-groaznice-santiere-sovietice-1_5abddabcdf52022f75334ff5/index.html.

Delia MALCOCI, cl. a IX-a

Liceul de Creativitate și Inventică

„Prometeu-Prim”, Chișinău

Profesor îndrumător: Alexandra CHIRICA

Amintiri despre „Siberia cea de gheață...”

Abstract

My grandpa, in his childhood and teenage years, had lived a real tragedy. At just 7 years old, he was deported with a part of his family. In Siberia, they had to overcome some challenges to survive, like living in a cold environment, lack of medical assistance, daily hard work and a lot more. All we can do now is to not forget the tragic past of tens of thousands of deported persons and to cherish their sacrifice.

Trecutul ne reprezintă și este punctul nostru de plecare pe drumul vieții. În albumul familiei am găsit o fotografie veche în care apare și bunicul meu, Nicolae Malcoci. De la el am aflat o poveste tristă a familiei mele.

Drama trăită de familia bunicului meu în vara anului 1949 face parte din calvarul prin care au trecut românii basarabeni – deportările. Aceste amintiri i-au provocat bunicului mari emoții, dar și suferință atunci când povestea. Am văzut în ochii lui lacrimi, dar și recunoștință pentru faptul că a avut ocazia să-și amintească de copilăria lui. Bunicul meu s-a născut în anul 1942 în Coșcodeni, județul Bălți, într-o familie de moșieri.

În anul 1944 a fost restabilită RSSM și regimul sovietic a reluat procesul de formare a colhozurilor. Către anul 1949 străbunicul meu, Constantin Malcoci, avea în proprietate 30 ha de pământuri, dintre care vii și pământuri arabile, și 9 vite. Familia străbunicului a fost catalogată drept chiaburi.

În noaptea de 6 iulie 1949, la ora 3, soldații sovietici au bătut la ușa casei străbunicului meu. Le-au ordonat să se îmbrace și să ia cu sine un bagaj de 30 kg pentru toată familia. Auzind acestea, mama bunicului meu, gravidă, a sărit pe fereastra din spatele casei și a fugit printre lanurile de secară înalte pentru a nu fi văzută. Bunicul meu, sora și fratele său împreună cu tatăl lor au fost duși cu alți săteni la gară și îmbarcați în vagoane marfare. Toată averea familiei a fost trecută în proprietatea colhozului.

La momentul deportării bunicul meu avea 7 ani. Drumul spre Siberia a durat aproape o lună. Pe parcursul drumului, aveau opriri de 30 de minute pentru a-și pregăti mâncare, de obicei mămligă. Ajunși în Siberia, au fost duși pe malul râului Uda, afluentul râului Selenga, care se varsă în lacul Baikal. Acolo au fost repartizați în barăci, care aveau

un coridor lung și camere de-a lungul lui.

Odăile nu aveau mai mult de 15-20 de metri pătrați, în care trăiau câte 2-3 familii. În Siberia era foarte frig, temperaturile ajungând până la -40-50 °C. Pentru a avea apă potabilă, deportații săpau fântâni. Oamenii de acolo singuri își făceau haine, iar copiii mergeau la școală în izmene, hai-

(Source: family photo album)

ne foarte incomode, materialul fiind pânza de saci. Bunicul a păstrat o poză a sa pe când era în clasa a V-a, în anul 1954. Bunicul meu a fost într-o clasă cu renumitul cântăreț de muzică ușoară Mihai Dolgan, care de asemenea a fost deportat. Iarna, pentru a nu se plictisi, copiii mergeau la schi cu schiuri făcute de ei și patinau pe râul înghețat. Oamenii se spălau în râu, iar, din cauza temperaturilor joase, o făceau foarte rar. Astfel, mulți aveau păduchi, de

care nu puteau scăpa, pentru că nu exista asistență medicală. Străbunicul meu a fost angajat șef la transportul bânelor de lemn pe râu. Lemnele erau tăiate, puse în râu, fluxul căruia le transporta până în satul lor. Străbunelul primea ruble, care aveau o dimensiune de aproximativ 20 x 10 cm. Cu banii câștigați, cumpăra uneori lapte. În anul 1952 și-au construit propria casă, în care au locuit 3 ani. După 7 ani de suferință, în anul 1956, după moartea lui

Stalin (1953), familia bunicului s-a reîntors la baștină în RSSM. Există documente care demonstrează că bunicul a fost deportat în anul 1949, împreună cu tatăl, sora și fratele său și s-a întors în 1956, cu tatăl său, o soră și 3 frați în casa lor părintească, dar nu și-au primit niciodată înapoi averile lor. Mai târziu, el a întâlnit-o pe bunica mea, Ana Gârbu, cu care, în anul 1965, la 16 octombrie, s-au căsătorit. Au trei copii: o fată și doi băieți, mezinul, Nicolae, fiind tatăl meu. Astăzi bunicul își aduce aminte cu îndurerare de clipele petrecute în țara frigurilor, Siberia.

Prin această mică cercetare am descoperit eroul din familia mea, care s-a dovedit a fi bunicul meu, Nicolae Malcoci, împreună cu familia sa. Ca și alți supraviețuitori ai deportărilor staliniste, el nu s-a lăsat frânt de regim. Viața lui și a altor persoane deportate a fost o luptă și un sacrificiu

continuu, în primul rând prin munca istovitoare pentru a rămâne gospodari în orice împrejurare. Noi nu avem dreptul să dăm uitării lecțiile istoriei. Ele trebuie învățate și prețuite.

Repere bibliografice:

1. Bulat Maria, Noaptea cu bocete, Chișinău, Editura Universitas, 1991, p. 126.
2. „Istoria scrisă cu lacrimi. Zeci de oameni și-au adus aminte de evenimentele tragice din 1949”, https://www.canal3.md/ro/istoria-scrisa-cu-lacrimi-zeci-de-oameni-si-au-adus-aminte-de-evenimentele-tragice-din-1949_71118.html (vizualizat la 01.10.2019).
3. Petrencu Anatol, „Deportările staliniste – crime împotriva umanității”, în Istoria contemporană: Studii, materiale, atitudini, Chișinău, Editura Cartdidact, 2011, p. 208-210.

Irina CHILARU, clasa a XII-a

Liceul Teoretic Republican „Ion Creangă”,
mun. Bălți

Profesor îndrumător: Ana MOLCOSEAN

Străbunelul Nicolae – eroul meu

Abstract

The heroes are from the Romanian land, who tells about the unknown stories, emotional destiny, and open heart like some kindness book. These pages of history deserve to be researched, it deserves to look for heroes to harness the history of our nation. Our hero is great-grandfather Nicolae, which was deported with his mother Maria in 1949. The amazing story of great-grandfather tells about the courage and the strength of a 12-year-old teenager who managed to survive the war, the deportation and returned home.

Poporul nostru este unul foarte puternic și în stare să treacă peste diverse încercări ale vieții, întâmpinându-le cu fruntea sus. Anexarea teritoriului țării de către tirani, războaie, deportări, foamete, nelegiuiri, sărăcie, în ciuda la toate, ei mereu s-au ridicat și au mers mai departe. Istoria străbunelului meu se integrează foarte bine în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, dar și după acest eveniment. Ororile prin care a trecut au fost încercate de concetățeni și de alte popoare vecine.

Îmi place foarte mult să studiez, să aflu lucruri noi și concrete din istorie. Aflând de acest concurs, am fost sigură că vreau să particip, deoarece știam că istoria familiei mele este foarte bogată și am vrut să mă împărtășesc cu ea. Deși nu l-am cunoscut pe străbunelul Chiril, am fost foarte uimită când am aflat că a luptat în armata sovietică în Manciuria împotriva Imperiului Japonez, în anul 1945. Iar străbunelul Tanas a luptat în armata română și a ajuns până la Stalingrad (1942-1943) în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Așa cum străbunica Maria, soția străbunelului Nicolae, trăiește și în ziua de astăzi, am decis că voi face o cercetare despre eroismul străbunelului, care nu mai este cu noi. Toate detaliile le-am aflat de la ea.

Străbunica Maria este o femeie veselă și deschisă. Mereu este gata să mă ajute, însă povestindu-mi cele petrecute, se vedea durerea în ochii acesteia și lacrimile de dor curgeau lent pe obraji ei. Ea mi-a spus că străbunicului Nicolae nu-i plăcea niciodată să vorbească pe acest subiect. Am fost uimită atunci când am aflat ce greutăți a tre-

The great-grandfather Nicolae with his mother (Grosu family archive)

Nicolae and Maria Grosu at their wedding, in Dyngeni village, together with the guests: Rusu Vasile and Olga, 1957 (Grosu family archive)

buit să îndure străbunelul la o vârstă așa de fragedă. Eu mă mândresc cu faptul că sunt strănepoata acestui om puternic, care a demonstrat că dorința de a trăi te face erou și după moarte.

După ce am ascultat cu atenție și mi-am făcut notițe, am căutat documente și poze care ar confirma aceste fapte. Toată informația acumulată am analizat-o cu profesoara mea de istorie, după care am început crearea videoului. Am conlucrat cu profesoara de limba și literatura română, pentru a mă exprima corect și a avea o logică bună a expunerii.

Nicolae Grosu, străbunelul meu, a fost deportat împreună cu mama sa, Maria, în anul 1949. Ei au fost urcați într-un vagon pentru animale și duși până în orașul Habarovsk, după care au fost urcați pe corabie pe râul Amur spre raionul Ulcisk (Ульчский), satul Bogorodskoe (Богородское). În anul 1950, având doar 13 ani, străbunelul meu și-a pierdut mama, aceasta decedând la vârsta de 35 de ani. Străbunelul Nicolae a fost nevoit să supraviețuiască singur până în anul 1956, după care s-a reîntors în patrie, unde îl aștepta tatăl său, care a

The great-grandfather Nicolae Grosu in the army, 1958 (Grosu family archive)

Great-grandfather Nicolae at a family event, 2010 (Grosu family archive)

fost și el deportat. În 1957 s-a căsătorit cu Maria, iar în 1958 a fost recrutat în armată și trimis în regiunea Arhanghelsk (Архангельск), satul Kotlas (Котлас). Povestea uimitoare a străbunicului demonstrează vitejia și rezistența unui copil, care a putut supraviețui războiului, foametei, deportării și reîntoarcerii la baștină.

În concluzie, cercetarea istoriei locale este importantă, deoarece nimeni nu este veșnic. Cât trăiesc cei care cunosc date importante din istoria localității, a neamului, a familiei ar trebui să profităm de acest lucru, să stocăm în istorie memoriile lor. Fiecare localitate are persoane cu care se poate mândri, iar noi, urmașii lor, ar trebui să ne cunoaștem eroii la față.

Această cercetare este importantă pentru participanți, dar și pentru fiecare cetățean al Republicii Moldova, deoarece trebuie să ne cunoaștem rădăcinile, să ne cunoaștem trecutul. Eroii sunt cei din spațiul mioritic, care poartă în lume istorii tăcute, destine emoționante și suflete deschise asemenea unor cărți despre bunătate. Aceste pagini de istorie merită să fie cercetate, merită să căutăm eroii pentru a scrie istoria neamului nostru.

Repere bibliografice:

1. Interviu cu Maria Grosu (ianuarie 2020).

Victoria MUSTEAȚĂ, cl. a X-a

Liceul Teoretic „Alexei Mateevici”,
orașul Căușeni

Profesor îndrumător: Tatiana BLIDARU

Eroina mea – străbunica mea

Abstract

For me, a hero is my great-grandmother, Maria Burlacu, born in Săiți village, Căușeni district. She did not have the opportunity to study at the village school, but life taught her many lessons, losing her mother, brothers and sisters who were ill with typhus or lost in Russia, then abandoned by her husband, before giving birth to their child. In 2013, her vision began to fade away, and she hasn't been able to see anything for the past 7 years, instead she feels happy with a niece Elena and three great-grandchildren.

Există foarte mulți eroi, dar oare noi suntem eroii vieții noastre sau ai vieții altora și oare de noi depinde fluxul vieții? Gândindu-mă la asta, cercetarea mea a fost realizată pe parcursul câtorva zile. Neștiind la început ce erou pot să descopăr, am discutat în familie despre acest concurs, iar într-un moment dat am auzit-o pe străbunica exclamând: „Scrie despre mine!” și am zis: „De ce nu?”.

Instrumentele principale la care am apelat în cadrul acestei cercetări istorice au fost: interviul, analiza surselor istorice (fotografiile vechi și documentele de stare civilă din familie). Sursa principală a fost interviul cu străbunica Maria Burlacu.

Răscolind prin întâmplările, greutățile, obstacolele și amintirile din copilărie până în prezent ale doamnei Maria Burlacu, mezina dintre cei 8 copii ai lui Constantin Musteață și Efrosinia Osaci, simpli țărani ce lucrau pământul, chiar dacă bunelul pa-

Maria Burlacu, 22 years old, portrait from the family archive, custom made in Russia by a relative.

tern, Cozma Musteață, era pe atunci primar în satul Săiți, am aflat că fiecare persoană poate să își depășească limitele și să își demonstreze înseși sau altcuiva că poate fi un erou, deoarece viața nu are vacanțe, ea în orice moment te pune în anumite situații în care tu ar trebui să acționezi corect. Așa am

descoperit cu adevărat un erou chiar la mine în casă.

Străbunica mi-a mărturisit că nu a avut posibilitatea de a face carte la școala din sat, însă viața i-a oferit o mulțime de lecții, pline de emoții, iubire, fericire, trădare, suferință, dezamăgire și multe lacrimi. Copilăria i-a fost marcată atunci când mama împreună cu alți frați și surori s-au îmbolnăvit de

tifos și au murit, iar de alți doi frați până astăzi nu se mai aude nimic. Ei au fost urcați în tren și duși în Rusia la o mină de cărbuni când au venit din armată. Tatăl singur a rămas să aibă grijă de ea și de sora mai mare, paralizată de picioare. Tatăl deseori îi spunea ce înseamnă Uniunea Sovietică, ce e comunism și că, oricât de greu ar fi, să nu asculte de adversarii creștinismului, care o vor pune să calce

Săiți village 2013,
Google images, unknown author.

30

pe icoane sau o vor obliga să se lepede de credința în Dumnezeu.

Colaborând cu doamna profesoară de istorie, Tatiana Blidaru, despre lucrarea pe care o urma să o realizez, am selectat informația corespunzătoare la acest subiect, aranjând-o într-o succesiune logi-

că și clară, iar după ce am elaborat proiectul, am ales modalitatea de video-prezentare.

Cercetarea istoriei prin prisma unui erou, precum o consider că este străbunica mea, mi-a deschis un tezaur de întrebări și răspunsuri. Menționând faptul că a trecut prin vremea foametei din

Photo from the family archive, taken at a wedding in Săiți village, 1947, unknown author.

Photo from the family archive, taken by a photographer Andrei from Opaci village, Causeni district, 1951.

1946-1947, organizată de puterea sovietică, Maria Burlacu își amintește cum soldații ruși umblau prin case și scotoceau în toate ungherele după cotă alimentară, măturau podurile oamenilor de ultimul bob de grâu, iar dacă nu găseau nimic, umblau cu țepușe și împungeau metru cu metru toată gospodăria pentru a găsi ascunzătorile. Atunci,

oamenii mâncau buruieni, alune de pământ sau coaja de la copaci. În același timp, duminica toți flăcăii și fetele mari ieșeau la joc, unde era mereu o mare veselie. Doamna Maria s-a îndrăgostit de Pavel Burlacu, băiatul care deseori venea la ei să ceară căruța cu cei doi boi pentru diferite treburi. Ei s-au căsătorit în toamna anului 1946, la

Photo from the family archive, taken at a family party in the village of Săiți, in the ,80s, unknown author.

data de 25 noiembrie, însă tatăl nu a ajuns s-o admire în rochie de mireasă, fiindcă a murit la doar câteva săptămâni după ce a fost cerută în căsătorie. Au divorțat înainte de a se fi născut Daria, unicul ei copil. Și-a crescut fiica împreună cu sora cea mai mare, împreună au ajutat-o să-și construiască casa și i-au făcut zestre pentru nuntă. Din 2013, vederea străbunicii a început să scadă, iar de 7 ani nu mai vede nimic, în schimb este fericită, având o nepoată, Elena, și trei strănepoți: Victoria, Ion și Alexandrina. Istoria ne-a ajutat să percepem schimbările și cum acestea au produs

prezentul, în acest mod ea are un rol esențial în formarea personalității noastre, de vreme ce este un proces de neîntrerupt al succedării datelor și al desfășurării evenimentelor istorice.

În concluzie, vreau să menționez că această cercetare a avut și are o mare importanță pentru mine, întrucât mi-am dat seama că eroii într-adevăr există, noi nu îi observăm, dar ei ne pot motiva să fim mai puternici în momente trăite sub semnul sacrificiului și ei mereu vor rămâne memoria vie a istoriei noastre. Importanța acestor concursuri la noi în Republica Moldova constă în promovarea valorilor culturale și etice fundamentale prin crearea aptitudinilor și a competențelor elevilor. Stimulându-mi creativitatea, am primit motivația, abilitățile și cunoștințele necesare, căci participarea înseamnă studiu, tenacitate și reflecție, care împreună contribuie la dezvoltarea personală a elevilor.

Repere bibliografice:

1. Arhiva de fotografii a familiei Burlacu.
2. Musteață Victoria, interviu realizat cu Maria Burlacu.

Maxim NICOLAEV, cl. a XI-a

IP Centrul de Excelență în Construcții
din Chișinău

Profesor îndrumător: Viorel BOLDUMA

O soartă de martir

Abstract

In this essay I recounted the life of the martyr of my great-grandfather, the priest Boris Nikolaev (1910-1961). Through this work, I want to bring an eloquent example of communist terror against the priests of the Bessarabian Orthodox Church. I am proud of the work of my ancestor, who, during the period of communist terror, had the courage and officiated the divine service in the Orthodox Church in the village, thus giving spiritual food to the villagers so that they could oppose Soviet atheist propaganda. For his activity, by main-

taining the Orthodox faith, the priest Boris Vasiliev, I consider that he had a martyr's death.

Regimul comunist a dus o luptă cruntă cu religia, pornind de la postulatul lui Karl Marx că aceasta ar fi „opium pentru popor”. Religia era o piedică majoră pentru proliferarea unei credințe laice, pervertite, cum era comunismul. Imediat după Revoluția bolșevică din 1917, s-a început promovarea unei politici de exterminare a preoților și credincioșilor: au fost jefuite și pângărite zeci de mii de biserici, cărțile sfinte fiind aruncate pe rug. Înverșunarea comuniștilor contra religiei și a Bisericii era determinată de faptul că oamenii, mai ales țăranii, erau atașați creștinismului și, de fapt, toată viziunea lor asupra lumii era modelată de religie. Creștinismul promitea mântuirea în lumea cealaltă, în timp ce bolșevicii insistau pe paradisul terestru, ceea ce, din punct de vedere creștin, era un sacrilegiu.

După ocuparea de Armata Roșie a Basarabiei (28 iunie 1940), enoriașii și oamenii Bisericii au simțit imediat teroarea comunistă. Din cei 1013 preoți basarabeni, aproape jumătate, 487, s-au refugiat peste Prut. Cei care au rămas au trebuit să suporte consecințele, unii fiind executați imediat sau deportați în Siberia. Zeci de biserici și mănăstiri au fost transformate peste noapte în cluburi, depozite sau grajduri. Au existat cazuri când soldați sovietici, care proveneau din familii credincioase, se rugau în taină în bisericile basarabene și erau depistați de ofițeri ai Armatei Roșii și executați

imediat, fără judecată. Comuniștii sovietici au vrut să construiască paradisul pe pământ, conducându-se după principiul „scopul scuză mijloacele”.

Imediat după revenirea ocupanților ruși în 1944, au fost devastate arhivele bisericilor, picturile murale au fost găurite cu gloanțe, icoanele au fost scoase de pe pereți și pângărite, podeaua și tavanul distruse. De exemplu, în satele Horești, raionul Fălești, satul Bușila, raionul Ungheni, și satul Râspopeni, raionul Șoldănești, făptașii au fost soldați și ofițeri ai brigăzii mecanizate nr. 56 a Armatei a 52-a a trupelor roșii. Din cele peste o mie de biserici, doar unele aflate în localități izolate au fost lăsate să funcționeze.

Soartă de martir

Soarta de martir a străbunicului meu, preotul Boris Nicolaev, reprezintă un exemplu elocvent de teroare comunistă împotriva preoților Bisericii Ortodoxe din Basarabia. Despre această istorie mi-a povestit, cu lacrimi în ochi, în unele din vacanțe, bunica mea, Eudochia Nicolaev (decedată în anul 2013), nora lui Boris Nicolaev, (căsătorită cu fiul acestuia, Leonid), mi-a povestit și tatăl meu, Igor Nicolaev, dar și rudele din sat.

După cum relatează bunica, o veste dureroasă și neomenească s-a răspândit ca un fulger prin tot satul în dimineața zilei de 2 ianuarie 1961. Moartea năprasnică a celor doi slujitori ai cultului bisericesc, parohul bisericii, Nicolaev Boris Sava, și dascălul Rabei Trifan Gheorghe, era de neînțeles pentru cetățenii din sat. Acest barbarism, adus de

niște oameni tirani la suflet, a sângerat inimile întregului sat, a căpătat o amploare mare în toată suflarea acestui meleag.

Părintele Boris era un om mic de statură, firav, cu înfățișare suavă și frumoasă, bun la suflet, liniștit, cu o cultură înaltă omenească. S-a născut la 23 noiembrie 1910 în satul Baccealia, raionul Bender. De naționalitate era bulgar. A urmat studiile la Facultatea de Teologie (1930-1935), Universitatea „Regele Carol I” din Cernăuți. A venit în satul Baraboi, raionul Râșcani, în calitate de preot în anul 1948 împreună cu familia sa. Fiind înzestrat cu calități vrednice, dumnealui nu refuza niciodată chemările oricărui sătean. Și iată la ce l-a adus acea bunătate sufletească, acel moment neprevăzut și necunoscut al unei zile din ianuarie 1961, început de an nou. Fiind invitat de către Vasile Lisnic la înmormântarea tatălui său în satul vecin, Cetroșca Veche, raionul Edineț, împreună cu dascălul Trifan Rabei, ei au fost duși cu o căruța cu doi cai într-acolo. S-a înfăptuit înmormântarea, iar când au fost puși la masă și făcută rânduiala înmormântării, înhăitași călăi, care au fost puși să înfăptuiască acest omor, le aruncau replici și cuvinte de batjocură: „Mănâncă, mănâncă, părinte, bine, că pentru ultima dată mănânci în acest sat sarmale”. Un cetățean băștinaș din acel sat chiar i-a propus preotului Boris să înnopteze la el, dar nu s-a hotărât să-i spună adevărul, fiindcă el cunoștea ce se va petrece în acea noapte. Înhamând căruța cu doi cai, urcându-se părintele Boris și dascălul Trifan cu doi însoțitori, unul din ei fiind Alexandru Lisnic, lo-

cuitor din Baraboi, dar de baștină de la Chetroșica Veche, și o rudă de-a lui din sat, au purces spre Baraboi, spre casă. În drum, au trecut pe lângă o vale mlaștinoasă, unde fusese un iaz care secase. Aici au găsit locul potrivit pentru înfăptuirea omorului.

Au dat căruța în această mlaștină, prefăcându-se că-i o întâmplare, fără ca să vrea. Au început a-i lovi cu neîndurare. Pe părintele Boris l-au lovit în tâmpla dreaptă, i-au scos ochiul drept, i-au rupt mâna dreaptă, i-au schilodit corpul. Au întors căruța cu roțile în sus sub pretext că s-a răsturnat, l-au așezat, de acum mort, la carâmbul căruței, precum că a căzut peste dumnealui și s-a ucis. Dascălul Trifan Rabei era un om puternic, voinic, de statură înaltă și ucigașii au avut a-l schingiui, chinui mai mult timp. După ce a fost bătut fără cruțare, la un moment, dascălul Trifan a dispărut în noapte, trecând prin mlaștina neînghețată, lăsând în urmă încălțăminte, cușma, fularul, îmbrăcămintea caldă de pe corp. A fugit prin frig, a căzut în neștiință lângă un morman de sfeclă de zahăr în câmp. Fiind noapte, călăii i-au pierdut urma, crezând că a fugit și se adăpostește pe undeva, l-au dat în căutare. Nu departe de la locul unde au săvârșit crima, era ferma de păsări a colhozului, unde paznic era Gheorghe Țurcanu, băștinaș din sat.

Călăii au venit apoi în sat, l-au căutat pe dascălul Trifan Rabei și nu l-au găsit. Și au mai luat din sat pe câțiva și au purces înapoi să-l caute și să se răfuiască. Întorcându-se la locul crimei, au auzit vocea rugătoare a dascălului Trifan, care își revenise din leșin și striga cu jale: „Ajutați-mă, oa-

meni buni, eu sunt dascălul Trifan de la Baraboi, călăii vor să mă omoare. Vă rog, ajutați-mă!” De la brigada de tractoare a satului Frasin, paznicii i-au auzit vocea, dar nu i-au venit în ajutor, l-au lăsat iarăși în mâinile ucigașilor. Idolii au venit într-acolo și l-au legat de coada unui cal, a fost tras la o distanță mare, târându-l prin glodul neînghețat, în jurul unui morman de sfeclă de zahăr, făcând rotocoale. l-au băgat prin gură coadă unei cârje, i-au umplut gura cu glod, apoi ochii și urechile. Îl ascultau de este viu. Dascălul se opunea morții și la acele chinuri strașnice, poate că în acel moment își plângea soarta, aducându-și aminte de casă, de copii, soție, dorind să mai trăiască pentru ei. Călăii i-au frânt mâinile, picioarele și toate măduarele, totul era în vânătași; se mai ținea în pielea de pe corp. A fost chinuit groaznic, lăsat în leșin, dar cu puțină suflare. Dumnezeu îi dădea puteri să-și mai prelungească viața.

În zorii zilei, părintele Boris a fost găsit mort, iar dascălul Trifan, cu puțină suflare. Lucrătorii care au venit la fermă la lucru l-au adus pe dascălul Trifan cu o săniuță mică, trasă de un cal, l-au așezat pe o scârtă pe paie de grâu, căci dorința de a trăi nu-l părăsea, cu toate eforturile și toate durerile corpului schilodit de călăi, nu se da morții. Peste câțva timp durerea neomenească i-a răpus suflarea și dumnealui a murit fără luminița aprinsă, luminiță pe care toată viața a ținut-o în mână, aprinsă, la slujbele religioase la biserică.

Moartea lor tragică e asemănătoare cu chinurile îndurate și batjocura adusă Domnului nos-

tru Iisus Hristos. Au murit tragic, fără lumânarea care i se pune în mână fiecărui muritor la ridicarea sufletului spre cer. Au murit curați la suflet, buni, înțelegători, vrednici slujitori ai Domnului și ai creștinilor.

Consătenii lor au avut a trage o mare rușine, adusă pe capul lor de niște oameni cruzi la suflet. Acel regim comunist, dorind să se dezvinovățească, a rulat în toată țara filmul fals „Sub dangăt de clopote” și a publicat broșura cu același nume. În orice colț al țării noastre unde se ducea vreun sătean din Baraboi, cinstit, întrebându-l al cărui sat este băștinaș și dacă spunea că este din satul Baraboi, i se aducea replica: „A-a-a! Ești din satul Baraboi, voi l-ați ucis pe părintele și dascălul din sat?” Multora le-au fost zise aceste cuvinte sfâșietoare și grele de îndurat...

Părintele Boris Nicolaev a fost înmormântat în cimitirul din satul Baraboi la 5 ianuarie 1961, iar dascălul Trifan Rabei la 6 ianuarie 1961, tot în acest cimitir. În acel an, în zilele de Crăciun, de Sfântul Vasile, de Bobotează, lumea citea rugăciuni de îndurare în acest lăcaș, rămas orfan. Veneau la mormintele acestor mucenici, aducându-le închinăciuni și lacrimi de durere. Timp de jumătate de an, creștinii veneau în fiecare duminică, fiecare sărbătoare și își plângeau amarul. Împreună cu starostele bisericii Filip Gasnaș și sfatul bisericesc, deschideau biserica, se făcea curățenie, ținând în sfințenie toate lucrurile de preț. Însă după șase luni, starostele bisericii a fost avertizat de către conducerea comunistă și conducerea Sovietului

sătesc și i-au luat cu forța lăcașul. Astfel biserica din satul Baraboi a fost închisă de regimul comunist, care lupta aprig pentru închiderea bisericilor. Peste un an a fost creată o grupare de comuniști și reprezentanți ai statului, care au venit, au deschis ușile bisericii și au început a dărâma totul. Au fost furate lucrurile sfinte, icoane, apoi ce a mai rămas a fost încărcat în camioane și dus în pădurea din satul Șapte-Bani, a fost ars și sfărmat. Toți sătenii tăceau, se frământau. În momentul când a fost sfărâmat iconostasul, dat jos policandru, iar turnurile au fost aninate cu lanțuri și trase cu un tractor în jos și s-a produs o bubuitură puternică, s-a cutremurat satul, s-au cutremurat inimile sătenilor, a încolțit o ură și o dorință de răzbunare, o durere, pe care pe mulți parcă i-a încremenit. Așa a fost soarta bisericii până în anul 1989, când, la inițiativa unor săteni, au început lucrări de reconstrucție. Acest lăcaș a fost schilodit, dar l-au readus la viață, și astăzi înflorește grație străduinței și aptitudinilor gospodărești ale parohului Grigorie și ale preotesei Claudia.

La 20 iulie 2004, trupul preotului Boris Vasilev a fost deshumat și reînhumat creștinește, cu participarea unui sobor de preoți, tot în cimitirul din satul Baraboi. Acest rezumat rememorat din vreme, cu încă puține fapte nedescrise este un adevăr, spus din sufletul și inima multor oameni creștini, martori ai acestui eveniment tragic, ajuns la familia noastră. Eu mă mândresc cu activitatea străbunicului meu, care, în perioada de teroare comunistă, a avut curajul și a oficiat serviciul divin în

Preotul Boris Vasiliev și familia sa / Priest Boris Vasiliev and his family.

biserica ortodoxă din sat, astfel, dând hrana spirituală, consătenilor, ca aceștia să se poată opune propagandei ateiste sovietice. Pentru activitatea sa, prin menținerea credinței ortodoxe, preotul Boris Vasiliev a avut o moarte de martir.

Repere bibliografice:

1. Nicolaev Maxim, interviu cu Igor Nicolaev, nepotul lui Boris Nicolaev (20.01.2020).
2. Pasat Valeriu, Biserica ortodoxa și puterea

sovietica în RSS Moldovenească (1940-1991), Chișinău, 2019.

3. Tihonov Ludmila, Politica statului sovietic față de cultele din RSS Moldovenească (1944-1965), Chișinău, 2004.

4. <https://infoprut.ro/3507-igor-casu-crestinii-din-basarabia-persecutati-de-comunisti.html> (12.01.2020).

5. [https://www.basarabeni.ro/stiri/eveniment/raportul-privind-crimele-comun-1524/\(12.01.2020\)](https://www.basarabeni.ro/stiri/eveniment/raportul-privind-crimele-comun-1524/(12.01.2020))

Maria-Patricia OLARU, cl. a XI-a

Liceul de Creativitate și Inventică

„Prometeu-Prim”, Chișinău

Profesor îndrumător: Victoria PILA

În lupta pentru eliberare națională

Abstract

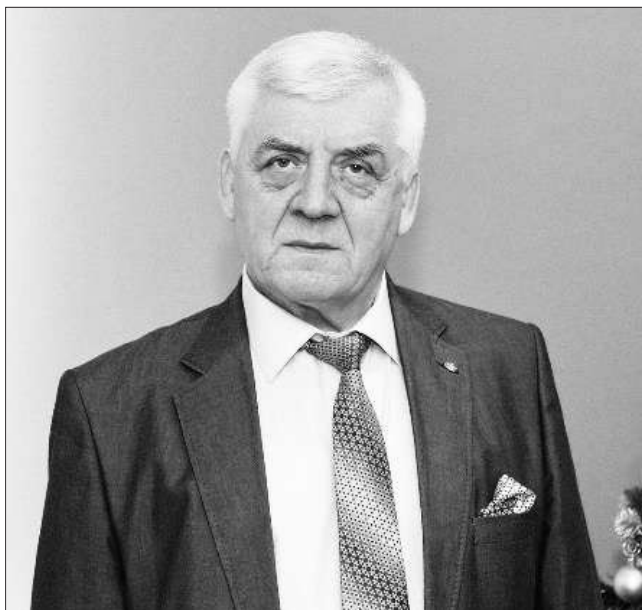
The heroes are seen in time and are the ones who guide the population towards something better, today I will present mine, the one that inspired my most beautiful values and cultivated the most precious principles.

A fighter, who dedicated his life for his country, stating that the most important thing is to move forward with dignity and verticality. It is about my grandfather, Olaru Teodor, a living example of a person who showed that in life, no matter where you come from, through work, devotion, insistence, the tendency towards perfection and

ambition you can go far. Olaru Teodor was born on January 6, 1948, in the village of Mircești, Ungheni County, in a troubled society, after the war and the endurance of famine. On 27.08.1991, he signed the Declaration of Independence of the Republic of Moldova, wishing to save Moldova from Soviet domination. In 1994, he was re-elected Member of Parliament on party lines and during that period he was very disappointed with politics, making it clear that it was not an honest political class to fight for the state, but its own interests. In tangent to this fact he publishes an article in the newspaper Earth and People, called "Party or Club?" He was convinced of this fact after his visit to Great Britain and his acquaintance with the future Prime Minister Tony Blair, who instilled in him the idea of a state that works for the people. In this context, he retires from politics and is elected director of Teleradio-Moldova, with 72 votes, this being a challenge for him, not having extensive knowledge in the field, but in the end succeeding brilliantly. In 2002, he was elected in a non-governmental structure, Vice-President of the Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Moldova. In which he tried to promote to the maximum the local production. The meaning of his life was to leave a honorable name for his family.

Eroii se văd în timp și sunt cei care ne ghidează spre ceva mai bun. Eroul meu este cel ce mi-a inspirat cele mai frumoase valori și cultivat cele mai de preț principii. Un luptător, care și-a dedicat viața pentru țara sa, afirmând că cel mai important este să mergi înainte cu demnitate și verticalita-

te. Este vorba despre bunicul meu, Olaru Teodor, exemplu viu al unei persoane care a demonstrat că în viață, indiferent de unde vii, prin muncă, devotament, insistență, tendință spre perfecțiune și ambiție poți ajunge departe.

Olaru Teodor, deputy in the first Parliament of the Republic of Moldova

Olaru Teodor s-a născut la 6 ianuarie 1948 în satul Mircești, județul Ungheni, într-o societate cu probleme după război și după ce au îndurat foame. Își amintește de copilărie ca fiind frumoasă și pură, cum numai ea poate fi, cu povești și basme, cu cireșe și cozonacul copt de mama, cu săniuș până seara târziu iarna și păscutul bobocilor pe vârful dealului vara, cu șotii, dar și multă responsabilitate.

Olaru Teodor a studiat la școala din sat, declarând cu mândrie că a fost mereu primul la studii, cu toate că a început școala pe când avea doar 6 ani, inadmisibil pentru acea perioadă. Terminând 7 clase în satul de baștină, și-a continuat studiile la Cornești, la școala mixtă moldo-rusă. Terminând studiile școlare în 1965, a depus actele la Institutul Politehnic. În anii studenției, a fost trimis în Kazahstan pentru a lucra la țelină. Datorită muncii sale, în 1968 a fost decorat cu prima distincție – „Medalia pentru valorificarea pământurilor înțelenite”. La facultate, în aprilie 1969, a cunoscut-o pe Ala Olaru, cu care s-a căsătorit. Acum el declară, cu gândul la ea, că „femeia este izvorul vieții, medicul și dascălul casei, lumina și icoana oricărui bărbat. Ea este cea care formează dispoziția noastră. De locul femeii în societate depinde, după mine, nivelul de dezvoltare a fiecărei societăți. Femeile au o responsabilitate și o intuiție mai mare, ceea ce i-ar ajuta pe bărbați la soluționarea anumitor probleme. Dacă bărbații ar avea mai multă încredere în femei, atunci viața lor ar fi mai puțin stresantă. Din păcate, la noi în societate femeia este împovărată de multe griji și nevoi, ceea ce-i știrbește din frumusețea interioară”.

În anul 1970 Olaru Teodor absolvă facultatea și se reîntoarce în satul său natal, Mircești, în care începe să lucreze pentru gospodăria sătească, care îl asigură cu un salariu bun, ținând cont că a rămas devreme fără tată, la 20 de ani, era responsabilitatea sa de a asigura un trai pentru cei 5 frați ai săi. El a avut un rol semnificativ în dezvoltarea locului său

de muncă, aplicând cele învățate la facultate, dar și noile tehnologii spre îmbunătățirea rezultatelor. Olaru Teodor organiza seminare în raion și în republică, pentru a ajuta tinerii specialiști și a împărtăși experiența de lucru. El a fost ales președinte al colhozului la vârsta de 25 de ani. Desigur, a fost criticat ținând cont de vârstă, dar faptul că a lucrat alături de săteni și și-a demonstrat capacitățile i-a adus respectul. În anul 1977, fiind o primăvară foarte ploioasă, au prelucrat prima dată terenul semănat cu sfecla cu erbicide. Atunci au obținut o roadă foarte bună, luând primul loc în cadrul competiției agricole în URSS. În anul 1978 Olaru Teodor a fost decorat cu „Insigna de onoare pentru rezultatele gospodăriei”. La 30 de ani el este promovat ca vicepreședinte al Executivului Raional Ungheni, un raion care avea cu ce se mândri. În Ungheni a lucrat până în 1983 și în același an a fost recomandat de Comitetul Central al Partidului Comunist al Moldovei să meargă la studii politice la Școala Superioară de Politică din Leningrad, absolvind-o cu diplomă roșie. Revenind la baștină, el a fost ales prim-secretar al Comitetului Raional de Partid din Călărași – un raion în care, în acea perioadă, se pune accent pe viticultură. La începerea luptei împotriva alcoolismului, declarată de Moscova, el a primit ordin de a distruge toate viile; în acest caz, populația ar fi rămas fără un loc de muncă, pe când partidul promova grija pentru oameni. Olaru Teodor a fost nevoit să demonstreze că strugurii pot fi folosiți în alte domenii, cum ar fi pentru sucuri, dulceturi, peltea. Recurgând la acest pas, raionul

a ajuns la un nivel de dezvoltare înalt, devenind și un centru turistic în 1988/1989. În perioada în care a avut loc perestroika, a avut marea onoare când, la Congresul Regional al Partidului, a fost aleasă o delegație, prin merit, din reprezentanți ai trei raioane, Ungheni, Călărași și Strășeni, de a pleca la Kremlin la un congres cu Mihail Gorbaciov. Acesta a rămas în amintirea sa ca o persoană neplăcută, deoarece la întrebările adresate lui, s-a aprins și a ieșit din sală. Acest fapt a rămas de neînțeles, cum putea o persoană incapabilă de a comunica cu populația și a-i înțelege interesele să conducă în postura de prim-secretar al Partidului Comunist? La 25 februarie 1990 au avut loc primele alegeri democratice în Moldova. După candidare, Teodor Olaru a fost ales în primul tur în circumscripția nr. 191, fiind primul președinte ales al raionului Călărași. În același an a votat actul de suveranitate a Republicii Moldova și drapelul tricolor. Fiind deputat, s-a expus asupra Constituției, încercând să demonstreze că partidul trebuie să-și consolideze puterea nu prin constituție, dar prin realizări, autoritate și votul populației. După un forum, a fost ales de a pleca la întrevedere cu președintele Uniunii Sovietice, Mihai Gorbaciov, și președintele Sovietului Suprem al URSS, Lukianov, și Nezov, președintele naționalităților, pe baza problemei create în Republica Moldova cu separatiștii (Transnistria și Găgăuzia). Atunci au primit o replică tăioasă: „Semnați acordul unional și până seara nu va fi nici Transnistria, nici Găgăuzia”. El a răspuns astfel: „Noi am venit aici la târguială sau pentru a soluțio-

na probleme grave ce afectează direct populația?” În acest context, a fost înțeles faptul că nu este un conflict interetnic, ci unul creat artificial, pentru a șantaja și umili, acest fapt rămânând actual.

Un eveniment important din viața sa a fost în august 1991, când a avut loc puciul. El era la odihnă împreună cu primul președinte, Mircea Snegur, la Sergeevka, când au primit un apel de la ministrul de interne cu mesajul „Bună dimineața, deși nu pentru toți e bună”. Teodor Olaru a propus să meargă imediat la Chișinău, însă președintele a refuzat, zicând că, indiferent de starea sa, el va aștepta mașina oficială, pentru că se va deplasa ca un președinte, nu ascuns prin tufișuri.

La 27 august 1991, a fost semnată Declarația de independență a Republicii Moldova. În 1994 Teodor Olaru a fost reales deputat în Parlament, pe linie de partid. În perioada respectivă, el s-a dezamăgit foarte mult de politică, devenindu-i clar că nu era o clasă politică integră, care să lupte pentru

stat, ci doar pentru propriile interese; în tangență cu acest fapt publică un articol în ziarul „Pământ și oameni”, numit „Partid sau Club?”. S-a convins de acest fapt și după vizita sa în Marea Britanie și discuția cu viitorul prim-ministru Tony Blair. Acesta i-a insuflat ideea unui stat ce funcționează pentru popor. În acest context, Teodor Olaru s-a retras din politică și a fost ales director al Companiei de Stat Teleradio-Moldova, cu 72 de voturi, acest fapt fiind o provocare pentru el, neavând cunoștințe vaste în domeniu, dar într-un final a reușit cu brio. În anul 2002, Teodor Olaru este ales vicepreședinte al Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova. În această instituție el a încercat să promoveze producția autohtonă. Sensul vieții sale a fost să lase un nume onorabil familiei sale.

Repere bibliografice:

1. Olaru Maria-Patricia. Interviu cu Tudor Olaru.

**Ekaterina MARINOVSKAYA,
10th grade**

Demirel Moldovan-Turkish High School, Congaz
Tutor: Sophia PANAITOVA

***The role of my great-grandfather
Peter Sinku in the fate of our family***

Abstract

This work is a research about my great-grandfather, Peter Sinku, who influenced the desire of his descendants to have an education. Analysis of his life proves that he lived a decent and meaningful life.

42

Problem: In honor of the anniversary of the church of our village, the results are annually summed up and the winners in competitions among the villagers are announced. In 2015, our

family became the winner in the nomination “The Most Intellectual Family” (App. № 1). Advantage for us was that our great-grandfather Peter Sinku, at the age of 50 graduated, in 1961, from the Leova Veterinary Technical College (App. № 2). Thanks to this, there are 4 generations in our family who have the same education.

Relevance: The great-grandfather began studying in the late 40s, having own family, at the

App. № 1. Diploma of the Congaz City Hall.
06/01/2015 year

App. № 2. Vignette of the 3rd graduation of the Leova Veterinary College.

age of more than 30 years old. I became interested in collecting in the family archive all information about my great-grandfather Peter Sinku. Thanks to the efforts and motivation of Peter Sinku, in our family the love of knowledge is a priority – out of 15 great-grandchildren of P. Sinku, 14 have gradu-

ated or are continuing their studies at universities of Moldova and abroad.

The aim of the project is to study the life of the Peter Sinku and to identify his contribution to the development of the intellectual abilities of his descendants.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СОЮЗЫ СССР ПРОФСОЮЗНЫЙ БИЛЕТ № 02392203	УНИОННЕ ПРОФЕСИОНАЛЕ ДИН УНИУНЯ РСС БИЛЕТ ДЕ МЕМБРУ АЛ УНИУНИЙ ПРОФЕСИОНАЛЕ
Профсоюз <u>рабочих и</u> <u>служащих с х-во</u>	Униуня профессионалэ.....
Фамилия <u>Синку</u>	Пронумеле.....
И. О. <u>Петр Ильич</u>	Нумеле, нумеле дупэ татэ.....
Год рождения <u>1911</u>	Анул наштерий.....
Профессия <u>ветфельдшер</u>	Профессия.....
Г. вступления в союз <u>1945</u>	Анул интрэрий ын униуне.....
Наименование организации, выдавшей билет <u>МК ветеринарии</u>	Денумиря организацией, че а елиберат билетул.....
<u>5. января 1945</u> М. П.	..... 19..... Л. П.
Председатель комитета <u>Внес</u>	Прешединте ал комитетулуй..... Семизтура посесорулуй
Личная подпись <u>Синку</u>	.....

App. № 4. Sinku Peter's trade union card.

was hired by the local county health board as a conscientious worker; there he fought a malaria epidemic. In the evenings, he studied at evening school. He was not distressed by the fact that he studied literacy with his young daughters. He was over 40 years old when he graduated from 7 classes in evening school and this was perhaps the only resident of Congaz who, at the age of 46, enrolled in distance learning at the Leova Veterinary Col-

lege. At the age of 50, he graduated from college.

Conclusion: while studying the documents of my great-grandfather, I noticed a different spelling of his surname (Sinka, Sinko, Zinkov), this was due to the fact that his ancestors were migrants from Hungary. He was born in the Russian Empire; his childhood fell on the years of the First World War and he could not go to school. Then Bessarabia became part of Romania and the reorganization of the

App. № 5. Family of P. Sinku. 1956.

educational system in 1924 couldn't help him get an education as Petru was 13 years old and he became an assistant to his father in the pasture. The Soviet authorities gave to Peter a chance to be educated at the age of 30. But here a new war broke out – World War II then post-war famine. And my great-grandfather, not embarrassed by public opinion, was able to get an education. I am convinced that heroism is necessary in such matters.

46

Therefore, he was a member of the scientific and technical society and had a voluminous library of specialized literature (App. № 4).

Of the four grandchildren, one has a specialized secondary medical education, and three have a higher education, and two have received a sec-

ond higher education. Of the 14 great-grandchildren, four have graduated from higher medical institutions, and two have opted for agriculture. Thus, we consider Peter Ilyich Synku the founder of the dynasty of medical workers.

Sources of information:

1. <http://ponjatija.ru/node/6075>.
2. <https://meshok.net/item/> .
3. <http://aif.md/v-moldove-registriruetsja-rost-zabolevaemosti-maljariej-12-novyh-sluchaev->
4. Family archive.
5. Metric data in the Church of the Holy Trinity in the Congaz.
6. <https://pedagogical.academic.ru/>.

Virginia RUSU, clasa a XII-a

Liceul Teoretic Republican „Aristotel”, Chișinău
Profesor îndrumător: Angela CIORICI-FREI

Eroul meu – plămăditor de suflete umane

Abstract

My heroine is granny Eugenia. She had an unusual destiny. At about 30, her husband became an invalid because of a stroke. All her life she worked for four, granny was a „man” for family. The difficulties made her stronger. Despite of these, she stuck by her moral principles and she has educated dozen generations which are valuable people. Nowadays, when we remember her, we emphasise how wonderful she was, an example and a mother for all of the children she has educated.

Bunica mea Eugenia a fost om cu literă mare. După ce bunelul Ion a suferit un accident cerebral vascular, iar jumătate de corp i-a fost paralizată, Eugenia, la ai ei 30 de ani, și-a asumat în casă rolurile de femeie și de bărbat. Ea a avut grijă de cei doi copii, de grădină și a educat copii la grădiniță în câte două ture pe zi, fiind dedicată totalmente.

Când mă întreb cât de mult poate duce un om, îmi amintesc de bunica mea, care, pe lângă faptul că a muncit foarte mult, a făcut totul în viață cu dragoste, cu răbdare, cu credință în Dumnezeu și în adevăr.

Conform principiului determinismului istoric, destinele celor născuți în anii 1940 au fost dificile, întrucât ei trebuiau să supraviețuiască și să se descurce în condițiile vitrege impuse în acea perioadă. Comparativ cu generația de azi, ei trebuiau să muncească de mici la câmp, iar când creșteau mari, aveau două opțiuni: sau vor învăța și vor deveni specialiști, sau vor lucra din greu pe câmp.

Mai apoi, în Moldova sovietică, au început a dezvolta cercurile filoruse și „moldoveniste”, care au dorit să creeze o „conștiință națională” locală, pentru băștinași, introducând un clivaj lingvistic, etnic și social artificial. Însă Eugenia a militat pentru dreptate și adevăr, ea frecventa Cenaclul Literar „Alexei Mateevici”, unde a susținut necesitatea trecerii la grafia latină și necesitatea de a ridica fruntea sus și de a ne afirma ca popor.

Eugenia s-a născut într-o familie numeroasă. Pe atunci, Basarabia trecea printr-o acută criză

Anul 1973: bunica, absolventă a Facultății de Filologie a Institutului Pedagogic „I. Creangă” din Chișinău (Grandmother, graduate of the Faculty of Philology of the Pedagogical Institute „I. Creanga”)

Anul 1986: poză pe panoul de onoare al Direcției de Învățământ Orhei (Year 1986: picture on the honor panel of the Orhei Education Department)

Anul 1979: matineul de revelion la grădiniță (1979: New Year's Eve party at kindergarten)

Anul 1981: poză de familie la cumpăna dintre ani (Year 1981: a family picture at the turn of the year)

Anul 1998: o poză de familie (bunelul, tata, fratele meu, bunica) (1998: a family picture – grandfather, father, my brother, grandmother)

Fotografiile sunt preluate din arhiva personală a familiei Rusu
(archive of the family)

economică, starea financiară în familie era complicată. Eugenia și Ion s-a descurcat în viață singuri, el fără părinți fiind, iar ea – cu unica zestre, un covor.

La nici 30 de ani, soțul său, în urma unui atac cerebral, s-a transformat brusc dintr-un om sănătos în unul invalid. Eugeniei i-a fost foarte greu... Toată viața a muncit pentru patru. Greutățile au întărit un caracter de excepție. Ea a rămas fidelă principiilor morale personale și a educat zeci de generații de copii. Astăzi, de fiecare dată, când ne amintim de ea, nu putem decât să constatăm că a fost un om excepțional, ca o mamă pentru toți copiii pe care i-a educat.

Repere bibliografice:

1. De ce este importantă grădinița în dezvoltarea copilului? <https://mama.md/news/deti/de-ce-este-importanta-gradinita-in-dezvoltarea-copilului-r12478/>.
2. 10 reguli parentale care ajută copiii evrei să devină geniali, <http://ea.md/din-educatia-evreilor-copiii-din-israel-isi-exprima-liber-toate-emoțiile-pe-care-lesimt/>; <https://www.aletheea.ro/10-reguli-parentale-care-ajuta-copiii-evrei-sa-devina-geniali/>.
3. Ludmila (Coroi) Tihonov, Zinaida (Coroi) Baileanu, Tatiana (Fratea) Boțan, „Satul Peresecina la răspântie de timpuri”, 2018.
4. Interviu cu Rusu Carolina, 10 ianuarie 2020.
5. Interviu cu discipolii eroinei: Buzu Fiodor (14 februarie), Ana Munteanu (4 februarie), Galina Colesnic (4 februarie), Zinaida (10 februarie).

Oameni rezistenți la atrocități

Dumitrița CENUȘA

IP Centrul de Excelență în Construcții
din Chișinău

Profesor îndrumător: Viorel BOLDUMA

„Siberia înghețată nu o voi uita nicicând”

Abstract

In this essay I recounted the deportation of the population from Bessarabia to Siberia by the Soviet authorities on the night of July 6-7, 1949. As a case study, I described the fate of Ana Podubnâi, who was deported to Siberia with her family. I consider that the fate of Ana Podubnâi, like all deportees, is the fate of a hero. We look forward to a trial that would have condemned communism, just as Nazism was condemned at the Nuremberg Trials. Through repressive actions

– deportations, famines, etc. – the USSR partially destroyed the nation's intellectuals, deprived thousands of deported children of their future.

În noaptea de 6 spre 7 iulie 1949, în Basarabia începe un cumplit val de deportări în Siberia. Seara părea a fi una obișnuită, când țăranii, după o zi de muncă, se pregăteau de somn. Dar liniștea rurală și ordinea firească a lucrurilor au fost întrerupte de invazia oamenilor „roșii” la mijloc de noapte. În jurul orelor 03:00-04:00 a fost dat startul acțiunii, soldații sovietici au pătruns în gospodăriile țăranilor. Ca să intre mai ușor în plină noapte în casele oamenilor, deseori secretarul sovietului sătesc era mediatorul care cerea gospodarului casei să deschidă ușa.

Calvarul Anei Podubnâi...

În continuare ne-am fixat drept scop de a descrie calvarul neamului nostru prin prisma unei persoane deportate. Considerăm că toți cei care au avut de suferit în urma atrocităților comuniste sunt martiri al neamului și eroi atât ai localității de baștină, cât și ai țării.

Familia Podubnâi era o familie înstărită, cu o situație financiară bună. Aveau toate cele necesare vieții, inclusiv cereale, o casă compusă din două odăi și bucatărie, la căldura căreia se adăposteau patru copii – Ana (protagonista noastră, de 17 ani în 1949), Constantin, Vera și Ioana, alături de părinți, Dochia și Andrei Podubnâi.

Dintre membrii familiei Podubnâi, doar Ana a fost deportată. Despre cauzele deportării ne relatează chiar ea: „Operațiunea avu loc la miezul

noptii, când majoritatea țăranilor dormeau. De exemplu, noi venisem de la câmp, obosiți fiind, ne odihneam. Eu mă căsătorisem cu două luni înainte de calvar, eram plecată în alt sat, la Roșieticii Noi, satul vecin. Venisem la soțul meu Nicolae, unde locuiam împreună cu mama-soacră și tata-socru. Ei erau oameni gospodari, aveau mașină de treierat. Din acest motiv îi ridicară pe ei, împreună cu mine și soțul meu. În jur de ora 04:00 s-au auzit câinii lătrând foarte tare, iar socrul ieși să vadă ce se întâmplă. Pe loc, soldații l-au încătușat, l-au pus în mijlocul odăii și ne-au spus să adunăm lucrurile și să plecăm. Nu puteam să cred, plângeam, boceam, tremurând am îndeplinit cele spuse. Eram cu gândul la familia mea. Îmi puneam o mie și una de întrebări. Dacă i-au prins? Oare pe unde sunt?

Ana Podubnâi

Ei știau de deportare, au fost anunțați din timp de un vecin, le-a spus că atunci când el va bătea cu piatra la fereastra din dosul casei, să iasă, să fugă, căci urmau să vină soldații. Așa și au reușit să fugă, mama – în câmp, iar fratele Costică a fugit spre mine să-mi spună, dar în zadar, eu fusesem ridicată deja... El a apucat-o pe dealuri, ca să nu-l prindă”, își amintește, cu lacrimi în ochi, Ana Podubnâi.

În „timpul străngerii” deportaților, se completa într-un exemplar interogatoriul pentru capul familiei și datele de identitate ale fiecărui membru de familie. Deși majoritatea sătenilor erau îngroziți de cele văzute și speriați pentru soarta proprie, unii erau curioși, iar alții se bucurau în sinea lor de cele întâmplate. Cei care erau urcați în mașină și duși în orașul Florești (stația de unde pornea trenul cu deportați) înțelegeau că se despart poate pentru totdeauna de casă, sat, rude, baștină și, dacă mai aveau putere, își luau rămas bun. Peisajul uman ce domina în sate și la stațiile de tren era înfiorător: plâns, răcnete, disperare, frică, neputință. „Era o durere de nedescris, rudele boceau, lumea plângea, strigau de pe dealuri, de prin împrejurimi, căci le era interzisă apropierea”, a menționat Ana Podubnâi.

Prima obligație a deportaților era munca. Erau obligați să lucreze la întreprinderi forestiere, piscicole, la construcții, în mine, în colhozuri, sovhozuri, înfruntând frigul și foametea. „Prima dată am stat într-o baracă, cu mai multe familii. După aproximativ două luni, am luat credit pe un termen de 5 ani. Am cumpărat casă și vacă,

apoi trebuia să muncim din greu pentru a restitui creditul”, povestește doamna Ana. În toiul iernii geroase erau duși să muncească și în pădure. „Iarna, lucram la un depozit, la grâu, îl dădeam prin vânturătoare. Mă duceam încălțată în păsle și strângeam în ele boabe de grâu, pe care le aduceam acasă. Altfel nu puteam. Seara, când veneam acasă, scoteam grâul din păsle și îl măcinam, îl cerneam și, cu crupa rămasă, cu zerul rămas de la brânză, căci din lapte făceam brânză, iar din smântână – unt, pentru a-l da statului, mama-soacră făcea un fel de terci”.

În prezent, mulți dintre cei deportați sunt bolnavi din cauza condițiilor de trai și de muncă. „De la o vreme, de la frig înghețau picioarele, în special călcâiele, cădea carnea, rămânea carne vie înghețată. Am trecut prin dureri groaznice... Nu mai puteam purta nici păsle, dar la muncă trebuia să merg. Acolo, fetele cu care lucram aveau un fel de ghetă din blană de câine, erau moi și ele mi-au dat o pereche”.

A venit ziua când au fost declarați liberi. Au venit soldații și i-au anunțat că sunt liberi, pot să plece încotro le dorește inima și... au plecat, lăsând totul baltă. Reveniți la baștină, erau așteptați de rude, cunoscuți. Chiar dacă era o rușine pe atunci să spui că ai fost deportat în Siberia, totuși se povestea, cu mult chin, cu multă durere, despre cele îndurate. Deportatii erau tratați drept „dușmani ai poporului”, autoritățile nu le primeau copii la instituțiile de învățământ, posturile de muncă erau refuzate.

În urma deportărilor au avut de suferit atât mături, cât și copii, de rând cu cei bătrâni. Dar, privind mai profund, cel mai mult au avut de îndurat femeile și copiii, care, în mod firesc, nu puteau fi supuși unui asemenea tratament barbar.

Deși oamenii au avut de îndurat mult din cauza deportărilor, ei nu puteau să vorbească despre acest calvar, pentru că era o rușine să fii copilul unui deportat sau să te naști în Siberia. Și astăzi mulți încearcă să ascundă această pagină din biografia lor, să uite această istorie. A fost o perioadă îndelungată, când durerile și suferințele nu puteau fi rostite și aceste regrete mocneau în mințile oamenilor și în familiile celor deportați. Autoritățile sovietice, până nu demult, făceau tot posibilul ca să fie uitate acele timpuri, să fie șters acel trecut groaznic... Dar ștergerea acestor amintiri înseamnă perpetuarea crimelor. În timp ce comemorarea acestui fenomen este alinarea durerilor celor care au suferit. E regretabil faptul că celor deportați, când au fost reabilitați, nu le-au fost restituite bunurile sau contravaloarea lor.

Așadar, consider că soarta Anei Podubnâi, ca și cea a tuturor deportaților, este o soartă de erou! Așteptăm un proces prin care ar fi condamnat comunismul, precum a fost condamnat nazismul. Prin acțiuni represive – deportări, foamete etc., URSS a distrus parțial intelectualitatea neamului, a lipsit de viitor mii de copii, blamând proveniența socială, trecându-i în rândurile celor proveniți din deportați.

În pofida trecerii anilor, din memoria doamnei Ana Podubnâi niciodată nu va dispărea imaginea Siberiei înghețate. Amintirile ei despre anii petrecuți departe de casă, într-o lume străină și astăzi îi provoacă durere și lacrimi.

Repere bibliografice:

1. Interviu realizat cu Ana Podubnâi la 27 ianuarie 2018, reactualizat la 20 ianuarie 2020 (înregistrare audio).

2. Bârlădeanu V., Arhivele memoriei. Recuperea și valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar-comunist din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească: memorii, documente, studii de caz, Chișinău, 2016. Vol. 2, T. 2, p. 127-161.

3. Deportările din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Bibliografie, Chișinău, 2018.

4. Olaru-Cemârtan Viorica, Deportările din Basarabia 1940-1941; 1944-1956, Chișinău, 2013.

5. Vasiliev Boris, Stalin mi-a furat copilăria, Chișinău, 2012.

6. <http://promemoria.md/> (accesat la 11.03.2019).

7. <https://prezi.com/lalsgxqrl154/deportarile-din-1949/>(accesat la 13.03.2019).

8. <http://www.platzforma.md/archive/2750> (accesat la 3.02.2019).

9. <http://moldnova.eu/ro/singura-bucurie-fost-atunci-cand-murit-stalin-confesiuni-din-siberia-de-gheata-25721.html/> (accesat la 2.03.2019).

10. <http://www.deportari.md/> (accesat la 3.03.2019).

11. <https://www.zdg.md/editia-print/social/destine-stinse-in-siberia-de-gheata> (accesat la 2.03.2019).

12. <https://www.europalibera.org/a/24260313.html> (accesat la 23.02.2019).

Alexandru CIMBRICIUC, cl. a XII-a

IPLT „Mihai Eminescu”, or. Făleşti

Profesor îndrumător: Lucia GLIGOR

Un destin mai puternic decât regimul

Abstract

The hero of story is Nina Bajureanu and her family, who managed to keep their verticality, belonging to nation through the strong national conscience. For the scientific research I consulted historical source, documents, photos, orders and even sequence by chronic-video what I found in public institution like: The Ethnographic Museum “Lazăr Dubinovschi”, The National Archive from Chişinău, The Regional library from Făleşti and the Mihai Eminescu High School’s library, from Făleşti. If we lose the last homeland heroes, by indifference and oblivion, we will lose the name, facts and

events they have gone through that time, and unfortunately we will not have a future in society.

Protagonista lucrării este Nina Bajureanu (născută Butnaraş) şi familia deosebită a dumneaei, care a reuşit, printr-o puternică conştiinţă naţională, să-şi păstreze verticalitatea şi apartenenţa la neam. Conform Ord. 509 al CM al RSSM, din Făleşti trebuiau deportate 90 de familii. La 6 iulie 1949 familia părinţilor Ninei Bajureanu a fost deportată în Siberia. Cauza deportării a fost politică: s-a motivat că tatăl, Gheorghe Butnaraş, a colaborat cu armatele germano-române, cu toate că acesta avea multe distincţii acordate de sovietici în al Doilea Război Mondial.

Drumul anevoios spre Siberia a fost inuman. Surorile doamnei Nina, Maria, Elena, Eleonora, precum şi fraţii, Filaret, Grigore, Andrei, au continuat să înveţe în Siberia şi au lucrat în sovhozul Beriozovo, raionul Zverenogolovsk, regiunea Kurgan. La şcoală, aceştia, ca mulţi alţi copii deportaţi, erau discriminaţi. Totodată, copiii din Moldova erau invidiaţi, deoarece aveau rezultate deosebite la învăţătură. În Siberia familia şi-a construit o casă proprie, după ce au trăit câţiva ani într-un bordei, ai cărui pereţi permanent erau îngheţaţi. În noua casă, membrii familiei puteau să recite poezii şi cântece în limba română astfel încât nimeni să nu-i audă şi să-i raporteze autorităţilor.

Familia Butnaraş a fost reabilitată în anul 1989, dar doamna Nina a continuat să lupte pentru dreptate, deoarece ceea ce au pierdut nu le-a fost res-

tituit, plângerea ei ajungând până la CEDO. Astăzi, autoritățile nu pot repara un prejudiciu moral sau material din trecut. În urma cercetărilor, am constatat că, în prezent, după colapsul URSS, o mare parte a societății nu cunoaște trecutul. Ascultând povestirile și analizând viața și activitatea protagonistei, am rămas uimit de faptul că multe întâmplări s-au derulat în prezența dumnealor. Aceste persoane sunt adevărate izvoare istorice, care au trăit prin prisma greutăților enorme ale regimului comunist. În concluzie, pot menționa faptul că necesitatea promovării și a scoaterii la iveală a adevărului istoric din perioada guvernării „marelui geniu” Stalin este esențială în societatea de azi, pentru a nu permite înțelegerea eronată a istoriei.

Pentru efectuarea cercetării, am apelat la izvoarele istorice: documente, fotografii, ordine și chiar secvențe din cronica-video pe care le-am găsit la instituții publice: Muzeul de Etnografie „Lazăr Dubinovschi”, Arhiva Națională din Chișinău, biblioteca din or. Fălești și biblioteca Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” din or. Fălești.

În scopul îmbunătățirii formatului lucrării, am realizat interviuri cu protagonista aleasă de mine, Nina Bajureanu, și membrii familiei dumneaei, pentru că aceștia au fost martori și jertfe ale deportărilor.

Am observat acel fir care intersectează un plan local cu cel universal, astfel că cele evidențiate și reflectate în lucrarea mea să devină o parte componentă a patrimoniului național. La început chiar mă gândeam la o altă temă, dar discutând cu aceș-

ti oameni de o conștiință națională trează, care posedă o verticalitate spirituală înaltă, în urma chinurilor groaznice prin care au trecut, mi-am schimbat opinia. Am lucrat mult, mai ales la editarea video-ului, dar fiecare pas mă intriga și-mi oferea o satisfacție spirituală. Profesorul îndrumător Lucia Gligor a fost călăuză pentru mine prin faptul că mi-a explicat metodele și treptele care erau prevăzute în regulamentul concursului, desfășurând astfel o colaborare fructuoasă și captivantă.

Istoria au scris-o biruitoarii celui de-al Doilea Război Mondial, iar rămășițele regimului comunist, ce a urmat, și-au lăsat o amprentă puternică, cu un impact negativ asupra prezentului, prin faptul că multe dintre cele săvârșite au fost ascunse sau șterse din istorie. Astfel, astăzi, o mare parte din societate nu cunoaște trecutul, puțin spus dureros, al multor oameni din perioada puterii roșii.

Cu certitudine pot spune că cercetarea mea este importantă, pentru că, odată adusă la lumină, aceasta nu va permite ca numele eroului din localitatea natală să se piardă în negura timpului. Am fost fascinat să particip la proiectul dat, deoarece sunt pasionat de istorie și cred că importanța acestor concursuri, în Republica Moldova, este deosebită. Prin intermediul acestui proiect, oferim istoria necesară pentru viitor, ca să nu se mai repete greșelile din trecut. Dacă vom pierde ultimii eroi din localitatea natală prin indiferență și uitare, vom pierde numele, faptele și evenimentele prin care au trecut, și atunci, cu părere de rău, nu vom avea un viitor evolutiv în societate.

Repere bibliografice:

1. Arhiva Raională din Fălești (19 octombrie).
2. Arhiva Națională a Republicii Moldova, Chișinău.
3. Biblioteca Publică „Mihai Eminescu”, or. Fălești.
4. Muzeul de Istorie și Etnografie „Lazăr Dubinovski”.
5. Olaru-Cemîrtan V., Deportări din Basarabia, 1940-41, 1944-56, Chișinău, 2017.
6. Arhivele Memoriei. Vol. I. Tom I. Recupera-
rea și valorificarea istorică a memoriei victimelor
regimului totalitar comunist din RSSM.
7. Cojocaru Ludmila, Documente. Studii de
caz.
8. Postică Elena, Arhivele Memoriei. Vol. II.
Tom I.
9. Pădureac Lidia, Arhivele Memoriei. Vol. III.
Tom I. Chișinău, Balacron, 2016.
10. Maria Bulat, Noaptea cu bocete. 1991.
11. Bătăi în ușă. Culegere [Trad. din lit. rusă di-
sidentă]. Selecție și pref. de E. Lungu, 1990.

Gabriela GORE, cl. a XI-a

IP Centrul de Excelență în Construcție
din Chișinău

Profesor îndrumător: Viorel BOLDUMA

„Caldă” copilărie siberiană

Abstract

In this essay I told about the deportation of the population from Bessarabia to Siberia, by the Soviet authorities, on the night of July 6-7, 1949. As a case study, I described the fate of Andronic Teodora, born on June 8, 1936, in the village of Horești, district Ialoveni, who is one of the victims of communist repression, a real hero who went through this hell. When she reached an advanced age, she told me about the ordeal of her childhood. In my opinion, the historical truth should triumph to the end, by convening an international tribunal that would try the crimes committed by the totalitarian communist regime. At the same time, I believe that we,

the younger generation, need to know the heroes, both those who died under the red terror and those who survived. For me, Mrs. Teodora Andronic remains a hero, who survived and passed on to our generation the truth about the ordeal of red terror.

Memoria despre teroarea comunistă sovietică în Basarabia a început să fie recuperată și transmisă în spațiul public odată cu declanșarea perestroikăi în 1985 și a fost instituționalizată odată cu proclamarea independenței Republicii Moldova (27 august 1991). Studiarea acestui subiect a fost inclusă în programele și manualele școlare de istorie a românilor și universală din Republica Moldova începând cu anul 1990.

Deportările au fost o formă a represiunii politice puse în practică de autoritățile sovietice. Nu se cunoaște o cifră exactă a celor care au avut de suferit de pe urma acestui tip de represiune, estimările ridicându-se la câteva sute de mii de persoane deportate în perioada 28 iunie 1940 – 5 martie 1953. Au existat trei valuri de deportări ale populației din Basarabia și Nordul Bucovinei. Prima operațiunea de deportare a avut loc în noaptea de 12 spre 13 iunie 1941 (ora 2.30) și a cuprins teritoriile anexate de URSS de la România în iunie 1940. Urmau să fie deportate 32423 de persoane, dintre care 6250 să fie arestate, iar restul 26173 de persoane – deportate (inclusiv 5033 de persoane arestate și 14542 de persoane deportate din RSS Moldovenească). Una dintre cele mai odioase crime ale regimului totalitar comunist a fost exterminarea în masă a oamenilor declarați „dușmani ai puterii sovietice”.

Cele trei valuri de deportări și-au lăsat adânc amprenta asupra destinului a câtorva zeci de mii de oameni nevinovați. Durerea în inimile celor care, într-o dimineață de vară, au fost urcați în vagoane pentru animale și duși într-o direcție necunoscută, fiind supuși la umilință, mai persistă și astăzi. Chiar și după trecerea a zeci de ani, multe din aceste amintiri au fost lăsate după cortină, între pereții familiilor și nu erau povestite generațiilor tinere. Supraviețuitorii care au revenit la baștină spun că nu doresc nimănui să treacă prin asemenea momente cumplite, când s-a încercat să le distrugă demnitatea umană, să le fie ștearsă identitatea națională și dragostea pentru țară, de la sânul căreia au fost smulși în acele veri toride.

„Caldă” copilărie siberiană a Teodorei Andronic

Doamna Teodora Andronic, născută la 8 iunie 1936, în satul Horești, raionul Ialoveni, este una dintre victimele represiunilor comuniste, un adevărat erou care a trecut prin acest infern.

Cu durere în suflet și lacrimi în ochi, a început să-și amintească de casa părintească, în care a văzut pentru prima dată lumina zilei. Mătușa Teodora mărturisește că s-a născut într-o familie de oameni gospodari, asigurată cu toate cele necesare. Oamenii din sat, de frică, nu-și arătau disprețul față de puterea sovietică, că să nu fie considerați dușmani ai puterii comuniste. Cu toate acestea, în noaptea 6-7 iulie 1949, a fost deportată cu întreaga familie. Tatăl său, Tudor, nu a fost deportat, deoarece fusese condamnat la 10 ani închisoare, din cauza că nu dăduse la stat grâu. Familia nu a fost anunțată despre arestarea tatălui.

Drumul deportării a fost lung și obositor. Familia Andronic a pornit din Horești și a ajuns la Omsk. Strășeni a fost localitatea unde au făcut prima oprire. Aici au fost înghesuiți într-un vagon, destinat pentru transportarea vitelor, circa 70 de persoane: bărbați, femei, copii, bătrâni. Fără hrană, apă și în condiții igienice nesatisfăcătoare, au mers mai multe zile. Când au ajuns în regiunea Omsk, au fost cazați câte 3 familii într-o cămăruță mică.

Haine noi nu au primit, erau îmbrăcați cu pantaloni vătuiți, cu cămașa și încălțăminte pe care au reușit s-o încălțe de acasă. Tot ceea ce cultivau, din cauza sosirii iernii foarte timpuriu, a temperaturilor scăzute, îngheța pe câmp. Pentru a-și încălzi locuințele, aduceau lemne din pădure, iar hrana o primeau în schimbul zilelor lucrate. Temperatura putea să ajungă până la -60 grade Celsius. Le înghețau mâinile și obrații, până se făceau de culoare galbenă, iar când reușeau să intre în casă, aceștia se făceau de culoare neagră. Mătușa Teodora a început să muncească de la vârsta de 12 ani, împreună cu sora și mama sa. Femeile și bărbații aveau aceleași sarcini de muncă. Condițiile de muncă nu se deosebeau practic deloc.

Funcționau și școli, iar profesorii „erau dați cu cei de la putere”, fiindcă alt fel de învățătură decât cea a lui Stalin nu era permisă. Era foarte important ca copiii să meargă la școală, pentru că numai așa Stalin își lăsa amprenta asupra vieții lor mult mai lesne. Școala era amplasată într-o căsuță mică, iar pe toți pereții clasei erau afișate portretele lui Stalin. La școală a fost învățată că mai presus de tot și de toate este tovarășul Stalin, iar ea, ca să fie

acceptată în rândurile comsomoliștilor, trebuia să demonstreze doar devotament și cinste, împreună cu ceilalți colegi. Nu cunoștea prea multe despre Stalin decât cele din spusele lumii, abia ajunsă la școală a învățat mai multe. A adresat tovarășului Stalin scrisori de mulțumire pentru „copilărie fericită”, dar nu din propria dorință.

După moartea lui Stalin (5 martie 1953), mătușa își amintește că au început a se produce schimbări mari. La scurt timp au fost eliberați, iar acasă, în Moldova, au revenit în primăvara anului 1958. La reîntoarcere, au locuit cu toții la sora ei, deoarece casa lor a fost distrusă. Chinurile prin care trecuseră acolo o făcuseră să urască Siberia și să nu dorească să se întoarcă acolo niciodată.

În prezent, doamna Teodora face parte din Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova și participă în fiecare an la evenimentul de comemorare a deportaților. Nu judecă și nici nu acuză pe nimeni, dar, în inima ei, crede că o anumită vină o poartă cei de la sovietul sătesc care i-au deportat. Consideră că ar fi putut avea o viață mult mai bună dacă nu era deportată. Mătușa afirmă că viața de deportat este un coșmar și nu dorește nimănui chinurile și suferințele prin care a trecut ea. De asemenea, dorește ca cei tineri să cunoască prin ce a trecut generația ei, să conștientizeze că destinul unei întregi generații a fost frânt de sovietici. Pentru mine doamna Teodora Andronic rămâne a fi un erou, care a supraviețuit și a transmis generației noastre adevărul despre calvarul terorii roșii.

Repere bibliografice:

1. Cașu Igor, Dușmanul de clasă. Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească, 1924-1956, Chișinău, 2013.
2. Dabija Nicolae, Tema pentru acasă, București, 2011.
3. Gore Gabriela, interviu realizat cu Andronic Teodora la 12 decembrie 2019 (înregistrare audio).
4. Olaru-Cemârtan Viorica, Deportările din Basarabia 1940-1941, 1944-1956, Chișinău, 2013.
5. Petrencu Anatol, Cojocar Ludmila, Pădureac Lidia, Arhivele Memoriei, vol. I, Chișinău 2015; vol. II, Chișinău, 2018.
6. Petrencu Anatol, Cojocar Ludmila, Pădureac Lidia, Românii în Gulag. Studii, mărturii, documente, vol. I, Chișinău, 2014; vol. II, Chișinău, 2015.
7. Petrencu Anatol, Teroarea stalinistă în Basarabia. Studii. Documente. Memorii. Chișinău, 2013.
8. Varta Ion, Deportările în masă din RSS Moldovenească, 13-16 iunie 1941. Studiu, documente, Chișinău, 2011.
9. asiliev Boris, Stalin mi-a furat copilăria, Chișinău, 2012.
10. Țicu Octavian, Homo Moldovanus Sovietic. Teorii și practici de construcție identitară în R(A)SSM (1924-1989), Chișinău, 2018.
11. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Jurnal%20de%20calatorie%20%D0%BBEn%20Siberia..pdf(accesat: 23.01.2020).
12. <http://promemoria.md/>
13. <http://deportari.md/>

Veronica CRAVEȚ, cl. a XII-a

IP Liceul Teoretic „Constantin Stere”, or. Soroca
Profesor îndrumător: Angela ZEAMĂ

***Eufrosinia Kersanovskaia – soarta unui
om care a străbătut viața de la Soroca
până în Siberia***

*„Toate visele noastre pot deveni realitate,
dacă avem curajul să le urmăm!”*
(Walt Disney)

62

Abstract

*One of the heroes of the deportees and one of the
victims of the Gulag was Eufrosinia Kersanoski, who
fully felt the terrible living in icy Siberia. The impor-
tance of this personality lies in the fact that she not*

*only witnessed these inhuman actions, but also wrote
detailed testimonies about the nineteen years spent
in Siberia, which were included in the universal heri-
tage by UNESCO. Eufrosinia Kersanovski was a woman
full of dignity and honor, who endured a long life full of
sacrifices, to finally be written in the History.*

Oricât de talentat ar fi creatorul de frumos, el nu poate da naștere operei din nimic, el se luptă cu mari sacrificii pentru a plăsmui o lucrare ce va dăinui peste veacuri. Amintirile deportaților seamănă izbitor de mult între ele. Toți au simțit din plin traiul cumplit în Siberia de gheață. Nici copiii nu au scăpat de pribegia pe pământ străin. Cei care au crescut în Siberia din fragedă pruncie își aduc aminte cu greu despre condițiile de acolo, iar foamea devenise un mod de viață. Un alt aspect al acestor acțiuni inumane constă în faptul că familiile erau dezmembrate după bunul plac al organizatorului. Astfel, capii de familie au fost trimiși în lagăre de concentrare, iar membrii familiilor lor – în așezări speciale pentru strămutați în regiunile Karaganda (Kazahstan), Omsk și Novosibirsk (Siberia Centrală). Unii n-au ajuns la destinație, iar alții au supraviețuit prin minune în condiții de viață mizerabile și climă aspră.

Cele mai detaliate și mai înspăimântătoare mărturii despre deportarea din 13-14 iunie 1940 aparțin Eufrosinei Kersanovski, din Soroca, refugiată în Basarabia din Rusia în 1919. Memoriile ei au fost publicate în 1990 și au fost incluse în patrimoniul universal UNESCO. Ea este neobosită care a

pulsat inefabil în fluxul istoriei și a zămislit în scurgerea timpului o adevărată comoară de operă. A descris în opera sa tot calvarul îndurat timp de 19 ani în Siberia. Mă încorsetează cu mari puteri aceste memorii și îmi recapitulează niște lecții de viață. Alături de această capodoperă de valoare europeană, se află și alte scrieri, care m-au format ca cititor avizat și, nu în ultimul rând, ca cetățean, ca un bun patriot al Republicii Moldova. Lucrări asemănătoare, care m-au marcat, sunt „Tema pentru acasă” de N. Dabija, „Ora 25” de C. V. Gheorghiu, „Suferințele Mamei Blondina – o martiră a Siberiei” și multe alte opere de valoare, ce prezintă adevăr de mare preț pentru generația din care fac parte. Indiscutabil, una este când afli cifrele seci privind numărul celor care au suferit, când citești analiza cauzelor și a evoluției evenimentelor dramatice din trecut, realizată de cercetătorii științifici, și cu totul alta e atunci când nu numai că afli povestea de viață a unui om concret, căzut victimă represiunilor, ci vezi și scene din închisoare sau din lagăr desenate de acesta.

Eufrosinia Kersnovski avea o singură frică – ca memoriile ei să nu cadă în ghearele KGB-ului, de aceea a copiat cu mâna de cinci ori întreaga operă – textul și ilustrațiile. Este de menționat faptul că memoriile au fost scrise ca un omagiu adus mamei sale, de care soarta a despărțit-o atât de brutal. Mai mult ca atât, autoarea „jură pe crucea de mormânt a răposatei mame” că atât memoriile din lagăr, cât și desenele inspirate din realitățile de acolo conțin adevărul și numai adevărul: „Acestea sunt

inscripții pe stâncă, fie ele săpate chiar de o mână neîndemânatică în pereții peșterilor, dar care ajută oamenilor să-și imagineze cum vechii strămoși vâneau mamuți, care erau armele lor – într-un cuvânt, să înțeleagă vremea și traiul lor”.

În concluzie, vreau să menționez faptul că aici am descoperit că fiecare experiență citită și trăită emoțional este cheia spre viitorul meu. Cu toată admirația, voi reflecta această biografie plină de omenie, credință, demnitate umană și onoare. Sugerez tuturor celor care vor citi aceste rânduri să culeagă din viața și calitățile eroinei mele, cea care a avut o viață lungă, grea, plină de dureri și pierderi, sacrificii și deziluzii, ca într-un final să fie scrisă cu litere mari în istorie.

Repere bibliografice:

1. Colesnic I., În culisele istoriei. Sângele care apă nu se face, *Timpul*, 1 iunie 2017, <https://www.timpul.md/articol/in-culisele-istoriei-sangele-care-nu-se-preface-in-apa---109985.html>
2. Pasat V., *Calvarul. Documentarul deportărilor de pe teritoriul RSS Moldovenești. 1940-1950*, Moscova, 2006.
3. Pasat V., Sinuosul drum al patimilor Eufrosinei Kersanovski de la Soroca în Siberia, <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/sinuosul-drum-al-patimirilor-eufrosiniei-kersnovski-de-la-soroca-in-siberia>
4. Botnariuc Liliana, Mai mult de jumătate de secol împreună, ziarul „Vatra”, aprilie 2017, pag. 5.

Alina TIMOFTE, cl. a XI-a

IP Centrul de Excelență în Construcții
din Chișinău

Profesor îndrumător: Viorel BOLDUMA

Copilărie înfometată

Abstract

In this essay I wrote about Ciobanu Constantin, who survived the famine of 1946-1947 in the MSSR. The survivor told in detail about the ordeal of the famine he went through as a child. I believe that this research must be promoted so that the young generation knows its history. It would be appropriate for a monument to be erected in the Republic of Moldova and a day dedicated to the commemoration of the victims of the famine. Unfortunately, I note that the Republic of Moldova has not yet recognized hunger as an act of genocide by the Soviet authorities. I remain firmly convinced that, for the time being, we do not have a politi-

cal class that represents the interests of the natives and the ironic part is that many more people died during the famine than in the Second World War.

Fiecare om, ajuns la bătrânețe, își amintește cu zâmbet pe buze despre copilărie. Dar aceste zâmbete scumpe nu sunt valabile și pentru generația născută în anii 30-40 ai secolului XX. Acestei generații i-a fost sortit să se bucure că s-a născut în România întregită și, totodată, să se întristeze că a avut de trecut prin tragedia raptului Basarabiei din 28 iunie 1940, ca o consecință a Pactului Ribbentrop-Molotov (23 august 1939), prin teroarea roșie, cel de-al Doilea Război Mondial (1939-1945), regimul totalitar comunist sovietic, iar, în final, să trăiască într-un stat totalitar (RSSM, 1944-1991), unde minciuna, frica, genocidul intelectual și propaganda erau la ele acasă.

Copilăria înfometată a lui Ciobanu Constantin

Consăteanul meu, Ciobanu Constantin, a trecut prin foamete și a fost martor ocular la valurile de deportări din RSSM, care a afectat și satul natal, Bubuieci. Sovietizarea și comunizarea Basarabiei au fost reluate imediat după intrarea Armatei Roșii în provincie în luna martie 1944. Cea mai serioasă sarcină era cea a colectivizării, întrucât majoritatea populației era rurală, atașată proprietății private și nu dorea să intre în colhozuri sau sovhozuri. Inițial puterea sovietică a adoptat în aceste scopuri strategii mai mult sau mai puțin pașnice, prin diferite înlesniri, șantaj sau presiuni. Acestea însă nu au avut sorți de izbândă. În iarna anului 1946-1947, puterea sovietică a declanșat o foamete în masă,

care a cuprins tot teritoriul RSS Moldovenești, precum și unele regiuni ale Rusiei și Ucrainei. În total, după estimările făcute de istoricii Mihai Gribincea și Anatol Țăranu în baza documentelor de arhivă, numărul victimelor foametei din anii 1946-1947 în RSSM se ridică la circa 200 000 de persoane. Pentru prima dată în istoria provinciei au fost înregistrate cazuri de canibalism. În Uniunea Sovietică în ansamblu, foametea din anii 1946-1947 a provocat circa 2 milioane de morți, dintre care jumătate de milion numai în Rusia. Tragedia în masă a fost declanșată de ridicarea prețului la pâine, decisă prin Decretul din 16 septembrie 1946 al Consiliului de Miniștri al URSS, dublată de decizia din 27 septembrie, potrivit căreia era redus drastic numărul celor care primeau anterior pâine pe cartele. Această măsură a vizat 23 de milioane de persoane din mediul rural și 3,5 milioane din cel urban. De rând cu ea, rechiziționările de cereale de la țărani și impozitele în natură înalte, în pofida secetei care se anunțase, au determinat instalarea foametei. Astfel, în Uniunea Sovietică, în RSS Moldovenească în mod deosebit, foametea a fost rezultatul activității Partidului Comunist (bolșevic) și a structurilor statului sovietic.

Din cauza secetei și a lipsei de roadă, în RSSM s-au creat condiții extrem de dificile privind situația alimentară, care au adus complicații populației, îndeosebi de la sate, iar în consecință – îmbolnăviri de distrofie în masă, creșterea mortalității și apariția cazurilor de canibalism.

RSSM era tratată de către autoritățile de la Kremlin ca o sursă ieftină de materie primă, prepon-

derent produse alimentare, pentru a asigura întreg imperiul sovietic. Foametea era planificată pentru a frânge toate categoriile de cetățeni în aceeași perioadă de timp. În momentul în care omul era sărăcit, înfometat, el era frânt și atunci îl puteau modela așa cum era convenabil. În cazul în care nu ar fi fost organizată foametea, niciodată în Basarabia nu ar fi fost realizată colectivizarea. În această perioadă se închideau în masă bisericile. Și oamenii nu avea nici suport moral, nici suport economic ca să supraviețuiască acelor perioade dificile.

Născut la 19 martie 1935, în comuna Bubuieci, municipiul Chișinău, Constantin Ciobanu a trăit într-o familie compusă din 6 membri. După ce tatăl a decedat, grija familiei a căzut pe umerii mamei sale, care făcea tot posibilul să le ofere copiilor cât de puțin, pentru a-i crește sănătoși. La doar 10 ani, Constantin Ciobanu, vedea cu durere în suflet tot ce se întâmplă în lume. După cum își amintește: „În anul 1944, în Basarabia a venit la conducere puterea sovietică și din acest moment s-a început chinul meu pentru a supraviețui. Sovieticii au scuturat, au luat toată pâinea de la oameni. Unde găseau provizii, toate le luau”. Un alt detaliu pe care l-am aflat de la Constantin Ciobanu a fost că în anul 1944 „nemții ne compătimeau, ei, primind colete din Germania, ne dădeau câte o bomboană sau câte un biscuit”.

În primăvara anului 1947 Constantin și familia sa au decis să semene: „Dar din cauză că nu a fost ploaie, totul s-a uscat. Neavând ce mânca, mama a decis să vândă totul din casă. Mama a vândut și

singura vacă pe care o aveam, doar ca să ne salveze pe noi, cinci copii: trei băieți și două fete”.

În acea cumplită perioadă, moș Constantin ne-a relatat modul prin care el obținea mâncarea. Întâmplarea pe care ne-a povestit-o ne evidențiază ideea că foametea i-a transformat pe oameni în luptători pentru existență, de rând cu animalele. Își amintește cum a intrat pe o fereastră de la cantina ce pregătea mâncare pentru acei oameni care mureau de foame: le dădeau câte un pic de mâncare la fiecare, dar era foarte puțin, nu ajungea mâncare la toți. Fiind mic, a intrat noaptea, când nu era nimeni, a mers și a luat din cazanul mare mâncare, ține minte că a mâncat vreo două-trei farfurii. O altă istorioară ce ne relatează despre lupta pentru supraviețuire: „Într-o buna zi șeful cantinei a venit cu o valiză plină cu pâine, ce era destinată la cei flămânzi, acea valiză a lăsat-o la noi acasă, șeful ne-a avertizat să nu umblăm la valiză, noi, ascultându-l, i-am respectat cuvântul, am răbdat toată noaptea, nu am dormit un ochi, deoarece în mintea noastră era acea valiză cu pâine”.

„Autoritățile din sat, văzând că avem un depozit în dosul casei, au adus și au pus grâu în el, noi nu aveam voie să luăm măcar un bob. Așa cum muream de foame, am luat un cui, am făcut o gaură mică și trăgeam grâul cu o altă sârmă”, își amintește domnul Constantin.

O altă cauză a foametei, deja în ianuarie 1946, a fost rechiziționarea produselor alimentare de la țărani. Rechiziționarea se efectua adesea fără eliberarea unor chitanțe, ceea ce permitea orga-

nelor de colectare să ceară onorarea livrărilor de mai multe ori. Unor țărani li se făceau percheziții în gospodărie chiar de 5-7 ori. Despre aceste momente importante își amintește și eroul nostru: „Între anii 1945 și 1947 umblau comuniștii și lucrătorii lor. Noi mai aveam prin pod câte un pic de hrană, dar ei ne luau totul, chiar și acel puțin orz, grâu, secara, grăunțe și astfel familia mea a rămas înfometată”. „Noi, oamenii de rând, niciodată nu ne împotriveau lor, deoarece cu toții cunoșteam consecințele”, își amintește cu îndurerare Constantin și continuă: „Te judecau, te luau ca nesupus. Pe Costea Botezatu nu l-au luat?! Se ducea în jos cu căruța, săracul, și l-au ajuns alde Frunză (colaborant sovietic, n.a.) din urmă și l-au întors înapoi, și l-au judecat. A fost întemnițat vreo patru-cinci ani săracul”. În continuare, Constantin Ciobanu accentuează că „sovieticii au scuturat, au luat toată pâinea de la oameni, unde găseau, toată o luau. Mama a îngropat două poloboace cu grâu și grăunțe în grajd la cai. Mâncam buruieni. Aveam niște oițe, mâncam laptele lor, cu podbal, lobodă, floare de salcâm, nici nu mai țin minte”.

Am aflat de la dl Constantin Ciobanu că pe timpul foametei nu aveai de la cine să împrumuți: „Nu aveam ce împrumuta, numai bunica ne dădea miezul de la bățul de răsărită. Îl prăjeam și îl mâncam ca pe un deliciu”.

În asemenea condiții, oamenii erau nimiciți atât fizic, cât și spiritual. Făceau rost de unde puteau pentru a mânca ceva, sărbătorile nu mai erau sărbători. Domnul Constantin ne povestește cu su-

fletul plin de durere cum petrecea el cu familia sa sărbătoarea de Paști: „Nu, nu am avut nicio sărbătoare, noi muream de foame, nu știam nici de Paste, nici de Crăciun, absolut de nimic, nimic...”.

Deși s-a acordat un ajutor republicii, care se numea împrumut de stat, ce trebuia returnat din recolta anului viitor, fără dobândă, de 24 000 de tone pentru lunile septembrie-decembrie 1946, cantitatea respectivă era insuficientă pentru a înlătura foametea. Mai mult, această cantitate nu a ajuns la destinație din mai multe motive, fiind vorba și de furtul unor cantități importante de către administrațiile locale, dar și de confiscarea acesteia în contul livrărilor la stat, ceea ce a agravat și mai mult situația. Foametea a încetat să fie un fenomen de masă începând cu lunile august-septembrie 1947. Odată cu noua recoltă, nu grație concursului autorităților unionale și republicane, oamenii au ieșit din impas.

Oficial foamea a încetat în toamna anului 1947, când țăranii au profitat de un an bun și au cules o roadă bogată. Totuși, în anii ce au urmat, suferințele populației au continuat. „Au urmat colectivizările forțate, când oamenii au fost lipsiți de pământuri și animale, iar în 1949 o mare parte a clasei de mijloc și mari a Basarabiei au fost deportați în Siberia. Trist este faptul că Uniunea Sovietică, iar ulterior Federația Rusă, care a moștenit regimul, nici până astăzi nu și-a adus scuze publice pentru genocidul organizat în Moldova.”

Ciobanu Constantin ne spune: „Aș putea spune ca anul 1948 ne-a scăpat de la foame”. În anul 1948

situația s-a îmbunătățit, „a plouat, mama a semănat semințe de secară oferite de la stat; mergând la semănat împreună cu mai multe femei, au zărit un cioban cu oi, femeile l-au rugat să mâne oile dintr-un capăt în altul pentru a nivela pământul și prin acest mod ele au reușit să niveleze săpătura și astfel în primăvara a dat roade acea secara”. Constantin rupea spicele de secară, făcea focul, puneă spicele pentru a le coace un pic, iar mai apoi le mânca, dar dacă nu era îndeajuns mâncarea, mama îl trimitea să rupă lebedă: „Îi rupeam frunzele, iar mama le fierbea, scurgea loboda în mână, le mai puneă în făină, formând o turtă, având un moș ce lucra la fabrica de pâine din oraș, unde se strângea grâul, orzul, secara, ne aducea și nouă câte o cutie și astfel făceam făina. Neavând cu ce face focul, strângeam de pe deal, de prin râpi, buruieni, care mă ajutau să fac focul și astfel prăjeam pâinea”.

Din spusele lui Ciobanu Constantin, am constatat că anul 1948 îl va reține pentru totdeauna, deoarece pentru el semnifica un început al unei vieți noi, fără chinuri: „Am început a semăna porumb, roada s-a prins, dar erau gândaci ce mâncau grăunțele din pământ. Eu cu sora Ileana umblam cu o căldare, bătând îi speriam, ca să nu mănânce grăunțele, toată ziua alergam cu căldarea sau cu cutii pentru a-i speria”.

După foametea din 1946-1947, deportările din iulie 1949 au constituit o altă campanie represivă de masă, prin care s-a impus definitiv sovietizarea teritoriului basarabean al RSS Moldovenești. A urmat o nouă filă care a scos în evidență greutăți, chinuri

și lacrimi. Foametea însă n-a convins țăranul să intre în colhoz. Domnul Ciobanu a povestit cu lacrimi în ochi cum au fost deportați vecinii sau cunoscuții, fără nicio vină: „Umblau mașini rusești cu soldați bine înarmați. Oamenii care urmau să fie deportați, erau «vânduți» de către comuniștii din sat, deoarece ei le spuneau «pe acela, pe acela luați-l, dar pe acela nu-l luați că este sărac și plin de nevoi, luați-i pe cei mai bogați, pe cei mai învățați», ei îi alegeau doar pe oamenii ce aveau carte și pe cei ce aveau avere, dar săracii rămâneau și, probabil, nu am fost printre acele clase de oameni bogați sau cu carte, mi-am continuat alături de familia mea viața grea și speram zi de zi la mai bine. În anul 1949 am văzut cu propriii mei ochi cum îi încărcau în mașină soldații ruși, îi anunțau, apoi le permiteau să se îmbrace. Aflând că ești deportat, cu tine nu puteai lua nimic, soldații strigau: «Mai repede în mașină»”.

Foametea din Basarabia și crimele comise de regimul sovietic au stat mult timp ascunse în arhivele istoriei. Autoritățile de la Moscova nu au recunoscut niciodată că au fost factorul decisiv care a provocat una dintre cele mai mari catastrofe umanitare din Europa de Est. Prin înfometarea din 1946-47 și deportarea intelectualilor și a elitei politice s-a curmat dezvoltarea istorică a culturii tradiționale, a limbii și valorilor românești. S-a creat o stare anormală de desconsiderare a populației localnice, de desființare a oricăror forme și încercări de păstrare a specificului național, de frică patologică față de celălalt, suspectat a fi un potențial trădător sau turnător.

Repere bibliografice:

1. Pădureac L., Foametea din RSS Moldovenească (1946-1947) între memorie și istorie, în: *Academica. Revistă editată de Academia Română*, 2017, nr. 10-11, p. 77-86.
2. Timofte Alina, interviu cu Ciobanu Constantin (20.01.2020) (audio).
3. Turea L., *Cartea Foamei*, Chișinău, 2008.
4. Țurcanu L., *Foametea în Basarabia în anii 1946-1947*, Chișinău, 2017.
5. <http://www.contrafort.md/numere/foametea-din-basarabia-anii-1946-1947-o-confruntare-surselor-narative-cu-versiunea-regimului> (10.12.2019).
6. <https://radiochisinau.md/basarabia-100-in-r-moldova-nu-exista-un-monument-al-victimelor-foamei-ridicat-la-initiativa-administratie-centrale-mariana-taranu-despre-foametea-organizata-in-rssm---80593.html> (12.02.2020).
7. <https://www.timpul.md/articol/1946--1947---marea-foamete-din-basarabia--marturii-incredibile-116275.html> (11.12.2019).
8. muzeulfoamei.ro
9. https://www.researchgate.net/publication/326092910_Marea_Foamete_din_Basarabia_1946-47_Ideologie_context_si_economie_morala (12.12.2019).
10. [http://www.akademiasm.md/files/117_125_Infometarea%20Moldovei%20postbelice%20sub%20regimul%20sovietic%20\(1946%E2%80%931947\).pdf](http://www.akademiasm.md/files/117_125_Infometarea%20Moldovei%20postbelice%20sub%20regimul%20sovietic%20(1946%E2%80%931947).pdf) (accesat:12.12.2019).

Renata MIRON, cl. a XI-a

IP Centrul de Excelență în Construcție
din Chișinău

Profesor îndrumător: Viorel BOLDUMA

Războiul din Transnistria: în memoria lui Anatol Popovici

Abstract

In the following lines I would like to tell you about the life and military activity carried out by a brave national hero during the Transnistrian War – Anatol Popovici, one of the 11 heroes of Ungheni district, killed by bullets in the bloody war on the Dniester.

Data de 2 martie este consemnată pentru prima oară în anul 2010 drept Ziua Memoriei – zi de comemorare a celor căzuți în conflictul armat din

1992 pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Un conflict armat care a durat câteva luni, s-a soldat cu pierderi de vieți omenești, iar separatiștii au fost susținuți deschis de Armata a 14-a a Rusiei. În urma conflictului, unitățile militare rusești au rămas și azi pe teritoriul din stânga Nistrului.

Moldovenii care au luptat în 1992 în Transnistria susțin că separatiștii se pregăteau de confruntări militare încă din 1989. Aceștia mai spun că țara noastră era nepregătită să ducă bătălia, neavând armată și militari bine echipați. Autoritățile de la Chișinău au fost nevoite să riposteze cu trupe de polițiști. De cealaltă parte, au luptat cazaci, voluntari ruși și ucraineni. Cel mai important rol în război l-a jucat Armata a 14-a rusă, cu un efectiv de peste șase mii de militari, iar ofițerii ruși au fost implicați nemijlocit în lupte. Mai mult, separatiștii transnistreni au folosit armament de la depozitele sovietice. După referendumul din 12 august 1990 privind crearea așa-numitei Republici Moldovenești Nistrene, a fost planificată o operație de eliminare din Dubăsari a autorităților legale. În septembrie 1990, Tiraspolul a proclamat independența regiunii. La 1 noiembrie, pe drumuri au fost instalate puncte de control, s-a blocat podul de peste Nistru, iar la 2 noiembrie au fost scoase cu forța mulțimii, dirijată de separatiști, organele locale ale puterii din sediile administrative. În esență, anume cu aceste evenimente a început confruntarea armată între poliția moldovenească și formațiunile separatiste înarmate.

Anatol Popovici – erou național

Mulți tineri nu s-au întors acasă de la Războiul din Transnistria. Anatol Popovici a fost unul dintre aceștia. Din satul Boghenii Vechi, raionul Ungheni, și-a luat zborul tânărul care avea să devină mândria și gloria nu numai a satului natal, ci și a întregii Moldove. Informațiile prețioase despre Anatol Popovici mi-au fost relatate de către Roșca Rodica, directoarea Gimnaziului „Anatol Popovici”.

Anatol Popovici a văzut lumina zilei la 16 martie 1962 în familia lui Grigore și a Nionelei Popovici. De mic copil i-au educat cele mai frumoase trăsături morale: cinstea, dârzenia, sinceritatea, demnitatea și curajul. În anul 1990 este ales judecător al sectorului Ciocana din capitală și consilier la primăria Chișinău. Când viața se mai aranjase puțin, a venit năpasta pe capul Moldovei. Cei mai conștiincioși și patrioți s-au ridicat să-și apere pământul strămoșesc. La 27 mai 1992 Anatol Popovici a fost trimis la Bulboaca în calitate de procuror, anchetator militar. La 16 iunie i s-a înmănat legitimația de judecător, scrisă în limba română cu litere latine. Îi saltă inima de bucurie, era foarte mândru și fericit, spunând: „Slavă Domnului că am o onoare să țin în mână un document adevărat, scris în limba română. Am o adevărată plăcere să port această legitimație la piept, lângă inimă”.

Fericirea a fost însă de scurtă durată, caci peste trei zile a fost trimis să țină piept tancurilor rusești care veneau pe podul de pe Nistru. La 20

iunie 1992 Anatol cade cu moarte de erou la datorie, apărând integritatea și suveranitatea Republicii Moldova. La jumătate de an după război, cineva a sunat-o pe soția lui Anatol să-i zică cum a fost lupta: „Acolo, la Bender, e loc drept, nu-i ca la noi, dealuri și văi. Băieții voiau să oprească tancurile, dar asupra lor împușcau de pe clădiri, din cetate și armata a 14-a din spate. Astfel ei nu aveau unde să fugă. Unii, totuși, căutau să se retragă, să se ascundă. Anatol a fost rănit la o mână. El avea încărcătorul de grenade, că două tancuri le aprinsese. El a început să strige la ceilalți care fugeau: «Încotro, lașilor, voi nu aveți mame, voi nu aveți copii? Măine tancurile rusești vor fi la Chișinău»”.

Patru zile a zăcut într-o baltă de sânge, sub soarele arzător de 32 de grade, până când o femeie simplă de la țară l-a acoperit cu un strat de pământ. Abia după 5 săptămâni au reușit prietenii și rudele să-l deshumeze și să-i transfere rămășițele pământești la Chișinău pentru a-l înmormânta creștinește. La Cimitirul Central de pe Strada Armenească din capitală, își doarme somnul de veci. Aici, în anii studenției, îi plăcea să se pregătească de examene în perioada sesiunilor, spunând că e cel mai liniștit loc pentru a medita, a învăța.

Moartea lui Anatol Popovici a fost o tragedie pentru copilașii săi, pentru soția, rămasă văduvă, pentru mama, care l-a crescut singură, fără soț, pentru prietenii săi, care l-au înțeles și l-au iubit din tot sufletul.

Nionela Popovici este una dintre sutele de mame ai căror feciori au decedat în floarea vârstei în timpul războiului dintre Republica Moldova și Rusia. „L-am învățat să-și iubească țara și neamul. Mă bucuram nespus că feciorul meu a fost unul dintre primii care s-a încadrat în lupta pentru limba română și alfabet latin. El a fost cel care ne-a atras și pe noi, convingându-ne să ieșim în piața ca să ne cerem elementarul: dreptul de a vorbi în limba maternă. Mă bucuram că îl doare soarta acestui popor, că este gata să se jertfească în numele libertății.”

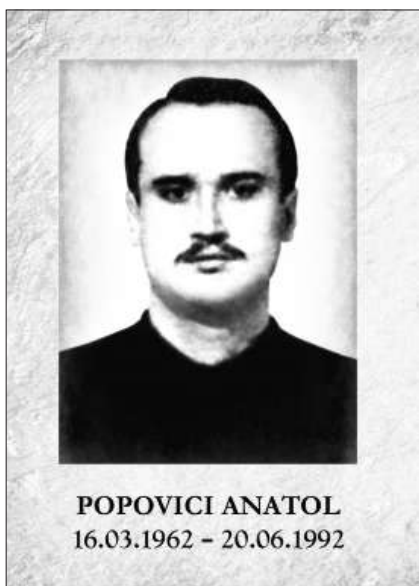
Republica Moldova nu uită eroii săi. În fiecare an sunt comemorați cei căzuți la datorie. În memoria lui Anatol Popovici au fost redenumite instituții de învățământ, străzi, au fost instalate plăci comemorative. Astfel, în anul 1992, fosta stradă Kramskaia din sectorul Botanica, orașul Chișinău, a fost redenumită în strada Anatol Popovici. A fost decorat post-mortem cu Ordinul „Ștefan cel Mare” și „Crucea Memoriei”. La Soroca o stradă îi poartă numele. În 2008, Gimnaziul din Boghenii Noi i se conferă numele „Anatol Popovici”, iar din 2010 Școala Primară nr. 12 din Chișinău poartă numele judecătorului Anatol Popovici.

Eu sunt absolventă a gimnaziului din satul Boghenii Noi, și doresc să aduc la cunoștință că eroii nu se uită niciodată. În fiecare an, la data de

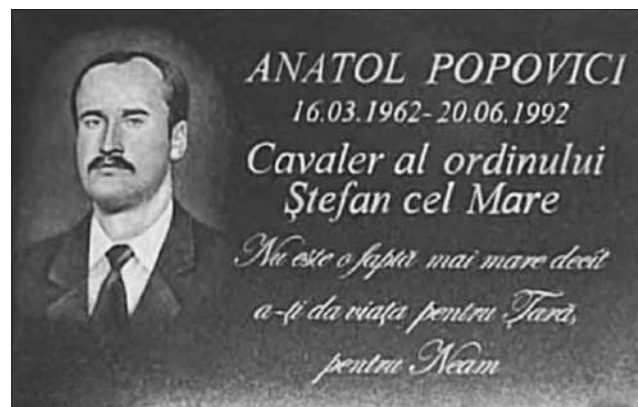
16 martie, se organizează un eveniment de comemorare a eroului Anatol Popovici. Ceremonia are loc în prezența familiei și prietenilor acestuia. Cu flori și lacrimi amare, rudele, colegii și prietenii se adună la ziua de naștere a magistratului pentru a-l omagia. O altă acțiune organizată în memoria lui Anatol Popovici a fost inițiată de preotul Vladimir Childescu din satul Boghenii Vechi în anul 2008, prin organizarea anuală a unui turneu de fotbal, șah și dame.

Repere bibliografice:

1. Darienco C., Moraru S., Boghenii-Vechi de la poalele Dealului Mănăstirii. File de istorie. Chișinău, 2006.
2. Miron Renta, interviu realizat cu directoarea Gimnaziului „Anatol Popovici”, s. Boghenii Noi, Roșca Rodica (10.01.2020 (audio/scriș)).
3. https://unghiul.com/file-din-istoria-comunei-boghenii-noi/?fbclid=IwAR0WMxJ4PafL-Cenp3Oak_68HoMVRZSLqGsbMx2L2X3VDT_Ha2BhC9-5U-K8 (15.01.2020)
4. <https://www.zdg.md/reporter-special/reportaje/jurnalul-unei-mame-care-si-a-pierdut-fiul-in-razboiul-de-la-nistru/> (10.02.2020)
5. <https://www.zdg.md/reporter-special/reportaje/jurnalul-unei-mame-care-si-a-pierdut-fiul-in-razboiul-de-la-nistru/> (15.02.2020)

Mama lui Anatol Popovici la mormântul fiului său, Cimitirul Armenesc din Chișinău / Anatol Popovici's mother at the grave of his son, Armenian Cemetery in Chisinau

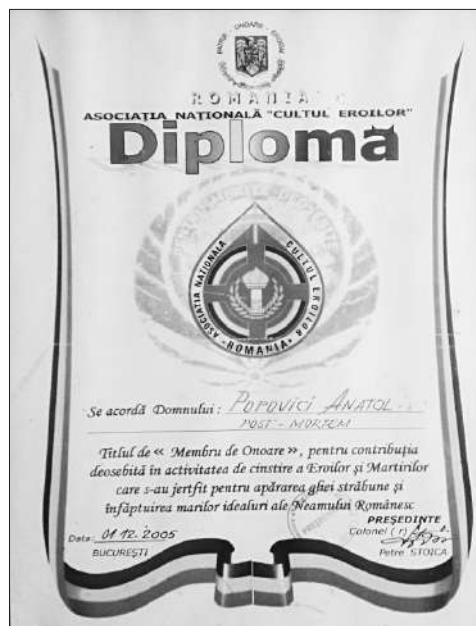
Anatol Popovici cu camarazii de luptă / Anatol Popovici with his comrades-in-arms

Nionela Popovici, mama lui Anatol Popovici / Nionela Popovici, mother of Anatol Popovici

Trupul neînsuflețit al lui Popovici Anatol. Iunie 1992 / Popovici Anatol's lifeless body. 1992, June

Turneul de șah și dame organizat în cinstea lui Anatol Popovici, anul 2015. Boghenii Noi / The chess and checkers tournament in honor of Anatol Popovici, 2015. Boghenii Noi.

Nicoleta CERNEI, cl. a XI-a

IP Centrul de Excelență în Construcții
din Chișinău

Profesor îndrumător: Viorel BOLDUMA

***Războiul din Transnistria:
doi eroi cu destine diferite***

Abstract

The war on the Nistru from March 2, 1992 to July 21, 1992, is a tragic chapter in the history of our people. This essay tells about the different fate of two heroes from Grinăuți village, Ocnița district, Andrei Culeac and Vrabie Nicolae. Both fought in the war on the Nistru to defend the territorial integrity of the Republic of Moldova. Unfortunately, Vrabie Nicolae died on the battlefield, being decorated post-mortem with the order "Ștefan cel Mare". Andrei Culeac survived. I believe that the people

who took part in these military actions should not be forgotten but brought to light so that as many people as possible can be proud of the heroes of this country.

Războiul de pe Nistru din 2 martie–21 iulie 1992 reprezintă un capitol tragic din istoria poporului nostru, iar noi, urmașii, trebuie să păstrăm vie memoria celor care și-au jertfit viața pentru idealurile noastre naționale. În acest studiu de caz voi prezenta povestea a doi consăteni (Grinăuți-Moldova, raionul Ocnița) care au participat la Războiul de pe Nistru, Mihai Vrabie și Andrei Culeac. Unul a murit pe front și altul a rămas în viață, dar marcat pentru tot restul vieții. Ei pot fi numiți atât eroi ai localității mele, cât și eroi ai întregii țări!

Războiul este cel mai crunt fenomen al umanității, care cauzează numeroase pagube și pierderi omenești, lăsând în urmă familii îndurerate. Războiul pe de Nistru s-a soldat cu moartea a 286 de bravi bărbați din Republica Moldova și 284 de combatanți au rămas invalizi de gradele I, II și III. Cu siguranță, au primit traume psihologice mult mai mulți, inclusiv locuitorii satelor din apropierea teatrului de operațiuni militare.

Conflictul politic a început în 1990, imediat după crearea așa-numitei Republici Moldovenești Nistrene (Transnistria). Primele ciocniri armate au avut loc la Dubăsari. La 1 noiembrie 1990, aici au fost instalate puncte de control, a fost blocat podul de peste Nistru, iar la 2 noiembrie au fost scoase cu forța mulțimii, dirijată de separatiști, organele locale ale puterii (instanța de judecată, procura-

tura, executivul) din sediile administrative. Pentru restabilirea ordinii în oraș, au fost trimise subunități ale Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, deja suverană. Pe drumul de acces spre Dubăsari au avut loc ciocniri cu populația civilă, în timpul cărora s-au înregistrat victime. În 1992, Chișinăul pierde controlul asupra Transnistriei după tentative nereușite de a o menține sub influența sa. La 21 iulie 1992 Republica Moldova și Federația Rusă au semnat o Convenție cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova.

Mulți dintre cei care și-au apărât patria și au luptat pentru independența și prosperitatea țării au rămas ascunși în umbră. Fiecare dintre ei merită să fie cunoscut și respectat de toată țara! Unul dintre acești eroi a fost Nicolae Vrabie, originar din satul Grinăuți-Moldova, raionul Ocnița. Activând în calitate de polițist la Comisariatul de Poliție din sectorul Centru al orașului Chișinău, el a participat la Războiul de pe Nistru și a căzut cu moarte de erou la 20 iunie 1992. Despre eroismul lui Nicolae Vrabie am aflat din interviul acordat de către prietenul și camaradul său de luptă Gherman Iurie, care ne-a relatat despre ultimele clipe de viață ale eroului nostru.

În timpul conflictului, toată poliția, inclusiv Mihai Vrabie, a fost mobilizată, împărțită în grupe și trimisă prin ordinul ministrului în punctele fierbinți din Dubăsari. Fiecare grupă era alcătuită din 50 de bărbați. Aceștia mergeau 2 săptămâni la război și pentru următoarele două reveneau acasă. În unele

zile nu se întâmpla nicio acțiune violentă, iar în altele dimpotrivă. Ajunși la destinație, fiecare membru al grupei primea armă și număr. Spre locul destinat se deplasau pe jos, deoarece cu mașina era mult mai periculos. În tranșee grupa era împărțită în jumătate: prima jumătate păzea, iar a doua împușca.

După cum menționează Gherman Iurie: „Nicolae a fost o persoană foarte bună și cu un suflet mare, mereu mă susținea și mă încuraja când aveam nevoie. Mult timp nu m-am putut obișnui cu ideea că nu mai este printre noi. Și astăzi parcă îmi trece prin fața ochilor momentul când acel glonț l-a străpuns luându-i viața. S-a sfârșit din viață la data de 20 iunie. Nu avea soție și nici copii, dar acasă îl aștepta o mamă, care, când a aflat că fiul ei a murit pe câmpul de luptă, a fost pătrunsă de o durere neînchipuită. Sunt mândru că am luptat alături de un asemenea erou!”.

Un alt erou al Războiului de la Nistru este Andrei Culeac. Discutând cu dumnealui, am aflat multe lucruri valoroase și interesante privind războiul din Transnistria. „Eoul celui război a rămas și acum în mintea mea ca o perioadă care mi-a creat un caracter puternic și m-a învățat să prețuiesc cu adevărat țara unde m-am născut și am crescut. Am fost luat la război în anul 1992, la data de 26 aprilie, ca șofer, fiindcă am absolvit colegiul cu permis de tractorist-șofer. Au mai fost luați și alți băieți de seama mea, cu toții eram tineri și nu înțelegeam pe deplin unde mergem și cu ce ne vom confrunta. Am mers din propria inițiativă. Ajunși la fața locului, la Dubăsari, am fost echipați cu arme și tot ce era

necesar pentru eventualele lupte. Stam în tranșee, uneori uzi de ploile care nu conteneau, iar în urechi mereu răsunau focuri de arme. Tancuri, puști, bombe, toate au rămas în mintea mea ca imagini ale unui coșmar. Acolo mi-am făcut mulți prieteni, pe unii i-am pierdut, cum ar fi Nicolae Vrabie. Împreună ne motivam și ne insuflam ideea că luptăm pentru a crea copiilor noștri un viitor mai bun, în pofida faptului că nu toți erau căsătoriți. Cu toate că am ajuns la Dubăsari cu misiunea de a fi șofer, autovehiculele nu ne erau destinate nouă, astfel am luptat cot la cot cu ceilalți bărbați. Să fiu sincer, la fiecare plecare mă porneam cu gândul că pot să nu mă mai întorc, dar credința, răbdarea și dragostea pentru plaiul natal mi-au dat încredere și putere să depășesc orice obstacol care îmi apărea în cale. Vestea că conflictul s-a sfârșit am primit-o cu cea mai mare bucurie, m-am întors acasă cu gândul că de acum totul va fi diferit, vom trăi în pace și bună înțelegere. După război toți am primit recompense bănești, cei care activau în domeniul poliției au fost ridicați în grad: ofițeri, ofițeri superiori, agenți, șefi, inspectori, și au primit ordine din partea statului ca luptători pentru apărarea patriei și independenței.”

În concluzie, din păcate, nici până astăzi problema transnistreană nu a fost rezolvată. Constatăm că părțile antrenate în procesul de negocieri nu au obținut progrese prin care partea stângă a Nistrului sub să revină sub controlul constituțional al Republicii Moldova. Ba, dimpotrivă, au fost și mai sunt tentative de federalizare a Republicii Moldova din partea Federației Ruse, inclusiv cu susținerea

unor politicieni de rang înalt din Republica Moldova (Memorandumul Kozak, 2003). Acest fapt reflectă disprețul și indiferența față de eforturile și jertfele ostașilor pentru patrie. Acest război a răpit viața a sute de combatanți, a lăsat văduve și copii orfani. Trebuie să prețuim și să respectăm tot ceea ce s-a dobândit prin lupte. Persoanele care au participat la aceste acțiuni militare nu trebuie date uitării, ci scoase la lumină, pentru ca oamenii să conștientizeze și să se mândrească cu eroii acestei țări!

Repere bibliografice:

1. Cernei Nicoleta, interviu realizat cu Gherman Iurie, 10 februarie 2020 (audio).
2. Cernei Nicoleta, interviu realizat cu Culeac Andrei, 15 ianuarie 2020 (audio).
3. Costăș Ion, Transnistria 1989-1992. Cronica unui război nedeclarat, Editura RAO, București, 2012.
4. Grecu Vlad, O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari, Editura Prut Internațional, Chișinău, 2005.
5. Muntean Anatol, Sacrificiu și trădare. Războiul de secesiune din Republica Moldova (1990-1992), București, 2005.
6. <http://promemoria.md/publicatii/razboiul-din-transnistria> (accesat: 21.01.2020).
7. <https://radiochisinau.md/scurta-cronologie-a-razboiului-de-pe-nistru-83274.html> (accesat: 2.01.2020).
8. <https://radiochisinau.md/conflictul-transnistrean-trecut-prezent-viitor-comentariu-de-oc-tavian-tacu---46681.html> (accesat: 8.01.2020).

Modele de demnitate și civism

Ruxanda NICHITIN, cl. a IX-a

Liceul de Creativitate și Inventică

„Prometeu-Prim”, Chișinău

Profesor îndrumător: Alexandra CHIRICA

***Nicolae Misail,
model de demnitate și civism***

Abstract

My grandfather, Nicolae Misail, were always a big promoter of our country's national values. He kept fighting for democracy and freedom. Once he became a member of the first Parliament, he signed the Declaration of Independency, on the 27th of August 1991. He considered it a important step for a unified state. He continued to take part in different manifestations pro-unionism, and he hopes that one day our motherland will be reunited.

Speranțele cetățenilor din RSSM privind democratizarea vieții politice și eliberarea din imperiul sovietic au reîncolțit începând cu anul 1985. Bunicul meu, Nicolae Misail, activa la acel moment în calitate de corespondent superior la cotidianul „Moldova socialistă” al Sovietului Miniștrilor și Sovietului Suprem al RSSM. Deși era principala publicație de partid din RSSM, el a aderat la Mișcarea Democratică pentru Susținerea Restructurării. În anul 1989 această mișcare a evoluat în Frontul Popular din Moldova, organizație ce a contribuit la deșteptarea națională a românilor din RSSM. În 1990 Nicolae Misail a devenit deputat în primul parlament democratic (1990-1994), membru al Comisiei pentru publicitate și mijloacele de informare în masă, pledând, în această calitate pentru o presă liberă. Fiind promotor activ al libertății presei și jurnalist de curaj, afirmat în perioada perestroikăi gorbacioviste, a fost desemnat în plenul legislativului drept redactor-șef al ziarului „Sfatul Țării”. Fondat ca organ de presă al Sovietului Suprem al RSSM (Parlamentul), primul număr al ziarului a apărut pe data de 27 august 1990.

La 27 august 1991 Nicolae Misail a votat și a semnat (al patrulea pe listă) Declarația de Independență a Republicii Moldova, în timp ce sute de mii de oameni erau în Piața Marii Adunări Naționale. Bunicul a considerat și consideră independența Republicii Moldova ca o etapă intermediară în procesul unirii cu România. A doua zi, „Sfatul Țării” a fost dedicat în întregime acestui

eveniment. În calitate de redactor-șef, bunicul a încurajat colegii să scrie liber, fără cenzura sovietică, ceea ce a adus ulterior „Sfatului Țării” imaginea de prima publicație cu adevărat liberă. Toate acestea au incomodat conducerea legislativului și publicația a fost supusă ulterior unor presiuni financiare. Drept consecință, în iulie 1993, ziarul „Sfatul Țării” și-a încetat existența. În scurt timp, publicația a fost reanimată, fiind numit un alt redactor, dar, în semn de protest, colectivul redacției a demisionat în bloc.

Deziluzionat de „elita” politică de după 1994, bunicul a părăsit scena politică. Nu a renunțat însă la lupta pentru democrație, edificarea unui stat de drept, cursul european și, mai ales, la obiectivul reîntregirii țării, fiind un activist civic și un unionist convins.

În prezent, Nicolae Misail este unul dintre cei mai activi membri ai Asociației „Parlamentul-90”, care reprezintă pe cei care pledează pentru unirea cu Patria-mamă România. El este secretar al Asociației Obștești „Parlamentul-90”, fiind unul dintre

My grandfather is awarded with the Order of the Republic and Meritul Civic.

C.5 Chișinău
MISAIL Nicolae
04.01.1953
Membru al Comisiei
pentru publicitate și
mijloacele de informare
în masă.

A votat Declarația de Independență

Nicolae Misail signing the Declaration of Independency of the Republic of Moldova, 27.08.1991.

principalii organizatori ai manifestațiilor din ziua de 27 august.

Pentru meritele lui deosebite, bunicul a fost decorat cu medalia „Meritul Civic”, este cavaler al Ordinului de Onoare, iar în 2012 i-a fost conferit

Ordinul Republicii ca semnatar al Declarației de Independență, „în semn de profundă grațitudine pentru contribuția la actul de proclamare a Republicii Moldova, ca stat suveran, independent și democratic, pentru merite deosebite în instaurarea

rea coeziunii și concordiei în societate și activitate rodnică în vederea sporirii prestigiului țării pe plan internațional”.

Sunt mândră de demnitatea și verticalitatea bunicul meu, care a readus conștiința națională la nivelul de care noi ne bucurăm astăzi, într-o perioadă când părea pierdută pentru totdeauna din cauza politicii de rusificare.

Repere bibliografice:

1. Cultura în Moldova. Buletin de informare și documentare, ianuarie-decembrie 2006.

2. Marin Constantin, Mass-media în Republica Moldova, Enciclopedie. Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” (Institut) a AȘM, 2016, p. 761-778.

3. Misail Nicolae, Emisiunea radio „Ora satu-

lui”, 2006, nr. 2. Festival al renașterii și credinței [Text] / La- [despre spectacolul „Generația GL” prezentat de Teatrul de Revistă.

4. Misail Nicolae. Interviu cu bunicul la Europa Liberă, 18 octombrie 2013.

5. Nichitin Ruxanda, interviu cu Misail Nicolae.

6. realitatea.md/live-nicolae-au-i-nicolae-misail-participa-la-emisiunea-punctul-pe-azi_54420.html

7. <https://moldova.europalibera.org/a/27407610.html><http://actualitati.md/md/fost-deputat-in-primul-parlament-dupa-25-de-ani-de-independenta-in-rm-s-a-insta;>

8. [https://radiochisinau.md/deputat-din-primul-parlament-primeam-propuneri-de-la-oameni-trebuiau-examinate-si-apoi-ieseam-cu-proiecte-in-fata-parlamentului-acum-afla.](https://radiochisinau.md/deputat-din-primul-parlament-primeam-propuneri-de-la-oameni-trebuiau-examinate-si-apoi-ieseam-cu-proiecte-in-fata-parlamentului-acum-afla)

Davinia SURU, cl. a IX-a

Gimnaziul „Vasile Ganga”, s. Horodiște,
r-nul Dondușeni

Profesor îndrumător: Olga CORBU

Vasile Ganga – erou al neamului

*„Vorbim despre erou [...],
fapte eroice, dar în mod intrinsec avem în vedere
jertfa [...] ca sacrificiu suprem și jertfa ca dăruire
de sine, iar spiritul de jertfă cultivat de timp dă conți-
nut faptei sale eroice...”*
(Aurel Pentelescu)

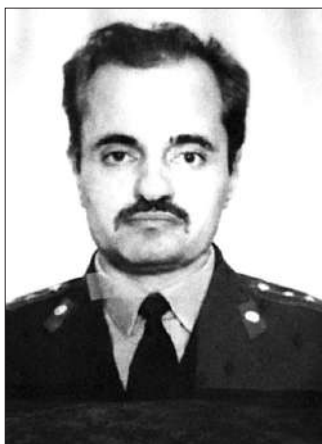
Abstract

*Vasile Ganga – a national hero. Our ancestors had
endured many wars, which sacrificed brave national*

*heroes. The young generation needs to know them.
This work is a sheet of reality that succinctly conveys
the powerful emotions and conscious feelings of the
war in Transnistria. The national hero, Vasile Ganga,
sacrificed himself for our future, to have a country, a
nation at our home. We are the future who must com-
memorate the past, to study it and venerate it.*

Erou național este cetățeanul care, prin mun-
ca lui cinstită, contribuie la prosperarea țării, care
slujește cu dăruire țării și neamului din care se
trage, indiferent de locul unde se află. Eroii sunt
cei care merg până la capăt, conștienți că acesta
este ultimul lor drum. O pagină neagră în istoria
țării noastre este războiul de pe Nistru din anul
1992, purtat de Republica Moldova cu Federația
Rusă, război care a provocat răni adânci și incu-
rabile în sufletele compatrioților noștri. Dând as-
cultare glasului sângelui de a-și îndeplini menirea
națională, mulți tineri, în special polițiști, printre
care și eroul nostru Vasile Ganga, care abia își
croiau drumul în viață, săvârșind acte de devo-
tament excepțional, s-au sacrificat sub culorile
Drapelului, în numele idealurilor naționale, întru
apărarea independenței și integrității teritoriale a
Republicii Moldova.

Conform concepției lui Nichifor Ghibu, „școala
[...] va trebui să-i învețe pe copii [...] să înțeleagă
cine este el, de unde se trage, ce datorii are pe viitor
și cum își poate el îndeplini chemarea sa pe lumea
aceasta”. Și numai așa vor crește generații cu valori

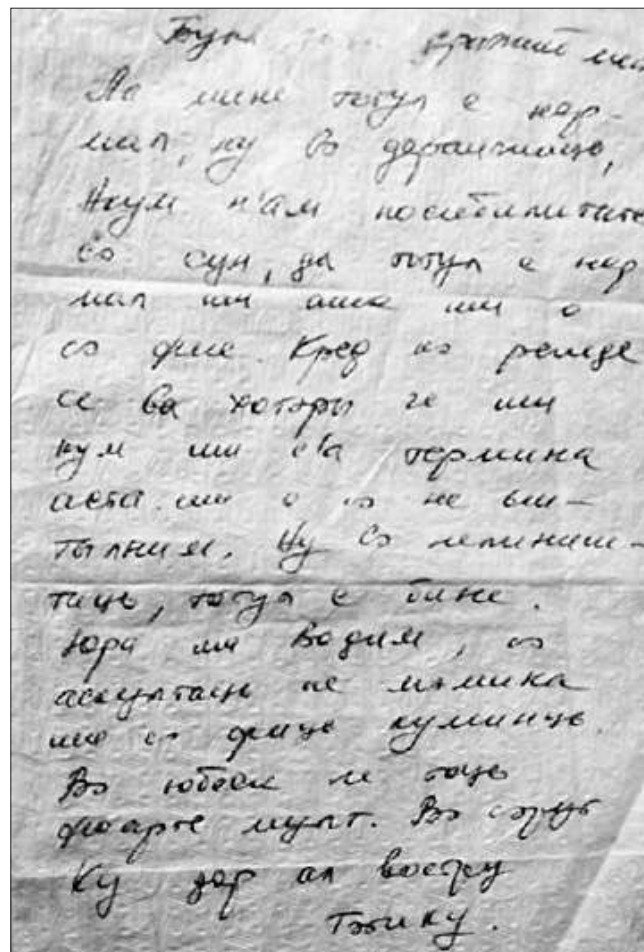

Vasile Gangal –
national hero

democratice și o înaltă conștiință civică. Acest fapt a determinat colectivul pedagogic al școlii medii incomplete din satul Horodiște, în anul 1993, să dea școlii numele eroului național Vasile Gangal, considerându-l un bun exemplu pentru urmași, care a dat dovadă de cea mai mare valoare

națională – dăruirea de sine pentru țară și neam. În cadrul gimnaziului a fost înființat muzeul lui Vasile Gangal.

Vasile Gangal s-a născut la 13 ianuarie 1955 în satul Horodiște, raionul Dondușeni, în familia lui Vladimir și Nina Gangal. În 1963 a fost înmatriculat în școala medie din satul natal. În clasa a IV-a (ordin nr. 24-III-1967) a fost transferat la școala din Dondușeni. După absolvire și-a făcut studiile la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Fizică, finalizându-le în anul 1978. Devine profesor de fizică. În același an este recrutat pentru serviciul militar, deținând funcția de comandant al plutonului de transmisiuni în unitatea militară nr. 71536 din regiunea militară Moscova. La 9 mai 1981 se căsătorește cu Ala Bogdan. Soția i-a adus pe lume doi fii, Vadim (1982) și Iurie (1986). Din martie 1982 el a activat în cadrul forțelor armate în funcție de comandant al companiei de trans-

Parting letter

misiiuni în unitățile militare nr. 51962 și nr. 19774 Odessa, ulterior Transbaikal, nr. 60899, nr. 93292, nr. 05776. Din ianuarie 1990 s-a angajat la Comisariatul Militar Drochia. În septembrie 1991 și-a început activitatea în forțele de ordine.

În timpul luptelor cu separatiștii, căpitanul Vasile Gangal a condus, cu iscusință, grupul încredin-

Grieving family

țat. A fost rănit mortal de o mină la 05.06.1992. Avea vârsta de 36 ani.

Prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 188 din 24.08.1992, Vasile Gangal a fost decorat post-mortem cu Ordinul „Ștefan cel Mare”.

Vasile Gangal era caracterizat drept un angajat cinstit, disciplinat, exigent față de sine, îndeplinind sârguincios și la timp obligațiile sale de serviciu, o persoană inteligentă, amabilă și un bun familist. Așa a rămas în memoria rudelor, a colegilor și a consătenilor, un neînfricat erou, care trebuie purtat în suflet și în gândul nostru. Fiecare cuvânt scris este o picătură de lacrimă amară vărsată, este un moment dureros care străpunge sufletul fiecă-

ruia dintre noi. Vasile Gangal s-a sacrificat pentru viitorul nostru, și-a dat viața pentru ca noi să fim liberi, la noi acasă, să avem un neam, o țară a noastră, a urmașilor noștri.

În concluzie, putem menționa: eroii sunt printre noi, erou poate deveni fiecare dintre noi, faptele eroice nu sunt doar atributele trecutului, ele marchează prezentul și viitorul. Viitorul suntem noi, care trebuie să ținem minte trecutul, să-l studiem. Numai așa aflăm cine suntem, numai așa trăim sentimentele strămoșilor și ale celor dragi lor care au rămas să le ducă dorul. Numai așa am simțit cât de dureroasă poate fi pierderea unei persoane scumpe. Cercetând și intervievând, am simțit emoții puternice, înțelegând cât de crud e să rămâi orfan la o vârstă așa de fragedă. Din scrisoare am descoperit dragostea tatălui față de fiii săi, luându-și adio pe veci. Am înțeles cât suntem de fericiți atunci când este pace la noi în țară.

Repere bibliografice:

1. Dolomangi Gheorghe, locotenent-major, „În acea noapte tragică...”, în Glia drochiană, 1992.
2. Gangal Larisa (1949), informator, 20.09.19.
3. Ministerul Afacerilor Interne, Eroii Republicii Moldova, Chișinău, 2016.
4. Simion Carp, Tradiția militară, Chișinău, 2018.
5. Registrul alfabetic al elevilor din s. Horodiște, 1950.

**Marius-Sebastian BABUȘ,
clasa a IX-a**

Liceul de Creativitate și Inventică
„Prometeu-Prim”, Chișinău

Profesor coordonator: Alexandra CHIRICA

***Gheorghe Mare – erou al luptei pentru
unitate națională***

Abstract

This article is dedicated to the life and activity of Gheorghe Mare, my paternal great-grandfather, who voted for the Union of Bessarabia with Romania on March 27, 1918. For this research I used my family's archive, different materials from libraries, through which I demonstrated and argued that Gheorghe Mare was and remains a genuine example of political and national Romanian consciousness.

Istoria Basarabiei a cunoscut numeroase personalități care au participat la Marea Unire din 1918, demonstrând, în cele mai grele momente, capacități și calități extraordinare în promovarea și realizarea înaltului ideal național. În această pleiadă de nume mari se înscrie și Gheorghe Mare, străbunicul meu pe linie paternă, care a votat Unirea la 27 martie 1918, în calitate de deputat în Sfatul Țării.

În această ordine de idei, subiectul cercetării mele este de a demonstra faptul că Gheorghe Mare a fost și rămâne un veritabil exemplu de conștiință politică și națională românească.

Realizarea cercetării de față a presupus mai multe etape: 1. studierea documentelor din arhiva familiei; 2. deplasarea în satul Slobozia Mare, raionul Cahul, locul de baștină al lui Gheorghe Mare, în vederea cercetării unor materiale și exponate prezentate la Muzeul de Istorie și Etnografie din localitate; studierea bibliografiei referitoare la subiect; 3. formularea și prezentarea unor concluzii și recomandări referitoare la subiectul tratat în lucrare.

Gheorghe Mare, de origine român basarabean, s-a născut la 1 septembrie 1881 în comuna Slobozia Mare, județul Ismail (actualmente, satul Slobozia Mare, raionul Cahul). După absolvirea școlii primare, el și-a continuat studiile la o școală profesională din Reni, pe care a absolvit-o ca prim-elev. Deja la 18 ani finalizează cursurile școlii comerciale din Ismail. Ambițios din fire, timp de un an, a susținut un examen extern de cinci clase la

școala reală. Această diplomă a făcut posibilă admiterea lui la Școala Superioară de Viticultură, pe care a absolvit-o cu mențiune în anul 1904.

Timp de un an, Gheorghe Mare a făcut practica în Ucraina (guberniile Herson și Taurida), la cneazul Piotr Trubețkoi, care deținea peste 250 de desetine de vie. Colindând cu acesta Europa, Gheorghe Mare s-a documentat în privința a tot ceea ce ținea de cultura viței-de-vie.

În anul 1906 el a fost numit profesor la Școala de Agricultură din comuna Purcari, jud. Cetatea Albă, iar din 1918 a fost ales director, funcție pe care a deținut-o până în anul 1925.

La 1 octombrie 1915 Gheorghe Mare a fost înrolat în armata țaristă, făcându-și slujba militară la Odessa. La 1 mai 1916 a fost trimis la școala de ofițeri, pe care a absolvit-o cu mențiune. În

Gheorghe Mare, photo from the family archive.

noiembrie 1916 el se găsea pe Frontul Român, la Bacău. Oprindu-se la Roman, ajutat de alți confrăți moldoveni, el a organizat Comitetul Moldovenesc, din partea căruia a fost delegat la Congresul de la Iași. Comitetul de la Iași l-a delegat la Congresul din Chișinău, din 21 octombrie 1917. La acest forum Gheorghe Mare a fost ales deputat în Sfatul Țării, aderând la fracțiunea Blocului Moldovenesc.

În ședința de inaugurare a Sfatului Țării, la 21 noiembrie 1917, el a ținut un discurs memorabil, care a fost fixat în procesul-verbal al ședinței. În rol de emisar al Sfatului Țării în Transnistria, Gheorghe Mare a participat la 17-18 decembrie 1917 la Congresul Românilor Transnistreni din Tiraspol.

La 17 decembrie 1917, în orașul Tiraspol a fost convocată o adunare a moldovenilor transnistreni, a căror chemare consta în „a ridica steagul națiunii”. După câteva alocuțiuni înflăcărate, în fața onoratei adunări a ieșit Gheorghe Mare cu un splendid și fastuos drapel național, pe care l-a înmănat președintelui adunării. Peste trei luni, în ziua de 27 martie 1918, Gheorghe Mare a votat unirea Basarabiei cu România. După dizolvarea Sfatului Țării, el s-a întors la Purcari, iar în 1925 Gheorghe Mare, cuprins de dorul băștinei, revine la Slobozia Mare, unde, ca fiu de gospodar, îl așteptau drept moștenire 40 ha de pământ. El s-a consacrat totalmente lucrărilor agricole, sădind vii de cele mai alese soiuri.

În anul 1926 Gheorghe Mare a fost ales primar al localității Slobozia Mare. În această perioadă el s-a dedicat în totalitate gospodăriei și rezolvării diverselor probleme din localitate.

Vignette with the voters of the Union of Bessarabia with Romania, Andronachi Gh. V., The Album of Bessarabia around the Great Event of the Union, Chisinau, 1995.

În perioada 1937-1939 Gheorghe Mare a fost deputat în Parlamentul României. El nu a votat cedarea Basarabiei în 1940, a fost împotriva acestui rapt mârșav, liniștindu-i pe consăteni cu faptul că va sosi în curând Regimentul nr. 51 Infanterie din Galați și va susține populația locală. În anul 1944 el s-a refugiat în Banat, de

unde în anul 1952 a fost deportat în Bărăganul de Răsărit. După eliberarea din deportare Gheorghe Mare s-a stabilit cu traiul mai aproape de baștină, la Galați, iar la 30 martie 1962 a plecat în lumea celor dreپți.

Două dorințe ale lui Gheorghe Mare au rămas neîmplinite: dorința de a da Românei prenumele

său, MARE, și cea de a fi înmormântat la baștină, alături de tatăl și bunicul său.

Consider că viața acestei personalități a fost de-a dreptul impresionantă. Gheorghe Mare a făcut parte din generația de sacrificiu a acelor timpuri, o generație care a pus mai presus de orice iubirea de neam. Pentru meritele sale pe altarul patriei, Gheorghe Mare a fost decorat cu mai multe distincții: Ordinul „Steaua României” (cea mai înaltă distincție oferită de statul român), în grad de Ofițer, Ordinul „Coroana României”, în grad de Comandor (pentru servicii deosebite aduse statului), Ordinul „Ferdinand I” acordat numai cetățenilor români care avuseseră o contribuție deosebită la Marea Unire), în grad de Cavaler.

În anul 1993, la Slobozia Mare a fost deschis Muzeul de Etnografie și Istorie. Una dintre cele șase săli ale muzeului este dedicată lui Gheorghe Mare.

Acest studiu este un modest gest de recunoștință adus străbunicului meu, Gheorghe Mare, pentru efortul, căutările și zbulciumul spre realizarea idealului național și civic.

Repere bibliografice:

1. Andronachi Gh. V., Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al Unirii, Chișinău, 1933.
2. Alexei Mare. Amintiri. 1990, Arhiva Muzeului din comuna Slobozia Mare.
3. A.N.M., f. 727, inv. 2, dos. 37, p. 71.
4. Bejan Vlad, Capreanu, Ioan, Românii din Transnistria, Iași, 2003.
5. Ciobanu Ștefan, Unirea Basarabiei. Studii și documente, București, 1929.
6. Colesnic Iurie, Generația Unirii, Chișinău, 2004.
7. Figuri contemporane din Basarabia: Enciclopedie, Chișinău, 1939.
8. Geantăc Ion, Gheorghe Mare, gospodar și deputat, Slobozia Mare, 1999.
9. Gheorghe Mare, Autobiografie. Comisia de lichidare a Sfatului Țării din Basarabia. Intra-re nr. 000020.
10. Ghibu Onisifor, Pe baricadele vieții, Chișinău, 1992.
11. Nistor Silviu Ioan, Istoria românilor din Transnistria, București, 1995.

Ilinca PUȘCAȘ, clasa a XII-a

Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, or. Făleşti
Profesor îndrumător: Lucia GLIGOR

Un fiu al Unirii

Abstract

Constantin Osoianu is known as a congressman of Sfatul Țării (1917-1918), who promoted the unification of Bessarabie with Roumania. His activity had a negative consequence to his family, because of Sovietic's strict monitoring. My purpose was to find out the life history of this remarkable man, who had the courage and volition to participate against the uphill struggle of Romanian nation. Our duty is to be proud with our heroes, to respect and never forget them.

Marea Unire de la 1918 a fost un proces prin care toate provinciile istorice locuite de români s-au unit într-un singur stat – România. Basarabia, teritoriul românesc ce a fost rupt din trupul Moldovei forțat, după mai bine de un secol, s-a reunit cu Patria Mamă. Această unire, de o importanță crucială, s-a datorat unor oameni curajoși, cu spirit revoluționar, care au luptat pentru independența și libertatea neamului. Deputații Sfatului Țării au avut un merit colosal în această realizare, de aceea fiecare dintre ei este un erou al poporului român. Constantin Osoianu este unul dintre „fiii Unirii”.

Constantin Osoianu a participat activ la mișcarea de eliberare națională a moldovenilor. Din 1917 până în 1918 el a activat în Sfatul Țării (Country Council), iar la 27 martie 1918 a fost unul dintre deputații Sfatului care au votat unirea Basarabiei cu România. Pe parcursul vieții, Constantin Osoianu a fost administrator la Facultatea de Științe Agronomice din Chișinău, iar mai târziu s-a ocupat cu vânzarea mobilei. Activitatea politică i-a pus în pericol viața sa și a familiei sale, fiind nevoit de două ori să se refugieze în România.

Analize. Pe parcursul cercetării am constatat că:

✓ Basarabia a fost ruptă din trupul Moldovei prin minciuni, falsificări și corupție, iar apoi a fost exploatată de toate bogățiile și privată de valorile care o reprezentau. Însă patrioții revoluționari, cu riscul libertății lor, fără fonduri și fără niciun ajutor, mânăți de instinctele naționale, au muncit și s-au zbatut pentru a se elibera de jugul imperiului țarist. Unul dintre acești patrioți a fost și Constantin Osoianu.

✓ Militarii, participanți la Primul Război Mondial, erau o forță înarmată și compact organizată, care au reprezentat cel mai de seamă element al luptei de eliberare națională.

✓ Sfatul Țării a fost un organ suprem recunoscut de către statele puternice, iar toate deciziile luate în cadrul ședințelor au fost legitime. Cea mai importantă decizie luată de Sfatul Țării a fost uni-

rea Basarabiei cu România, decizie adoptată la 27 martie 1918, vot la care a participat și Constantin Osoianu.

✓ Regimul sovietic a fost crunt și dur, vânându-i pe luptătorii pentru eliberarea Patriei. Prin activitatea sa politică și militară, Constantin Osoianu a devenit dușmanul puterii sovietice, riscându-și viața sa și a familiei sale. Aceași soartă au avut-o și

Deputații Sfatului Țării (The deputies of the Country's Council)

ceilalți politicieni basarabeni. Dorința lui Constantin Osoianu, dar și a semenilor săi de a-și vedea țara independentă și protejată de dușmani a învins temerile și ei au luptat pentru a auzi: „Rezoluția UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA este aprobată”.

Concluzii. Constantin Osoianu și-a înscris numele în istorie ca deputat în Sfatul Țării în perioada 21 noiembrie 1917–27 noiembrie 1918, fiind unul dintre luptătorii aprigi pentru unire.

Activitatea lui Constantin Osoianu a lăsat o adâncă rană asupra familiei sale. În primul rând – absența sa pentru familie. În al doilea rând – activitatea sa a pus în pericol familia, din cauza supravegherii stricte a organelor sovietice, care controlau la orice pas acțiunile unor luptători neînfricați de a se revolta împotriva regimului, el fiind unul dintre aceștia.

Obiectivul meu a fost să cunosc istoria de viață a acestui om deosebit, care a avut curajul și voința

de a participa la această luptă grea a poporului românesc. Datoria noastră este de a ne mândri cu eroii noștri, să-i respectăm și să nu-i uităm niciodată!

Repere bibliografice:

1. Interviu cu Alexandru Osoianu (15.01.2020, 09.02.2020, 16.02.2020) (audio).
2. Interviu cu Iurie Osoianu (03.02.2020) (audio).
3. P. Halippa, A. Moraru, Testament pentru urmași. Chișinău: Hyperion, 1991.

4. Ștefan Ciobanu, Unirea Basarabiei. Studiu și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918, București: Cartea Românească, 1929.

Constantin Osoianu
(The archive of the family Osoianu)

5. Ștefan Purici, Istoria Basarabiei, București: Semne. 2011.

6. Vitalie N. Ciobanu, Militarii Basarabiei. 1917-1918. Studii și documente, Chișinău, 2010.

The tomb of Constantin Osoianu.
(The archive of the family Osoianu)

Inga SUHARI, clasa a XII-a

Liceul Teoretic Republican „Ion Creangă”
din Bălți

Profesor îndrumător: Nelea CHIHAI

Emanoil Catelly – un bălțean care a făurit un neam

Abstract

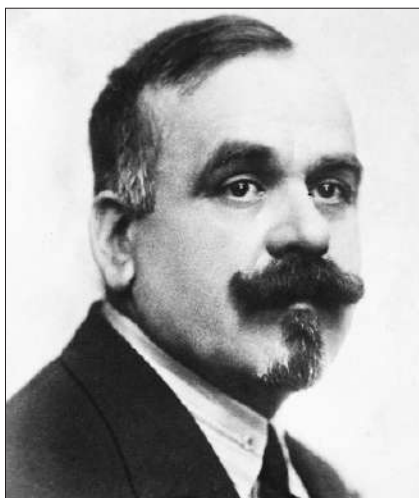
At the crossroad of the 19th and 20nd century there have been significant changes on the world map. The Bolshevik revolution by violence and terror acts was a significant precondition for Bessarabia to become democratic to comeback to real history, to society, language and to all that is Romanian. The Great Union was a phenomenon to the Romanian people. One of the founders of the Great Union was Emanoil Catelly, a man from Bălți, who has been able to change the artificial

Bessarabia by his dedication, love and intellectual capacity to the Romanian nation. He was a strong person of Romanian nation that's why he was assassinated by KGB. Sadly, he is remembered only in lessons of history.

Revoluția bolșevică a permis popoarelor din Imperiul Rus să iasă la lumină și să-și ia propria soartă în mâini. Semnalând, în ședința din 28 februarie 1918 a parlamentului basarabean, faptul împlinirii unui an de la revoluția rusă, Pantelimon Halippa observa: „Datorită revoluției, noi, moldovenii, am devenit cetățeni liberi ai republicii libere moldovenești și avem posibilitatea să ne aranjăm viața așa cum dorim”.

Unul dintre făuritorii Unirii poporului român a fost Emanoil Catelly. Pe parcursul cercetării, m-am axat pe studierea surselor documentare ce reflectă personalitatea emerită a lui Emanoil Catelly, de asemenea am cercetat sursele documentare pe care le deține Muzeul de Istorie și Etnografie din Bălți. Deși a fost o personalitate marcantă a mișcării de eliberare națională a românilor basarabeni, totuși datele despre activitatea sa în legătură cu Sfatul Țării și cu guvernul acestuia nu sunt foarte multe, motiv fiind procesul de deznaționalizare, implementat în Basarabia după raptul acesteia de către URSS.

Emanoil Catelly înțelegea să împartă belșugul și bucuria poporului basarabean și să nu-l părăsească la nevoie și timpuri grele. Era convins că va muri pentru ideea lui fermă că Basarabia și poporul moldovean fac parte integrantă din România. Prin

Emanoil Catelly (1883-1943)

discursul său istoric, a manifestat forță, măreție și devotament față de poporul pe care-l reprezenta: „Va muri o generație, două, dar dreptatea va birui și Basarabia va fi integrată de statul român”.

Emanoil Catelly s-a născut la 25 ianuarie 1883 în satul Zgărdești, județul Bălți, într-o familie de țărani răzeși. Era al doilea copil în familia cuplului Grigore și Anastasia Catelly. A avut încă 11 frați și surori. Catelly a participat activ la constituirea Sfatului Țării la 21 noiembrie 1917, președinte al căruia a fost ales Ion Inculeț. Deși a evoluat în condiții grele, mișcarea de emancipare națională din Basarabia s-a afirmat prin lupta pentru limba română, obiceiuri și tradiții, dar și alte lucruri ce țin de cultura națională. Județul Bălți a fost primul din Basarabia care la, 3 martie 1918, s-a pronunțat în favoarea unirii Basarabiei cu România.

Foarte frumos despre personalitatea lui Ca-

telly vorbește Ion Pelivan, om politic și adept al Unirii. În anul 1935, în revista „Cuget moldovelesc” a fost publicat un portret literar intitulat „Maiorul Emanoil Catelly”, semnat de Ion Pelivan. Iată ce scrie Pelivan despre colegul său: „O fire de moldovean robust, cu cătătura dreaptă și cu o comportare la fel de dreaptă. Figura-i respiră sinceritate, iar privirea armonizată cu vocea caldă și puternică sunt muiate în lumina idealului care îl însuflețește. De la prima vorbă ce-o schimbi cu el te cucerește. Nimic prezumțios în atitudine, în gesturi, în felul de a fi. E de o simplitate distinsă și totuși oameni ca aceștia nu au trăit numai, ci au făcut istorie”.

Catelly a participat la alcătuirea unei cărți de căpătâi pentru familia basarabeană. „Cartea noastră”, editată în 1936, o primea fiecare familie ca dar de nuntă din partea primăriei. Îngrijindu-se de difuzarea cărților, în special de popularizare a istoriei și literaturii românești, în rândurile țăranilor basarabeni, Catelly a rămas cunoscut ca filantrop și sprijinitor al culturii naționale. La Biblioteca USARB din mun. Bălți, cărțile rare ocupă un loc aparte, iar printre ele putem găsi și cartea alcătuită de Emanoil Catelly împreună cu alți autori.

În galeria de personalități care și-au lăsat amprenta în istoria orașului Bălți, se numără și Emanoil Catelly, personalitate care ocupă un loc aparte pentru meritul său în promovarea ideii de națiune românească. Activând o perioadă îndelungată ca prefect al județului Bălți, senator în Parlamentul

Vizita regelui Carol al II-lea la Bălți, 1934

României ca membru al Partidului Național Liberal, Emanoil Catelly a avut o importantă contribuție în activitatea socioeconomică, politică și culturală de prosperare a Basarabiei de atunci.

Emanoil Catelly a avut o soartă demnă, cu un final tragic: pentru că a fost o personalitate prea măreață, a devenit incomod puterii sovietice. Totuși, după cum am mai menționat, o personalitate atât de marcantă a istoriei noastre nu este cunoscută de mulți, Catelly fiind dat uitării, așa încât în prezent există foarte puține surse de informare care valorifică viața și activitatea sa politică, dar și funcțiile diverse pe care acestea le-a îndeplinit.

Cred că Emanoil Catelly este un bălțean care

a făurit un neam, deoarece este unul dintre marii demnitari care, prin activitatea desăvârșită, a dus la Unire, un vis al strămoșilor noștri. Acesta s-a implicat activ în sfera politică, administrativă, culturală etc. L-a cunoscut pe regele Carol al II-lea, ceea ce îi oferea un mare prestigiu.

Sunt de părerea că o astfel de personalitate măreață nu ar trebui să se piardă în întunecimea timpului, ci ar trebui promovată, pusă în lumină. Un popor care își cunoaște și cinstește cu demnitate și iubire strămoșii este un popor de valoare, prin care mai curge un sânge de dac.

Ar fi minunat dacă, în cinstea lui Emanoil Catelly, s-ar organiza activități comemorative în cadrul instituțiilor de învățământ, deoarece ar

contribui la valorificarea valorilor românești, la trezirea conștiinței de neam, la o mai bună cunoaștere a personalității sale de către tânăra generație. De asemenea, ar fi minunat dacă pe clădirea fostei Zemstve Bălți, astăzi Oficiul Stării Civile, s-ar instala o placă comemorativă dedicată lui Emanoil Catelly, care s-a jertfit pentru neamul nostru românesc. Cuvântările spuse de el au lăsat o amprentă în istoria noastră, Catelly devenind modelul unui om care, cu tot dinadinsul, a luptat pentru noi, cei de azi.

Repre bibliografice:

1. Țurcanu Ion, Sfatul Țării: Istoria zbuciumată a unei importante instituții politice basarabene din anii 1917-1918, Chișinău: Arc, 2018.
2. Colesnic Iurie, O victorie postumă. În: Magazin bibliologic, nr. 1-2, 2008.
3. Moșanu Alexandru, Contribuția sorocenilor la realizarea Actului Unirii. În: Literatura și Arta, 10 mai 2011.
4. Emanoil Catelly la 125 ani de la naștere. În: Literatura și Arta, 18 ianuarie 2018, Chișinău.

Gianina TRONCIU, clasa a XII-a

IP Liceul Teoretic „Alexandru Agapie”,

s. Pepeni, r. Sângerei

Profesor îndrumător: Viorica VULPE

***Gheorghe David – opozant al regimului
totalitar comunist***

Abstract

În timpul regimului totalitar comunist, populația din RSSM a suferit sub toate aspectele. O personalitate, curajoasă, inteligentă și importantă, care s-a opus acestui regim a fost Gheorghe David, consăteanul nostru. În această lucrare voi descrie viața, activitatea, faptele lui Gheorghe David, modalitățile de manifestare și acțiunile întreprinse de dumnealui. Consider că a fost și va rămâne un erou în vremuri de opresiune.

Regimul totalitar comunist: efecte și consecințe. Timp de șapte decenii, regimul comunist sovietic a făcut absolut tot posibilul pentru ca teritoriile din componența URSS să stagneze sub toate aspectele, să elimine credința din sufletele oamenilor sovietici și să-i educe într-un spirit nou. Gheorghe David a fost printre pușinii care nu au avut frică să înfrunte deschis regimul sovietic de ocupație. A fost un mare patriot, un om de un înalt curaj civic, devotat luptei pentru cauza noastră națională și pentru adevăr.

Gheorghe David a fost recunoscut vinovat în 1987 pentru critica adusă autorităților Uniunii Sovietice și pentru exprimarea părerii precum că Moldova a fost ocupată de Uniunea Sovietică și că ar trebui să se unească cu România. În baza unui raport medical, ordonat de instanțele de judecată, el a fost declarat bolnav mintal și a fost trimis la tratament forțat într-un spital de psihiatrie în Estul Ucrainei. El a fost ținut acolo timp de un an și apoi a fost obligat să continue tratamentul la Chișinău. În 1990 sentința a fost anulată și reclamantul a fost achitat.

În cercetarea mea, am încercat să descriu viața și activitatea, problemele, suferințele acestui om, care își are rădăcinile în localitatea mea natală – satul Pepeni, raionul Sângerei, fiind o jertfă a sistemului totalitar sovietic. Am utilizat diverse surse: mărturii ale rudelor, publicații referitoare la Gh. David (cu părere de rău, sunt foarte puține) și notițele sale personale, ce au fost publicate în revista „Basarabia”, nr. 9 din 1990. Consider că această

Mr. Gheorghe David (in a light-colored coat and hat) is with family friends and his sister Maria (on his right).

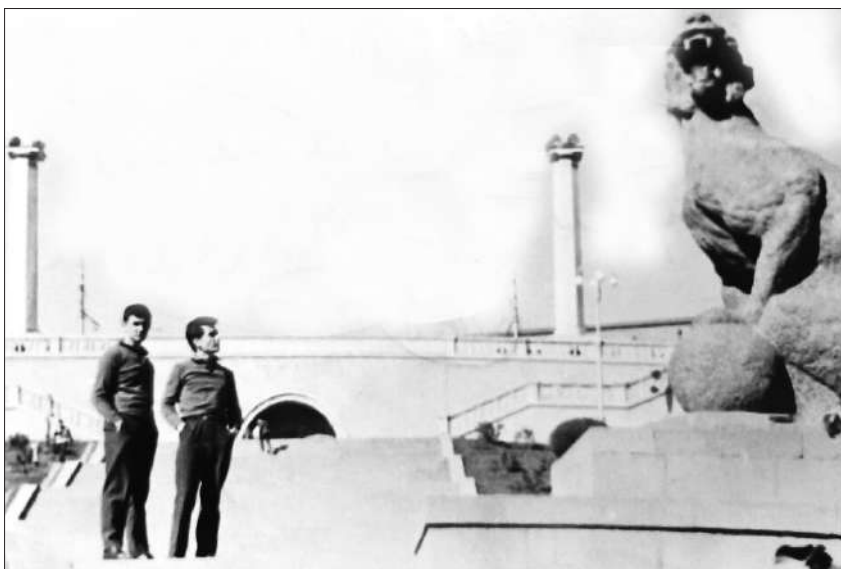

Gheorghe David (in the middle) with family friends

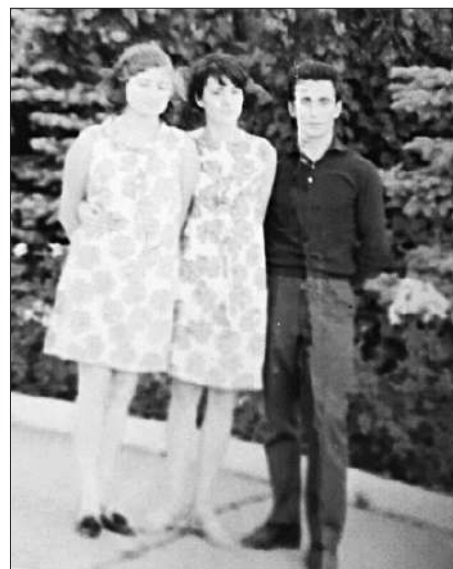
cercetare poate servi drept model pentru tânăra generație, datorită faptului că Gh. David a fost un patriot, înzestrat cu calități deosebite, precum curajul, devotamentul și insistența.

Începutul calvarului. După moartea lui Brejnev, considerând că orice conducere nouă trebuie, în mod normal, să se intereseze de neajunsurile conducerii precedente, ca, înlăturându-le, să câștige încrederea concetățenilor, Gheorghe David a trimis o scrisoare la Prezidiul Sovietului Suprem al URSS, în care a demonstrat în ce stare social-economică extrem de dificilă era statul, inclusiv RSSM. Cauza, în mare parte, era datorată cheltuielilor extraordinar de mari pentru înarmare, căci Armata Sovietică s-a transformat vădit dintr-o armată de apărare în una ofensivă.

Gheorghe David a fost învinuit și de faptul că era răspânditor de materiale ce instigau vrajba dintre națiuni (deoarece a făcut cadou o fotografie cu chipul lui Ștefan cel Mare), a fost învinuit ca disident. La 01.08.1986, fiind în deplasare în orașul Tiraspol, a fost arestat, apoi a fost transferat la spital, secția de psihiatrie. La 12 ianuarie 1987 a avut loc judecata, la care nu a fost prezent. Decizia a fost de a fi inter-

Vake Park in Tbilisi, October, 1967.
Gheorghe David with Petrică from Călărași

Gheorge David and his college
colleagues during his student years

nat într-un spital psihiatric de tip special cu regim de închisoare din Dnepropetrovsk. Din februarie 1987 până în februarie 1988 s-a aflat în această groaznică instituție, apoi a fost transferat la spitalul de psihiatrie din Costiujeni, unde condițiile de viață și tratament se deosebeau foarte puțin de cele din Dnepropetrovsk. Eliberarea lui a fost grăbită de mitingurile din vara anului 1988.

100

Modul în care fost tratat Gheorghe David în închisoare, izolator, secția de psihiatrie, cum a reușit să depășească această etapă dificilă în viața sa este foarte minuțios descris în notițele sale.

Reîntoarcerea. După eliberarea din închisoare, Gheorghe David a bătut la ușile diferitor instanțe din Republica Moldova cu scopul de a-și

restabili unele drepturi. În anul 1995 el a adresat o scrisoare Direcției pentru Pensii și Asistență Socială, în care a insistat să-i fie recalculată pensia. Dacă analizăm situația perioadei date, valoarea banilor, coșul minim de consum, suferințele, pagubele morale, materiale, descrise pe paginile lucrării, mărirea pensiei sale lăsa de dorit.

Capacitatea fiecărei țări de a promova și de a se mișca spre dezvoltare depinde de rezervele sale de forță umană calificată, dar și de asigurarea cu un număr suficient de oameni instruiți. Chiar și în timpul regimului sovietic, perioadă dură, critică din istoria întregii omeniri, pe teritoriul dintre Prut și Nistru au existat persoane care nu numai se gândeau la necesitatea schimbărilor pozitive, dar

și acționau. Pământeianul meu, Gheorghe David, a fost unul dintre ei – un luptător pentru dreptate, un patriot înflăcărat, un fecior al neamului său.

Sunt trei decenii de independență a Republicii Moldova, dar mai sunt oameni care suferă din cauza fărâdelegilor înfăptuite de regimul sovietic. Gheorghe David a câștigat procesul la CEDO și i-a fost acordată o despăgubire pentru prejudicii morale de 64.000 de lei (imediat după deces). Au fost publicate notițele personale despre calvarul prin care a trecut din cauza regimului sovietic comunist, rudele și apropiații, cunoștințele îl pomenesc, dar nimeni nu va putea să compenseze ceea ce a

pierdut Dumnealui – sănătate, o familie, pe care, probabil, din această cauză nici nu a întemeiat-o, și nu numai.

Repere bibliografice:

1. Gh. David, Cum am fost „nebun”, în: Basarabia, nr. 9, 1990.
2. Jurnal de Chișinău, 02.05.2008, p. 4.
3. Mărturii prezentate de nepoata sa, Ana Glib, profesoară de franceză la L.T. „Alexandru Agapie”, s. Pepeni, r. Sângerei, martie 2020.
4. Nicolae Negru, în: Moldova socialistă, 29 iulie 1987, p. 3.

Ольга Трандафилова, 12 класс

Авдарминский теоретический лицей имени
Дмитрия Челенгира

Учитель-руководитель: Зинаида МАНАСТЫ-
РЛЫ

«Я умираю невиновным»

Abstract

Corporal of the German army Alexander Berger is the hero of my native village. He, like many other soldiers, during the Second World War (1939-1945), against his will, was sent to fight in Moldova, in the village of Avdarma. He did not fight here, but was the only one who was not afraid of the authorities, openly opposed the war and called all the inhabitants of my village to a peaceful life. The fight for justice cost him his life – he was shot. In 2014, his sons from Austria

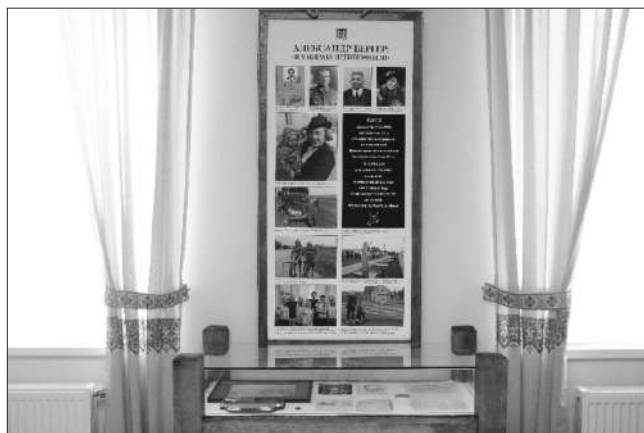
Helmut Berger (74 years old) and Egon Helmut (70 years old) were looking for their father's grave and found it in my home village. During this time, I trained as a journalist and was able to follow the course of events. In the place where Berger was shot, a museum was built in my village. Every year on May 9, all the villagers, his relatives from Austria gather at his grave and lay flowers in gratitude for his courage. Alexander Berger was a humanist. His calls to end the war and save the lives of everyone – Russians, Romanians, Poles, Germans, Gagauz – cost him his life. In this article, I tell the story of a man who has become a symbol of victory for me. This story is about the victory of human prowess over an entire regime.

Во время Второй Мировой войны немецкие солдаты были направлены воевать. Многие молодые люди против своей воли оставили спокойную жизнь с детьми и родными в Германии и Австрии и покорно подчинялись указам генералов. В гагаузском селе Авдарма жители и солдаты проявили особую мудрость – они жили гуманно. Каждый из них понимал, что человеческая жизнь бесценна, и никто не имеет права ее отнять.

В один из весенних дней 1944 года собралось все село в центре на сход, поднялся молодой немецкий солдат Александр Бергер и выступил перед всеми: «Не мы с вами эту войну начали. А люди везде хотят мира. Меня дома тоже дети ждут. Не нужна нам война, это бессмысленные жертвы. Давайте прекратим войну и сохраним жизни людей».

Alexander Berger / Александр Бергер

Борьба за справедливость стоила ему жизни. Как стало известно из официального уведомления и писем самого Александра Бергера, он был арестован и по решению военного трибунала немецкой армии расстрелян 14 июня 1944 года в селе Авдарма.

О том, что он умирает невиновным, Бергер написал в предсмертном письме своей жене в день расстрела: «Дорогая Митци! Я пишу эти строки и хочу, чтобы ты знала, каким счастливым человеком я стал благодаря тебе. Очень жаль, что приходится умирать перед самым миром. Жаль разрушать наш счастливый брак. Я умираю невиновным!»

Последний раз Бергер повидался с семьей в марте 1944. Его жена Мария, в Австрии, со дня на день должна была родить второго ребенка, но Александру не суждено было увидеть новорожденного. Александр Бергер отправился обратно на фронт 9 марта 1944 года, а на следующий день, 10 марта, у него родился сын Эгон.

В 2014 году его сыновья Хельмут Бергер (74 года) и Эгон Бергер (70 лет) искали могилку своего отца. К счастью, нашли ее – на юге Молдовы, в селе Авдарма.

Старший сын Хельмут вспоминает последнюю встречу с отцом, тогда ему было 4 года: «Отец обнял нас с мамой и пообещал, что скоро вернется домой. Это обещание он сдержать не смог, но вины его в этом нет. У нас в Австрии говорят, что добро должно жить в наших сердцах. В этом я убедился. Мы счастливы, что история жизни нашего отца, немецкого солдата, так бережно хранится в Авдарме».

Память об ефрейторе немецкой армии Александра Бергера трепетно хранится авдарминцами. Плита, посвященная Александру Бергеру, была установлена на территории Мемори-

Helmut und Egon Berger /
Хельмут и Эгон Бергер

ала памяти «Угол скорби» 2 сентября 2014 года. Не разделяя на «своих» и «чужих», каждый год жители отдают дань памяти и возлагают цветы авдарминцам, погибшим во время Второй мировой войны, в том числе и Александру Бергеру.

На том месте, где расстреляли Бергера, спустя 70 лет был построен Музей истории села Авдарма. Стенд и экспозиция, посвященные Александру Бергеру были открыты 9 мая 2015 года и размещены в зале, который совпадает с комнатой дома, где его судили.

Работы Александра БЕРГЕРА
"Три картины на тему мемуаров" на картоне художника

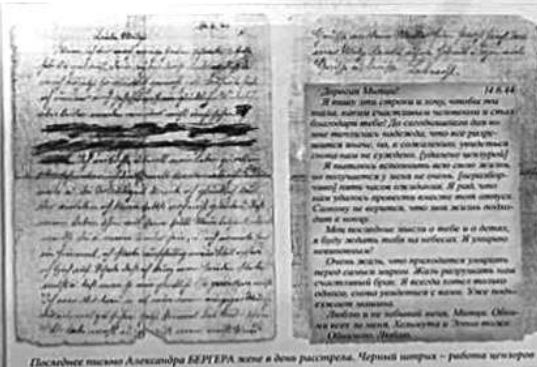
АЛЕКСАНДР БЕРГЕР
Художник и спортсмен.
4 сентября 1940 года

Крым, Алушта, Воронцовский дворец. Жил здесь Александр БЕРГЕР, 1943 год

АЛЕКСАНДР БЕРГЕР
Автопортрет. Алушта, 24 мая 1944 года.
Последний рисунок сделанной судьбой жизни
находился под арестом и ожиданием суда

Последнее письмо Александра БЕРГЕРА жене в день расстрела. Черный шрифт - работа негитлеров

Удостоверение Марии БЕРГЕР о расстреле ее мужа Александра БЕРГЕРА
в Алуште 14 июня 1944 года

Победители конкурса из села Авдарма. Слева направо, директор Музея истории села Авдарма Елена Карамит, Ольга Грек (I место), Анна Манастырлы (III место), учительница истории Зинаида Манастырлы, обладательница Grand Prix Ольга Трандафилова, Олеся Кирович (I место).

В дань уважения гуманности немецкого солдата и двух его соратников, которые также были расстреляны, авдарминцы решили на месте их захоронения разбить сквер. Там посажены первые деревья теми людьми, кто своими воспоминаниями помогли восстановить трагические события судьбы немецкого солдата. На его могилку каждый год 9 мая все жители села, его близкие из Австрии собираются и возлагают цветы в знак благодарности за смелость.

Интерес к истории рода Бергеров, к судьбе деда привели в Авдарму и его внучку Кристину: «Для меня очень важно, что есть такое место, куда мы можем приезжать. В Австрии нет могилы нашего деда. Память о нем трепетно хранят жители села Авдарма».

Судьбу Александра Бергера исследовал историк и один из создателей Музея истории села Авдарма Игнат Казмалы. Результаты его исследований, оригинальные документы, переписки с детьми Бергера легли в основу стенда о немецком ефрейторе и заложены в книге «Авдарма. 450 лет истории»

По словам Казмалы, художник Александр Бергер, будучи солдатом на фронте, смог сохранить в себе гуманиста и это он обнаружил в его детях. О призывах Александра Бергера прекратить войну и сохранить жизни невинных людей до сих пор знали только члены семьи солдата и жители села Авдарма. То, что один солдат с мировоззрением художника, понимая всю нелепость человеческих смертей на войне, смело и открыто призвал своих сослуживцев и военное руководство прекратить воевать и за это был расстрелян – для меня не просто исторический факт, а философское осмысление жизни с одной стороны и чудовищное действие системы с другой стороны.

Спустя 70 лет, соединив воспоминания самих авдарминцев воедино, мы понимаем тонкую душу Бергера, как состоявшегося в жизни Человека.

В письмах своим родным он писал: «Я знаю, что я прав, но время идеалистов еще не настало, оно придет позже». Так и случилось.

Я думаю, что теперь, живя в мирное время, наше поколение обязано помнить своих героев.

Немецкий солдат Александр Бергер был художником и гуманистом. Его выступление на собрании в селе Авдарма в 1944 году и призывы остановить войну и сохранить мир ради жизни людей – немцев, гагаузов, русских – стоили ему жизни.

Библиография

Фонд Музея истории села Авдарма, личный архив семьи Бергера, Государственный архив, интервью с очевидцами жизни Александра Бергера и с основателем Музея истории села Авдарма, беседы с детьми и внуками героя, интернет-ресурсы, архивные видеоматериалы avdarma1563.md, книга Игната Казмалы «Авдарма. 450 лет истории».

Открытие стенда о немецком ефрейторе Александре Бергере. Историк Игнат Казмалы проводит лекцию юным посетителям музея, 2015 год.

Сыновья немецкого ефрейтора Александра Бергер почтили память своего отца у его могилы в Авдарме, 2016 год.

Roxana VICOL, cl. a XII-a

Liceul Teoretic Republican „Aristotel” Chișinău
Profesor îndrumător: Angela CIORICI-FREI

***Dinastia Murahovschi – un destin trăit
cu har și dăruire***

*Toți oamenii văd timpul care s-a dus.
Numai profesorii văd timpul care vine.*

Abstract

A whole hearted life is when you leave behind memories, events, and when you still alive in memory of persons. No matter how much we discuss about the teacher's personality, it is always actual. Thousands of teachers devote themselves to children, with all heart. Murahovschi teacher's dynasty had been taught over the 300 years... 300 years full of dedication. Is it much

or not? Compared to universal values is very little, but with a human life – is huge!

Meseria de profesor este, poate mai mult decât altele, o problemă de conștiință. Singurul control continuu exercitat asupra activității unui profesor este propriul lui autocontrol. În fața unei clase de elevi, care nu au încă nici discernământul, nici cunoștințele necesare pentru o preluare critică a ceea ce emană de la catedră, profesorul își exercită influența sa lentă, dar sigură și de durată, cu efecte de multe ori ireversibile. El poate stimula intelectul elevilor săi, dar în același timp îl poate adormi sau mutila. Singurul martor al acestui proces este propria sa conștiință.

Pitiță pe malul Nistrului bătrân, dosită de aripa protectoare a Cornului Dealului, școala din Puhăceni mai păstrează în amintirea sa și a localnicilor spiritul celor care i-au stat la temelie. Privită din exterior, această școală nu se deosebește cu mult de sumedenia de școli construite în toate satele Moldovei. În interior însă, are ea ceva ce puține unități de învățământ din țară au reușit să adune: cadre didactice de elită, care, indirect, și-au dăruit căldura sufletului copiilor însetați de carte.

Drumul inițial al dinastiei de pedagogi Murahovschi se concentrează în jurul a două nume: Andrei și Maria. Se pare că nu mai e în vogă a vorbi despre dinastii în profesii, în general, și în cele pedagogice, în special. Când are loc un exod al forței de muncă, relatările despre o generație fidelă profesiei alese par un anacronism. Și totuși...

Dinastia de pedagogi Murahovschi înscrie pe răbojul anilor peste trei veacuri de activitate de predare-învățăre: 300 de ani marcați de dăruire plenară. 300 de ani. E mult sau puțin?

Înscrierea stagiului acestei dinastii o începe studenta Facultății de Geografie a Institutului Pedagogic din Tiraspol Murahovschi (Rîbalco) Maria. Această tânără dornică de carte a absolvit în anul 1939 școala cu eminență și a fost înmatriculată în anul I fără a susține examene de admitere. Din cauza războiului, studiile au fost întrerupte. În toamna anului 1944, când încă Rusia își conjuga forțele proprii cu cele ale aliaților, școala din s. Delacheu, raionul Bulboaca, are fericitul prilej de a avea în lista de personal didactic această tânără profesoară. Ulterior, absolvă Institutul Pedagogic „I. Creangă” din Chișinău. Nu are rost să spunem că satul

prin această angajare a câștigat enorm. Se știe că în acești ani grei, în scopul instruirii tinerei generații erau încadrați toți știutorii de carte. Frumoasă, delicată, bine instruită, cultă, Maria Murahovschi în scurt timp devine adorata întregii comunități. Elevii (unii dintre ei mai în vârstă ca profesoara) îi sorbeau cu sete orice cuvânt. Chiar dacă veneau la școală în marea lor majoritate flămânzi, dezbrăcați, înghețați, totuși pasiunea pentru carte le turna puteri și siguranță că prin învățătură vor răzbate la o soartă mai bună.

Direct de pe câmpul de luptă, în anul 1945, Murahovschi Andrei, a fost trimis să lucreze la școala din s. Puhăcenii. Pentru acest tânăr, care și-a început studiile superioare în anul 1938 la Facultatea de Matematică a Institutului Pedagogic din Tiraspol, continuându-le apoi după război.

La scurt timp, Murahovschi Andrei a fost numit director al școlii. În anii grei de foamete, pe lângă multitudinea de probleme materiale, financiare, organizatorice, pe umerii directorului se puneau și misiunea de a împărți elevilor cota de pâine pe care o elibera statul. Posibil că sarcina dată era una dintre cele mai grele. Sub ochii înfometați ai elevilor și, nu mai puțin flămânzi, ai pedagogilor avea loc cântărirea fiecărei bucatăle, măturarea fărâmiturilor în mânuțele tremurânde de nerăbdare. Pentru unii, aceste fărâmituri erau unicul aliment care îi mai ținea pe picioare.

Mărturia fiului: „Tatăl meu era om de o inteligență rară, scria foarte frumos, literele erau parcă desenate și eu l-am întrebat într-o bună zi: «Tată,

Profesorul Andrei Murahovschi alături de soția Maria Leonte / Professor Andrei Murahovschi with his wife Maria Leonte

cine te-a învățat pe dumneata să scrii așa frumos?» «Învățătorul meu, fiindcă învățătorii scriu foarte frumos.» Probabil că asta a influențat asupra mea”.

Au vrut ca și copiii să le urmeze calea. Singurul lor fiu, Ion, a devenit și el profesor. Deși în copilărie avea gânduri să devină fotbalist, destinul l-a făcut să urmeze calea tatălui. A predat fizica, matematica și informatica. „Nu știu cum se întâmplă că viața

le aranjează altfel decât ne dorim noi. Pedagogia am început-o chiar îndată după Institut. Mi s-a propus să predau la școala din satul vecin, Telița, și am făcut-o cu plăcere”, a menționat domnul Ion.

Iar mai târziu și nepoții, Pavel și Andrei, au devenit profesori, astfel că s-a ajuns la o adevărată dinastie de pedagogi. Un model de educație demn de urmat. „Este undeva scris că copiii preiau expe-

Profesorul Andrei Murahovschi alături de una din promoțiile sale /
Professor Andrei Murahovschi with one of his promotions classes

riența părinților. Eu am avut marele noroc să asist absolut la toate orele unui ciclu întreg predat de mama mea, deoarece mi-a fost tot ea și prima învățătoare. Mai apoi ștafeta a preluat-o tata nu numai ca profesor de științe exacte, dar și ca diriginte de clasă. Așa că pedagogia a trecut prin mine”, a menționat nepotul Andrei.

Așa au ajuns o dinastie de profesori. O dinastie în care a devenit o tradiție ca cel mai mic să urmeze exemplul celui mai mare: „Sunt mulțumit de ei toți că, în primul rând, au îndrăgit profesia aceea. În rândul doi și în mod special, pentru faptul că s-au manifestat și se manifestă ca oameni de o calitate morală înaltă. Mă mândresc cu ei”, a precizat Andrei Murahovschi.

Andrei Murahovschi a lucrat 36 de ani în calitate de profesor. A educat zeci de generații de elevi. Și a pus bazele unei dinastii de dascăli – dinastia de profesori Murahovschi. Prin povața înțeleaptă a membrilor acestei dinastii au trecut toți locuitorii satului, perindându-se ca într-un caleidoscop magic – străbuneii, buneii, părinții, copiii acestora.

Fiind preocupat de calitatea activității prestate, Andrei Murahovschi completează statele cu specialiști competenți. Acolo unde vedea că nu are pe cine angaja, miza pe spiritul de autodidact al soției, care între timp se transferase din Delacheu la Puhăceni. Maria Murahovschi, pe lângă geografie, a predat și astronomia, biologia, limba germană, în același timp crescându-și cu dragoste și cei trei copilași. Școala înscrie performanțe ce o plasează printre cele mai bune instituții de învățământ din

raion. Elevii din satele învecinate (Cobusca, Delacheu, Șerpeni, Speia) vin să învețe la Puhăceni. Prestigiul acestei instituții devine foarte înalt. Maria Murahovschi este numită director-adjunct (șefă de studii). Deține titlul de eminent al învățământului din Moldova. S-a pensionat cu un stagiul de muncă de 34 de ani.

Ce calități personale au servit drept garant al succesului? Ambii soți au fost oameni buni la suflet și au iubit copiii așa cum sunt ei de la natură și nu cum le-ar fi plăcut dumnealor ca ei să fie. Au iubit în egală măsură pe unul zburdalnic și pe unul timid, pe unul rapid și pe unul lent, pe unul sensibil și pe unul mai rigid. Consătenii admirau acest cuplu familial model și considerau drept o mare onoare dacă acești oameni de omenie le acceptau invitația la botez, nuntă sau cumătrie.

Fiica mai mare, Liuba (după căsătorie, Gavrilaşenco), absolvă școala din sat și în baza concursului este înmatriculată la Institutul de Medicină din Chișinău, pe care îl absolvă cu mențiune. Devine șefă a Secției de terapie generală și boli profesionale a Spitalului Clinic Republican. Predă la Colegiul de Medicină și la Universitatea de Medicină „N. Testemițanu”, adăugând astfel la stagiul pedagogic al părinților 42 de ani. La fel, și cei 2 copii, care au îmbrățișat cariera de medic, în paralel, își aduc contribuția la instruirea studenților. Astfel fiica mai mare – Vera Gavrilaşenco (Chiriac); doctor în medicină, oftalmolog, înscrie în stagiul pedagogic al dinastiei 14 ani. Iar fratele ei, Igor Gavrilaşenco, îmbină activitatea de șef al Secției de

Familia Murahovschi în casa părintească /
The Murahovschii family in the parental home

Vera Murahovschi Lupașco, oftalmolog, cu un pacient /
Vera Murahovschi Lupașco, ophthalmologist, with a patient

rentghenologie la Spitalul Oncologic Republican cu cea de predare timp de 10 ani. Aceeși cale o urmează a doua fiică, Vera (după soț, Lupașcu). A absolvit școala cu medalie de argint și cu diplomă de merit Institutul de Medicină. Este șefă a Secției de oftalmologie a SCR. Doctor habilitat. Predă de 21 ani la Catedra de oftalmologie a Universității

ții de Medicină. Conferențiar universitar, specialist principal la Ministerul Sănătății și Protecției Sociale al Republicii Moldova.

Solicitată să-și expună opiniile vizavi de școală, doamna Vera Lupașco se confesează: „Școala va deveni cu adevărat a doua casă dacă, perfecționându-se, beneficiind de atenția sporită a societății, copilul de astăzi va pătrunde în labirintul sufletesc și rațional al omenirii, sădind livezi, crescându-și aripi, deschizând uși spre lumină. Între pereții școlii fiecare copil trebuie să se simtă important. El trebuie să se pătrundă de marea sarcină pe care o are de realizat în acumularea de cunoștințe. Nu accept ca copilul să fie comparat cu o sugativă, că el ar trebui să absoarbă știința de carte. În această activitate, dacă elevul este un subiect al educației, tot el trebuie să fie mobilizat la procesul educațional. Motivația pentru învățare să fie conștient aplicată: *învăț cutare lucru pentru că în viața mea viitoare...* Societatea va prefera nu un cap bine umplut, ci unul bine făcut”.

Fiica mai mare, Natalia Lupașcu, a reușit să pluseze și ea 5 ani de stagiu pedagogic. Dar maladia de diabet zaharat a smuls-o din visele pe care le-a clădit. S-a stins din viață, lăsând o amintire luminoasă pacienților care au cunoscut-o.

Pe urmele părinților a pornit și feciorul, Ion. Străduindu-se să urmeze calea tatălui, el absolvă Facultatea de Fizică și Matematică a Institutului

Profesorul Ion Murahovschi alături de soția sa, Ana
/ Professor Ion Murahovschi with his wife Ana

Profesorul de matematică Ion Murahovschi
alături de discipolii săi / Mathematics teacher
Ion Murahovschi with his students

Pedagogic din Tiraspol. Își începe cariera pedagogică în anul 1974 în satul Telița, raionul Anenii Noi. În 1977 obține transfer în satul de baștină. Ca și părinților, îi aparține pionieratul în unele domenii. Îndeplinește și funcția de director al școlii serale, realizând lozinca „Fiecărui tânăr – studii medii”. Este primul profesor de informatică din sat. Organizator al jocului intelectual „Ce? Unde? Când?”. Deținător al gradului didactic II. Contribuția la stațiunea pedagogică al dinastiei înscrie 42 de ani.

Inițiator al trupei de cerc dramatic, care a evoluat cu succes nu numai pe scenele caselor de cultură din Puhăceni, Delacău și Șerpeni, dar și la concursul teatrelor populare din raion și la concursul zonal din Bender.

Învingător în repetate rânduri a spartachiadelor sportive ale sindicatului din Moldova, ani în șir înscrie performanțe la jocul de șah și dame de nivel local, raional, zonal și republican.

Elevii, instruiți de acest entuziast al lucrului de calitate, au luat locuri premiante la concursuri școlare, raionale, la întrecerile clubului erudiților, la concursul internațional „Cangourou”, concurs anual al „Foi matematice”.

Unul dintre foștii absolvenți a fost acceptat ca membru al echipei republicane la Erudit-Cafe. Este de la sine înțeles că orice pedagog este cu ochii pe viața de mai departe a celor pe care i-a instruit. Atunci când aceștia se manifestă în situații de succes, pedagogul se mândrește cu aceste roade, la care și-a adus contribuția.

După primul an de activitate, se căsătorește cu Ana Diaconu, care lucra învățătoare. Absolventă a Școlii Pedagogice din Orhei, studiază prin corespondență la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic „I. Creangă”, pe care o absolvă cu mențiuni. Activează 13 ani în funcția de director-adjunct pentru instruirea primară. Deținătoarea gradului

didactic I. Stagiul pedagogic de 38 de ani. Câteva opinii despre importanța profesiei: „Noi avem datoria de a-i fascina pe copii prin toate: zâmbet, duritate, stăpânire de sine, modestie, port, cunoștințe, delicatețe, sinceritate, inteligență, sociabilitate, dragoste de viață. Trebuie să întrunim cele mai rafinate calități ale omului”.

O parte din dinastia Murahovschi la o seară de creație dedicată dnei Ana Murahovschi / Part of the Murahovschi dynasty at a gala evening dedicated to Mrs. Ana Murahovschi

Profesorul este un mentor al tinerei generații, un Prometeu, care are menirea să aprindă focul sensibilității, bunătății, mărinimiei, devotamentului, patriotismului, dragostei de viață, de pământ, de prieteni, de tot ce-i frumos și sfânt pe acest pă-

mânt. Pentru profesor, elevul nu este o mașină a raționalismului pur, ci un om, o comoară cu inestimabile valori general-umane.

Doamna Ana a câștigat simpatia sătenilor, care insistau cu orice preț să-și vadă odrasla în clasele

duse de ea. Activitate recunoscută pe plan local, raional, republican (la Concursul „Pedagogul anului” 5 ani la rând).

Cariera pedagogică este urmată și de fiul mai mare, Pavel. Absolvind Universitatea Tehnică din Moldova, studiază pedagogia și predă mai întâi la universitatea pe care a absolvit-o, apoi la Colegiul Republican de Transport și la Școala Auto timp de 20 ani. Aptitudinile profesionale sunt înalt apreciate de cursanți. De obicei, grupele în care predă sunt supraaglomerate. În anul 2018 susține cu nota „10” masteratul la teoria și metodologia instruirii. Înțelege responsabilitatea civică ce-i revine în cadrul predării. Tinerii sunt acei care așteaptă noul și sunt deschiși pentru schimbări. Pentru Pavel, la care în copilărie consiliile familiei treceau permanent în consiliu profesoral, dezideratele educaționale erau arhicunoscute.

Cel mai tânăr continuator al tradițiilor pedagogice din dinastie este Andrei Murahovschi. Absolvă Facultatea de Limbi Moderne a Universității Pedagogice „I. Creangă”, face doctorantura și predă limba franceză. Angajat prin cumul și la Institutul de Științe ale Educației, predă profesorilor veniți la cursurile de perfecționare. În timpul studiilor face un stagiu de formare în Elveția. Emigrează în Canada; unde predă limba franceză la Ministerul Educației și la Colegiul Pedagogic din Montreal. Consideră că predarea literaturii franceze îi permite să-și prelungească la infinit tinerețea. „Fiece zi trăită în farmecul acestui castel poate fi comparată cu o călătorie – la fel de complicată la început și captivan-

tă mai apoi. Urmându-i itinerarul, într-o zi îți dai seama că ai ajuns în inima unei lumi miraculoase, pe care ți-o dorești infinită. Sunt atât de minunate aceste clipe de mari pasiuni, împreună cu eroii literari, când te încaieri umăr la umăr cu ei în cele mai crâncene bătălii, guști din bucuria victoriei și ești fericit alături de omul iubit cu toată căldura ființei tale! Literatura ne deschide – și spre lume, dar și spre echilibrul nostru interior – ochii inimii.”

„Universitatea rămâne a fi a doua mea casă – mi se incită noi interese și mi se deschid noi viziuni asupra lumii. De aici, de după geamurile ei, nenumărate visuri și ispite ne-au chemat afară! Universitatea e marea mea locuință care mă încapă cu toate virtuțile și slăbiciunile mele... Sub aripile ei protectoare întotdeauna s-a găsit loc pentru orice student, indiferent de capacitățile lui intelectuale, așa cum în inima unei mame iubitoare este dragoste pentru toate odraslele pe care le are.

Universitatea este începutul vieții noastre, prima treaptă a ei. Aici înțelegem că rațiunea omului nu are limite. Aici aflăm răspunsul la sutele de întrebări ce ne frământă mințile din fragedă copilărie. Ea ne arată calea cea dreaptă spre frumos, bine, adevăr. Reușim să ne cunoaștem pe noi înșine atât de bine, încât să putem fi independenți, încrezători în propriile forțe. Pentru că ne petrecem cei mai frumoși ani ai tinereții aici, ea devine o părticică din noi, ca să ajungem, după absolvire, o picătură în imensul univers uman și să ne căutăm steaua și locul ce ne poartă noroc...”

Căsătorit cu o colegă de universitate. Soția, Corina, a predat 4 ani limba română la Colegiul Republican Sportiv. După emigrare lucrează logoped, consultant psihologic la grădiniță. Călăuză îi este delicatețea, înțelegerea, bunătatea, blândețea, sinceritatea, dorința permanentă de a da o mână de ajutor, sentimentul de empatie. Toate acestea se îmbină cu exigența față de ea însăși și față de copil, cu sentimentul de respect față de viitorul societății.

Din fragedă copilărie, frații Pavel și Andrei, văzând mereu în capul mesei cultul inteligenței, citesc, studiază cu nesaț. Niște copii mereu prezenți la adunările solemne, la careurile festive, deținând rolul de prezentatori și evoluatori plenari. Anual, ocupă locuri premiante la concursurile raionale la disciplinele școlare (Pavel la matematică, fizică, informatică, chimie; Andrei – la limba română, informatică, iar la limba franceză

Profesorul Andrei Murahovschi alături de studenții săi în Canada, Montreal /
Professor Andrei Murahovschi with his students in Canada, Montreal

au participat și la olimpiadele republicane). Ambii s-au interesat de istoria satului, culegând informații din diferite surse – de la oamenii în vârstă, din arhive, scriind mai apoi legenda satului, care a fost apreciată și publicată în „Florile dalbe”, „Noi”

și „Tineretul Moldovei”. Cot la cot se încadrează în concursul istoric republican „Patrimoniul”, găzduit pe paginile ziarului „Florile dalbe”, sub redacția lui Ion Anton. Au deținut în permanență locul I; au fost menționați cu diplome de merit, cadouri

de preț și excursii în România și prin locurile istorice vestite din Moldova.

O dinastie... Nu există nicio familie din sat al cărei contact cu cartea să nu se fi împletit măcar tangențial cu unul sau câțiva membri ai acestei dinastii, fie că a fost elev(ă) la prima învățătoare sau elev ca mulți alți băștinași. Iar dacă privim prin retrospectiva timpului mai îndepărtat, acest lucru se poate referi și la locuitorii satelor învecinate. Dar chiar și dacă acest lucru se întâmpla, oricum mergeau după un sfat sau după un consult medical la cele două fete sau copiii acestora la instituțiile medicale republicane. Aș putea afirma cu siguranță că este o dinastie pe care o cunosc absolut toți oamenii din sat, raion și republică.

O parte dintre ei activează și în prezent, servind drept model de profesionalism și măiestrie pedago-

gică pentru colegii lor de breaslă. Dinastia Murahovchi întrunește personalități care „văd timpul care vine”, pedagogi cu har înnăscut, oameni care îi învață pe alții ceea ce sunt. Dinastie formată din trei generații de pedagogi. O dinastie de pedagogi. Generație pe care o caracterizează fidelitatea profesiei alese și înalta responsabilitate pentru ceea ce face.

Repere bibliografice:

1. Vicol Roxana, interviu cu Ion Murahovschi, profesor de matematică, realizat la 2 februarie 2020.
2. Vicol Roxana, interviu cu Ana Murahovschi, învățătoare, realizat la 15 februarie 2020.
3. Vicol Roxana, interviu cu Pavel Murahovschi, profesor, realizat pe la 2 martie 2020.
4. Fotografii din arhiva personală a familiei Murahovschi.

Promotori de cultură și spiritualitate

Иван МИНКУ, 8 класс

Теоретический лицей им. М. Тузлова,
с. Кирсово, АТО Гагаузия

Учитель-руководитель: Ольга ТРЕТЬЯК

Сельский учитель

Владимир Дмитриевич Касым – герой моей семьи, герой моей Родины

*«Школьные учителя обладают властью,
о которой премьер-министры могут только
мечтать.»*

(Уинстон Черчилль)

*«Им вручена превосходная должность,
выше которой ничего не может быть под
этим солнцем. Вечным законом да будет:*

*учить и учиться всему через примеры, на-
ставления и применение на деле.»*
(Ян Амос Коменский)

Abstract

*A modern hero is a person with a character that re-
flects the social life of the era in which he lives. The word
"hero" can be understood in different ways. On the one
hand, it is a participant in some great event or a per-
son who becomes famous in society due to outstanding
personality qualities. On the other hand, they are peo-
ple who are dedicated to their work and do their duty
without attracting much attention. In this regard, we de-
termine the relevance of our research project: teachers
are heroes just because they dare to enter the classroom
and be able to arouse children's interest in their subject.*

Цель проекта – исследовать роль моего
прадеда, сельского учителя Владимира Дми-
триевича Касыма, в развитии образования на
юге Бессарабии в начале XX-го века.

Задачи исследования:

- Изучить источники по заданной теме.
- Провести опросы, интервью свидетелей
жизнедеятельности Владимира Дмитриевича
Касыма.
- Проанализировать особенности его рабо-
ты и сделать выводы.

Гипотеза исследования: Работу сельского
учителя, внесшего весомый вклад в развитие
образования в начале XX века, можно считать
героизмом?

Объект исследования: личность педагога Владимира Дмитриевича Касыма.

Предмет исследования: его педагогическая деятельность.

В исследовательском проекте использованы методы: изучение исторических и литературных источников, сравнение, беседа, интервью.

По данным статистики, видим, что в 1905 году только 15,6 % населения Бессарабии были грамотными. В 1905-1917 гг. в Бессарабии выходили 10 молдавских газет, однако молдавские газеты и книги, как и газеты и книги на других языках, не имели большого количества читателей из-за массовой неграмотности.

Помещения имеющихся школ не ремонтировались со времен Первой мировой войны, протекали крыши, разрушались потолки, приходили в негодность двери, окна и полы. Не хватало учителей, учебных пособий и письменных принадлежностей. Очевидно, что катастрофически не хватало педагогических кадров, способных в таких условиях поднимать грамотность среди населения.

С целью подготовки учителей для начальных школ были открыты учительские семинарии. Срок обучения в них был семилетний. Осознавая значимость образования для родного края, уроженец с. Авдарма Владимир Касым становится студентом **Учительской семинарии имени Ангелеску** в г. Кишиневе. Владимир Касым был примерным студентом. В дипломе

значится: «... окончил с хорошим поведением курсы вышеуказанной школы. Сдав экзамен на звание учителя, получил среднюю оценку 8,00 – XI-ое место среди 51 выпускников».

В. Дм. Касым (1905-1977). Сельский учитель.
Фото из семейного архива.

V. Dm. Kasym (1905-1977). Rural teacher. Photo from the family archive.

Сразу по окончании учительской семинарии начались трудовые будни сельского педагога. (Рис. 1.) В начале 20-х годов 20-го века в Бессарабии катастрофически не хватало учителей. Было время, когда Владимир Дмитриевич учительствовал сразу в двух и более школах в разных селах. В селе Кирсово он некоторое время возглавлял сразу две школы. (Рис. 2.) В школах преподавали люди, имевшие хотя бы четыре класса образования. В. Д. Касыму при-

Коллектив учителей Кирсовской школы № 1. В. Дм. Касым стоит второй справа.
Фото из семейного архива.

The team of teachers of Kirsovskaya school No. 1. V. Dm. Kasym stands second
from the right. Photo from the family archive.

ходило сначала обучать их, для того чтобы они передали эти знания дальше детям.

Из воспоминаний учителя истории лица им. М. Тузлова, с. Кирсово, Г. В. Видова, ученика В. Дм. Касыма: «Были очень тяжелые послевоенные годы, засуха, голодовка. Но он мог убедить нас, что это временно, что наступят времена, когда мы будем жить лучше: у нас будут учебники, которых тогда не было, и писать мы будем не на газетах, а в тетрадях. Мы верили своему учителю, и его слова сбылись. Он сделал из нас настоящих людей. Мы получили

разные профессии. Среди нас учителя, журналисты, агрономы и просто обыкновенные люди-труженики.»

«В. Д. Касым был творческим педагогом, воспитавшим не одно поколение. С теплотой и благодарностью вспоминают о нем его воспитанники, которым он привил любовь к Родине, к своему народу, к своему языку. Помогал детям из малообеспеченных семей, развивал творческие способности одаренных детей. Ежегодно благодарные жители села приходят с цветами на его могилу, чтобы вспомнить своего

В. Дм. Касым с супругой и дочерью. Фото из семейного архива.

V. Dm. Kasym with his wife and daughter. Photo from the family archive.

учителя», пишет в своих воспоминаниях Ж. В. Третьяк, дочь В. Д. Касыма. (Рис. 3.)

Педагогическая деятельность В. Д. Касыма сопровождалась испытаниями, свойственными для того времени. С 1929 по 1930 г. отбывал военную службу в 33 пехотном полку в г. Тулча, Румыния. В 1940 году был призван в 10 стрелковый полк г. Хуши, Румыния. В июле 1941 г.,

находясь в эвакуации, был задержан на реке Буг солдатами немецкой армии и в августе вернулся домой в с. Авдарма. В декабре 1941 г. арестован румынской полицией и выслан в военный трибунал в г. Кишинев, после чего до апреля 1942 г. находился в лагере подозреваемых в с. Анештий-Ной, Кагульского уезда. В

Автобиография В. Дм. Касыма, написанная его рукой. Фото из семейного архива.
Autobiography of V. Dm. Kasym, written by his hand. Photo from the family archive.

1943 г. состоял на военной службе писарем в военкомате г. Бендеры, после чего продолжил службу в 3 батальоне г. Галац секретарем по хозяйственной части. (Рис. 4.)

Владимир Дмитриевич Касым стал основоположником учительской династии. По его стопам пошли: дочь Третьяк (Касым) Жоржетта Владимировна – учитель русского языка и литературы, директор школы № 2 с. Кирсово; внучка – Третьяк Ольга Ивановна, преподаватель педагогики и психологии, колледж им. М. Чакира; правнучка – Топчу (Видова) Лилия Эммануиловна, преподаватель математики, лицей Orizont в г. Чадыр-Лунга.

Выводы

«Человек славен не тем, что для него делают другие, и не тем, что он делает для себя, а только тем, что он делает для других» – эти слова могут служить лейтмотивом ко всему жизненному пути Владимира Дмитриевича Касым.

В русском языке есть старое доброе слово – подвижник. В нём слышится сочетание двух очень важных понятий: движение и подвиг. Эти понятия наиболее точно и полно выражают глубокую суть учительского труда героя нашего исследования. Поэтому с уверенностью можем утверждать, что он – это герой своего времени, который вел своих учеников сквозь годы детства, отрочества и юности правильной дорогой. Он всю свою жизнь совершал, на первый взгляд, незаметные подвиги, за которыми

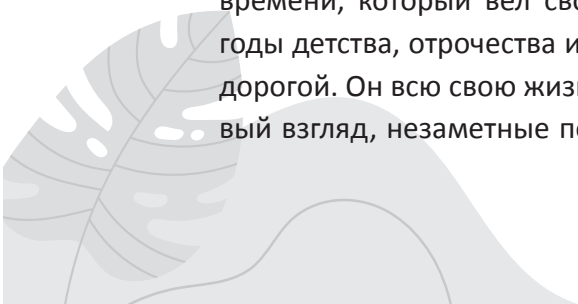
скрывались огромные усилия. Сродни землепашцу, маленькими крупицами засеивал души своих учеников важными понятиями о справедливости, чувстве долга перед родителями, перед родиной. Учил добру, вере, надежде разума, помогая каждому найти жизненный путь. Благодаря стараниям Владимира Дмитриевича мир открыл его ученикам двери в большое будущее. А светлое будущее ученика – счастье для любого учителя.

Главное назначение учителя состоит в том, чтобы своей высокой нравственностью, любовью к людям, знаниями, трудолюбием и другими качествами стать образцом для подражания со стороны учащихся и личным примером воспитывать у них человечность.

Таким образом, можем прийти к выводу, что цель исследовательского проекта достигнута, гипотеза нашла свое подтверждение.

Список использованной литературы:

1. Фото и материалы из Комратского историко-краеведческого музея.
2. Видео- и аудиоархив телерадиокомпаний ГРТ.
3. Семейный архив Ж. В. Третьяка, педагог, с. Кирсово.
4. Булгар С., «Гагаузские судьбы», Кишинев, 2003, с. 72.
5. Булгар С., «Страницы истории и литературы гагаузов XIX – нач. XX вв. Кишинев», 2005, с. 69, 78, 105.

Анна МАНАСТЫРЛЫ, 9 КЛАСС

Авдарминский теоретический лицей
им. Д. Челенгира

Учитель-руководитель: Зинаида МАНАСТАР-
ЛЫ

«Один из немногих»

Abstract

Marinoglu Fedor is a famous Gagauz poet and writer. He fought to create conditions for the functioning of the Gagauz language at all levels and in all spheres of life of the people. Mr. Marinoglu was one of those who advocated the translation of the Gagauz writing into the Latin alphabet. He was a member of the Parliament of the Republic of Moldova in 1990-1995 and voted for the Declaration of Independence of the Republic of Moldova on August 27, 1991.

Mr. Marinoglu was awarded the Meritul Civic Medal in 1996 and the Order of the Republic of Moldova.

Мариноглу Федор Иванович – известный гагаузский поэт и писатель. Его жизнь связана со многими событиями, начиная с 1982 года, которые происходили на территории, где компактно проживают гагаузы. Меня сильно взволновала история борца за сохранение и развитие гагаузского языка, истории и культуры.

Он боролся за создание условий для функционирования гагаузского языка на всех уровнях и во всех сферах жизнедеятельности народа. Жизнь его достойна уважения и служит примером для моего поколения и для будущих поколений, потому что его патриотизм и боль за самоутверждение гагаузского народа занимают приоритетное место в жизни. Федор Мариноглу был депутатом Парламента РМ 1990-1995 гг. и проголосовал за принятие Декларации о независимости Республики Молдова 27 августа 1991 г. Он является патриотом Молдовы и его вклад был высоко оценен. Борьба Федора Ивановича и его единомышленников, сбор подписей и письма в Министерство просвещения СССР дали свои результаты. Правительство отреагировало и приняло постановление о введении гагаузского языка в 7-8 кл. с включением в расписание школьной программы. Его определили учителем гагаузского языка и литературы в среднюю школу с. Авдарма с 01.09.1986 г.

Будучи депутатом парламента и активным общественным деятелем, Федор Мариноглу был одним из тех, кто выступил за перевод гагаузской письменности на латинский алфавит. Был награжден медалью Meritul Civic в 1996 г. и Орденом Республики.

Федор Мариноглу был депутатом Народного собрания Гагаузии (АТО Гагауз Ери) в 1999-2003 гг. В 1999-2003 гг. он становится председателем постоянной комиссии Народного собрания по социальным вопросам. Получил награду за активное участие в становлении Гагаузской Республики в 2000 году и медаль за становление Гагаузской Республики в 2010 г.

С 1986 года и по сегодняшний день Федор Иванович работает учителем гагаузского языка и литературы в родном селе. Является одним из разработчиков учебников гагаузского языка и литературы для 10-12 классов. Федор Иванович Мариноглу является уважаемым и заслуженным педагогом Гагаузии. Был награжден почетными грамотами и благодарственными письмами за плодотворный труд в сохранении и развитии родного языка и культуры.

Наряду с политической и педагогической деятельностью, Федор Иванович является еще и яркой творческой личностью. И в трудные годы борьбы, и в спокойные трудовые будни

творческое вдохновение никогда не покидало сына гагаузского народа. Федор Иванович Мариноглу написал слова для гимна нашего родного села Авдарма. Он также написал слова для гимна столицы Гагаузии, города Комрат.

Будучи директором музея с. Авдарма, Федор Иванович сам исследовал исторические судьбы людей. Одним из них является Александр Бергер, немецкий ефрейтор, который в селе Авдарма вышел с призывом прекратить войну и сохранить жизни людей. Также Федор Иванович – сценарист первого фильма на гагаузском языке.

Исследовав деятельность Федора Ивановича Мариноглу, я пришла к выводу, что он является многогранной личностью, который смог противостоять всем тягостям судьбы. Этот человек смог сделать то, что не смогли сделать другие. Все цели и задачи, которые он поставил перед собой, были достигнуты им. Федор Иванович является ярким примером патриотизма, борца за самоутверждение гагаузского народа.

Список использованной литературы:

1. Материалы музея с. Авдарма.
2. Сайт с. Авдрама: <https://avdarma1563.md/>

**Nicoleta CIORICI,
Daniela MUSTEAȚĂ,
Mihaela MUNTEANU,
Maria TURCULEȚ, clasa a IX-a**

Gimnaziul „Ștefan cel Mare” din Nisporeni
Profesor îndrumător: Tatiana LEFTER

Abstract

Grigore Brașoveanu is an honorary citizen of Nisporeni, Master of Sports, the best sport trainer of Republic of Moldova, he contributed to sport training and education of young generation and highlighted Nisporeni nationally and internationally.

He puts his life on the field of young generation's education, he is totally devoted to sports and thus he made Nisporeni famous nationally and internationally.

Brașoveanu Grigore, cetățean de onoare al or. Nisporeni, maestru în sport, antrenor emerit al Republicii Moldova, care, prin dăruirea de sine, contribuie la educația tinerei generații și pregătirea sportivilor de performanță, precum și la creșterea prestigiului orașului Nisporeni în plan național și internațional. El este un exemplu și model pentru noi, tânăra generație.

SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ:

Nume, prenume: Brașoveanu Grigore

Data nașterii: 30 mai 1954

Locul nașterii: s. Bălănești, r. Nisporeni

Părinți: Vasile și Agrepina Brașoveanu

Frați/surori: Lidia, Tatiana, Nadejda, Andrei

Starea familială: Căsătorit din 1982 cu Eugenia, doi copii: Irina și Silvia

Studii: În anul 1971 a absolvit 10 clase în s. Boldurești, apoi a satisfăcut serviciul militar într-o unitate a armatei sovietice în Germania; în 1978 a absolvit Facultatea de Geografie și Biologie, Institutul Pedagogic din Tiraspol. Din 1980 până în prezent este antrenor la Școala de Sport Nisporeni.

Domeniu de activitate: sport, haltere.

Realizări: a antrenat cu succes mai mulți sportivi, aceștia obținând medalii de aur la campionatele naționale, europene și mondiale de haltere.

Honorary citizen

126

Grigore Brașoveanu menționează: „Toată viața mea am făcut sport. După absolvirea facultății, am început să activez ca antrenor și asta fac din anii 1980 până în prezent. Am practicat luptele libere, apoi am început să activez în domeniul halterelor și timp de 7 ani am fost în lotul național al Republicii Moldova”.

„Sportul înseamnă disciplină și muncă. Pentru a obține un anumit randament, sportivul trebuie să posedă disciplina la antrenamente. La fel, e muncă colosală, fiindcă să practice sport de performanță ajung doar câțiva. Timp de 34 de ani de activitate, am constatat că dintr-o sută de începători, la nivel de maestru al sportului ajunge doar unul. La fel și dintr-o sută de maeștri ai sportului, la nivel internațional ajunge tot unul.”

„Trebuie să ai o voință foarte mare pentru a putea deveni campion. Sunt foarte mulți sportivi care au o formă fizică foarte bună, dar dacă nu-i dorință, nu poți reuși.”

„Mă mândresc cu toți discipolii. Majoritatea dintre ei, în primul rând, au devenit oameni adevărați. Mă mândresc cu acei sportivi care au ajuns campioni europeni, campioni mondiali. Școala din Nisporeni, doar în ultimii 4 ani, a obținut 25 de medalii la campionatele europene.”

„Dacă vom continua în ritmul în care este acum, sportul nu va rezista în Republica Moldova. Acum este o tendință foarte neplăcută pentru noi, de plecare a sportivilor peste hotare, fiindcă Republica Moldova este țara unde nu există alocări de fonduri pentru dezvoltarea sportului. Noi nu avem sală de antrenament pentru haltere, la o disciplină care are campioni olimpici.”

„Majoritatea antrenorilor din Republica Moldova, cei care activează în domeniul sportului sunt oameni «bolnavi» în sensul bun al cuvântului. Prin anii 1990, când nu primeam câte 2 luni salariu, puneam din banii noștri, luam mâncare de acasă, ne

urcam cât mai mulți în mașina personală și mergeam la competiții. E un lucru care trebuie să-ți placă foarte mult. Vorbim aici mai mult de cei din generația mai veche, deoarece cei tineri renunță să se dedice sportului.”

De notat că, datorită muncii titanice depuse de antrenorul emerit al Republicii Moldova, Grigore Brașoveanu, atât raionul, cât și țara s-au ales cu campioni europeni și mondiali, precum Igor Bour, Marcel Guidea, Marin Robu, Ecaterina Treteacova.

Mr. Grigore Brașoveanu's family: mother, wife, children and grandchildren

Halterofilii nisporeneni antrenați de Grigore Brașoveanu au obținut 9 medalii la campionatele europene și mondiale.

Grigore Brașoveanu este pasionat de tenisul de masă, urmărește competițiile sportive, îi place mult lectura, muzica și cântă la armonică. De mic și-a dorit să facă sport. Pentru a ajunge în punctul dat, a avut dorință, voință, a știut ce-și dorește și a urmat asiduu scopul propus. Discipolii care l-au

făcut vestit sunt Igor Bour, Ecaterina Treteacova, Marcel Guidea, Ion Țărnă, Mihai Musteață, Marin Robu.

În afară de sport, el a predat doi ani geografia în satul Vărzărești, la I.P.G „Alexandru cel Bun”. Discipolii săi de la Gimnaziul „Ștefan cel Mare” din Nisporeni au venit cu propunerea de a denumi stadionul orașenesc din Nisporeni, de pe str. Marii Adunări Naționale, în cinstea domnului Gri-

Grigore Brașoveanu with his disciples

Wife Eugeni and daughters Irina, Silvia of Mr. Grigore Brașoveanu

Mr. Grigore Brașoveanu's family: mother, wife, children and grandchildren

Mr. Grigore Brașoveanu with the students

gore Brașoveanu. Aceasta datorită faptelor că dânsul este cetățean de onoare al or. Nisporeni, maestru în sport, antrenor emerit al Republicii Moldova, pentru rezultatele remarcabile obținute pe tărâmul educației tinerei generații și al pregătirii sportivilor de performanță, pentru creșterea prestigiului orașului Nisporeni în plan național și internațional.

Repere bibliografice:

1. Interviu cu dl Grigore Brașoveanu (03.10.19).
2. Interviu cu dna Eugenia Brașoveanu (soția dlui Grigore Brașoveanu) și cu dna Cristina Moldovan (secretară a Consiliului orășenesc Nisporeni) (04-05.10.19).
3. Foto din arhiva familiei Brașoveanu.

130

Romica BORDEIANU,
Daniela BARILA, Cl. a IX-a

Gimnaziul „Dimitrie Cantemir”,
s. Pârlița, r. Fălești

Profesor îndrumător: Elena AIDINA

Lumina înțelepciunii s-a născut la Pârlița

*Să trăiești clipa, s-o savurezi cu
satisfacție sufletească
e o menire omenească,
e definitivarea de a te simți om.*

Abstract

Mrs. Eudochia Popovici was born in 1962, in the village Pârlița, district Fălești. She worked as a Romanian Language and Literature teacher. From 2002 Mrs. Popovici is the director of the Gymnasium „Dimitrie Cantemir”.

Mrs. Popovici contributed to the projects initiated by the town hall of Pârlița village from 2016 until today: „Aleea Siguranței”; „Apeductul satului”, „Bunicii grijului”, road safety project. Mrs. Popovici enjoys the appreciation of her colleagues and students.

În mod evident, îi putem atribui acest determinativ dnei Eudochia Popovici, pedagog iscusit, director priceput, cetățeană onorabilă a unui sat de lângă Bălți, pe nume Pârlița. Se spune că dacă te dedici altora cu tot ce ai mai scump și mai sfânt, ești un erou. Pe drept cuvânt, pe dna Eudochia Popovici o considerăm eroina satului său de baștină, de unde a luat vigoarea temeinică a tatălui, duioșia și blândețea mamei, dragostea familiei și stima sătenilor.

Eudochia Popovici s-a născut în anul 1962 în satul Pârlița, raionul Fălești. A absolvit Facultatea

Colectivul pedagogic, s. Pârlița, r. Fălești / Pedagogical collective, Pârlița, Fălești district

de Filologie a Universității de Stat „A. Russo” din Bălți. A activat pedagog la grupa cu regim semiintern, profesoară de limba română, organizator al lucrului extrașcolar.

Din 2002 a executat funcția de director al Școlii Medii Pârlița, care acum este gimnaziu. Doamna Eudochia este pasionată de limba și literatura română și este apreciată mult de cadrele didactice. Elevii dumneaei îi confirmă talentul de pedagog la olimpiadele raionale.

La fel de apreciable îi sunt și calitățile de manager, de lider. În cadrul gimnaziului se organizează multiple proiecte. În anul 2013 școala a fost înzestrată cu numeroase volume ale diferitor poeți și scriitori români. Doamnele Popovici Eudochia și Trocin Maria pregătesc programe artistice pentru elevii din instituție. În 2016, la concursurile disciplinare, școala s-a clasat pe locul II între gimnaziile raionale, obținând opt locuri premiante. Datorită implicării directe în amenajarea spațiului școlar, în 2017 s-au implementat 15 proiecte în gimnaziu. De exemplu, cu ajutorul fondurilor europene a fost implementat proiectul „Igienă – izvor de sănătate”, grație căruia s-a făcut reparație capitală în cantina școlii; s-a amenajat o sală de dans modern cu oglinzi, a fost organizată cantina socială pentru copiii din familii vulnerabile și li s-au oferit foi de odihnă la tabere de vară. Datorită ei, elevii gimnaziului, pe tot parcursul anului, participă la viața comunității, conlucrând cu primăria, grădinița și alte instituții, organizând în comun diverse activități culturale dedicate unor evenimente marcante.

O activitate remarcabilă este bilunarul ecologic: copiii participă activ la curățarea izvoarelor, la sădirea pomilor și la alte activități de salubritate a satului. Primăvara elevii fac curat în cele două parcuri din sat, adunând frunzișul, sădind flori. Iar școală dragă întărește prin prezența și frumusețea ei un sat întreg, e ocrotită de clopotnița satului, de brazii seculari și e protejată de o doamnă cu un suflet mare care își toarnă mărinimia, înțelepciunea, înțelegerea în sufletele plâpânde ale copiilor satului. Pe drept cuvânt, este eroina timpului, căci de la școală se varsă lumina înțelepciunii, pe care o poți căpăta numai prin dragoste, bunăvoință și răbdare. Interviu acordat de profesoara de limbă și literatura română Elena Munteanu, grad didactic I, confirmă acest lucru: „Doamna Popovici Eudochia este cumpătată, se descurcă în orice situație și emană o dragoste enormă pentru săteni. Ea a muncit mult, a suferit pentru orice încercare și evaluare. Este o doamnă zveltă, stăpânește mersul destoinic al unui neam slăvit. Ochii ei emană înțelepciunea, iar vorba-i curge ca sunetul izvorului, te învață, te tămăduiește. Lucrăm de mai mulți ani împreună, predăm același obiect, în același raion și avem succes prin colaborare și susținere reciprocă”.

În concluzie, am dori să subliniem încă o dată rolul colosal al acestui virtuos stejar al pedagogiei, lider iscusit – Eudochia Popovici – în creșterea și educarea multor generații de elevi. Ea se bucură mult de aprecierea atât a colegilor și discipolilor, cât și a părinților de elevi.

Viorelia CĂTANĂ, cl. a XI-a

Liceul Teoretic „Alexei Mateevici”, or. Căușeni
Profesor îndrumător: Tatiana BLIDARU

Un altfel de erou

Abstract

My project highlights the remarkable destiny of a chemistry teacher who overcame important and difficult events in our country. However, those adversities taught him to keep his dignity alive so that he could share it with his students. Gluh Simion has been teaching students for 50 years. Years, full of great experiences, of beautiful moments, but also with great difficulties. Today, at the age of 83, he writes poetry and publishes it for young people, inspired by his past. I strongly believe that the story of my hero must be known because he is a model of intelligence, courage and patriotism for our generation.

Persoana care m-a inspirat să particip la acest concurs și să studiez istoria locală este Simion Gluh – un profesor de o nemărginită dăruire de sine, care, timp de jumătate de secol, a stat la straja cunoștințelor, semănând lumină în sufletele miilor de copii care i-au fost discipoli. Cei 50 de ani de profesorat au fost marcați de realizări frumoase, elevi buni și experiențe unice. Meritul său este înființarea unuia dintre cele mai moderne și dotate laboratoare de chimie din raionul Căușeni. Utilajul și mobilierul au fost construite chiar de profesor și elevii săi, care au doar cuvinte de laudă și recunoștință pentru dascălul care le-a demonstrat că, într-adevăr, chimia face minuni. Dar, cel mai important, el le-a alțuit esențiala valoare a vieții: omenia. Deși de felul său este mai sever și principial, întotdeauna a știut să-și motiveze elevii cu propriul exemplu, cu profesionalism și dedicație, dar și cu glume, creând acea conexiune unică între elev și profesor. Munca sa și dedicația se relevă prin rezultatele elevilor săi la olimpiade raionale, republicane și diverse concursuri, dar, cel mai mult, în respectul pe care i-l poartă și astăzi foștii săi elevi.

Simion Gluh a deținut și funcția de director al școlii în intervalele de timp 1974-1977 și 1984-1999. Despre acest capitol al vieții sale a refuzat să-mi vorbească. Însă foști elevi, colegi de muncă și persoane din anturajul său au mărturisit că în tot ceea ce făcea dumnealui se resimțea dorința sa de a contribui la dezvoltarea școlii și a satului. Pentru

Gluh Simion (arhiva familiei Gluh) /
Gluh Simion (the Gluh family archive)

Gluh Simion și soția sa, Maria (ziarul „Vatra”, aprilie
2017, pag. 5) / Gluh Simion and his wife,
Maria (the journal „Vatra”, april 2017, p. 5)

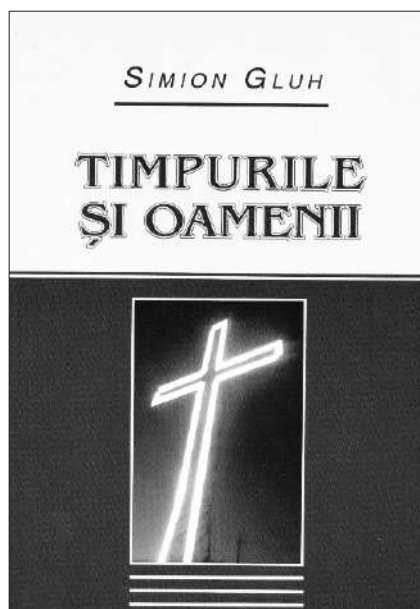
el, bunăstarea elevilor și a colectivului de profesori a fost mereu prioritară.

Acum, la vârsta de 83 de ani, refugiu și alinare îi este poezia. Are tipărite opt volume de poezie, inspirate din experiența acumulată pe tot parcursul vieții și din problemele societății contemporane. Spune că pasiunea pentru poezie a venit din copilărie, iar în studenție a avut și câteva încercări de a publica lucrări în revista „Tânărul leninist”, însă au fost respinse, pentru că nu aduceau laudă partidului. În februarie 2014, a debutat cu volumul „Timpurile și oamenii”. În cadrul unei lansări de carte, Simion Gluh s-a învrednicit de titlul „Cetățean de onoare al satului Săiți”, oferit de primăria localității persoanelor care contribuie la dezvoltarea satului și la promovarea valorilor acestuia. Satul Săiți îi este recunoscător domnului Simion Gluh pentru frumosul imn al localității și cel al gimnaziului, prin care inspiră sentimentul de patriotism și mândrie față de locul natal.

Concluzionez cu ideea că în fiecare dintre noi se ascunde un erou și fiecare poate fi eroul cuiva, prin simplul fapt că îl motivează, ajută, susține, încurajează să-și depășească limitele și să devină mai bun. Din acest motiv, îl consider pe Simion Gluh un erou, un distins profesor și un om de valoare, fiindcă a reușit să îndeplinească menirea supremă a celei mai nobile profesii.

Gluh Simion împreună cu elevii săi în laboratorul de chimie, înființat de dumealui (arhiva familiei Gluh) / Gluh Simion with his students in the chemistry lab founded by him (the Gluh family archive)

Primul volum de poezie semnat de S. Gluh, „Timpurile și oamenii” (biblioteca personală) / His first volum of poetry „Timpurile și oamenii” (the personal library)

Gluh Simion împreună cu studenții săi în laboratorul de chimie, înființat de dumealui (arhiva familiei Gluh) / Gluh Simion with his students in the chemistry lab founded by him (the Gluh family archive)

Repere bibliografice:

1. Botnariuc Liliana, Mai mult de jumătate de secol împreună, ziarul „Vatra”, aprilie 2017, p. 5.
2. Cătană Viorelia, interviu cu dl Simion Gluh, 31.10.2019.
3. Istoria românilor și universală. Manual pentru cl. a IX-a, Editura Cartdidact, 2013.
4. Istoria românilor și universală. Manual pentru cl. a XII-a, Editura Civitas, 2015.
5. <http://primariasaiti.md/istoria-localitatii/>.

Vlada CONDREA, cl. a XII-a

Liceul Teoretic Republican „Aristotel”, Chișinău
Profesor îndrumător: Angela CIORICI-FREI

Ioan Sîrbu – un destin „în umbra crucii”

Abstract

The article presents the biography of a priest from Băxani village, Soroca district, during the existence of the MSSR. Ioan Sîrbu was born on September 20, 1909, in Băxani village. He graduated from the University of Chernivtsi "Carol I", Faculty of Theology in 1940. In 1944, he started working in his native village. He performed religious rituals in most villages in the district. He was decorated six times and in 1998 he was raised to the rank of metrophore. Priest Ioan died on April 28, 2001.

Studiul prezintă biografia preotului Ioan Sîrbu, care a depus eforturi mari pentru păstrarea credinței în satul său natal. Ne propunem să analizăm metodele de a menține deschisă o biserică în perioada sovietică, să demonstrăm că preotul a avut un rol important în perpetuarea valorilor umane, deoarece viața acestui erou poate servi ca model de verticalitate pentru generațiile actuale.

Ioan Sîrbu s-a născut la 20 septembrie 1909 în satul Băxani, raionul Soroca, în familia lui Ilarion Sîrbu și a Domnicăi Frunze. El a avut patru surori și un frate. Viitorul preot a avut o copilărie obișnuită, remarcându-se prin dragostea față de lectură, iar în adolescență a avut câteva încercări literare, scriind poezii.

Ioan Sîrbu a urmat școala primară în satul natal, ca și frații săi. După absolvirea acesteia, a fost admis la Liceul de Băieți „A. D. Xenopol” din orașul Soroca. El a susținut bacalaureatul în 1932 în orașul Bălți. Imediat după absolvire a fost înrolat în armată timp de doi ani. Între anii 1934 și 1940, a făcut studii superioare la Facultatea de Teologie, Universitatea „Carol I” din orașul Cernăuți. Pe parcursul acestor ani i-a avut ca profesori pe Ion Nistor, Octavian Goga și Mihail Sadoveanu. A fost licențiat în teologie greco-orientală. Preotul Ioan vorbea patru limbi străine: greaca modernă, latina, germana și franceza.

Ioan Sîrbu și-a început activitatea profesională în anul 1940 ca profesor de filosofie la Iași. În anul 1942 el a fost hirotonisit preot la Bălți, fiind trimis să slujească în satul Sănătăuca. Tot în acel an s-a căsătorit cu Valentina Cernei, născută în 1925. Peste doi ani, în 1944, preotul din Băxani, Călin Pogorevici, s-a

Ioan Sîrbu în perioada studenției, 1939 /
Ioan Sîrbu during his studies, 1939.

refugiat în România. În timpul unei vizite la părinți la Băxani, Ioan Sîrbu a fost rugat de săteni să rămână. În acea zi, intrând în sat, a văzut cum ofițerii germani se pregăteau să execute câțiva săteni sub acuzația că aceștia erau comuniști. Fiind o persoană bună, preotul a intervenit pe lângă militari pentru grațierea condamnaților și, cunoscând limba germană, a reușit să-i convingă să anuleze execuția. Peste ani unii dintre acești săteni, ocupând funcții importante în aparatul administrativ sovietic, și-au ajutat binefăcătorul în eforturile sale de a păstra biserica deschisă.

Biserica din satul Băxani a fost atestată documentar prima dată în anul 1805, având hramul Nașterea Maicii Domnului.

Din cauza închiderii bisericilor în satele din raion, preotul Ioan era rugat să officieze ritualul re-

Preotul Ioan Sîrbu și soția sa, Valentina Cernei,
februarie 1943 / Priest Ioan Sîrbu and his wife
Valentina Cernei, February 1943.

Fiicele preotului Ioan Sîrbu, Lucreția Sîrbu-Grama
(1960) și Lucia Sîrbu-Moraru (1967) / The daughters
of the priest Ioan Sîrbu, Lucreția Sîrbu-Grama
(1960) and Lucia Sîrbu-Moraru (1967).

ligios acasă la oameni. Uneori stătea ascuns o zi întreagă în casa unui sătean și cununa sau boteza creștinii. Tot venitul acumulat era îndreptat spre achitarea impozitelor, reușind să evite închiderea

Preotul Ioan Sîrbu împreună cu toată familia sa: soția, mama, fiicele, ginerii și nepoții săi (1983) / Priest Ioan Sîrbu with his whole family: his wife, mother, daughters, sons-in-law and grandchildren (1983).

bisericii, căci motivul oficial pentru închiderea unui lăcaș de cult era neachitarea contribuției la Fondul Păcii. Totuși autoritățile încercau să saboteze activitatea acestuia și au încercat să fure *antimisul lăcașului*. Fără antimis, preotul nu mai avea dreptul să slujească. O perioadă grea în viața preotului Ioan a fost intervalul anilor 1946-1949. Majoritatea rudelor sale plecaseră în România, socrul său, Emilian Cernei, fusese deportat în Siberia, unde a

și murit peste un an, iar soacra sa se refugiase la o mănăstire de maici. În acești ani, din cauza pericolului de a fi arestați, preotul Ioan și soția se ascundeau la prieteni în timpul nopții.

În anul 1950, preotul Ioan, cântărețul Vrâncean Andrei și un locuitor al satului Zgurița au organizat întâlniri tainice cu locuitorii satelor Băxani și Schineni. În cadrul acestora ei rosteau discursuri cu caracter antisovietic. Peste puțin timp toți trei

Preotul Ioan Sîrbu, vara anului 1997 /
Priest Ioan Sîrbu, summer 1997. Source: personal
archive of Mr. Octavian Grama

au fost arestați. Chiar dacă persecuțiile din partea autorităților nu au încetat, preotul Ioan și-a continuat activitatea, luptând în continuare pentru păstrarea credinței în sat. În anul 1978 biserica din satul Băxani era una dintre cele 192 de biserici deschise în RSSM. În timpul celor 60 de ani de activitate preotul Ioan a cunoscut peste 2500 de perechi. În sat, el a construit și a reparat patru fântâni. Drept răsplată pentru munca și devotamentul său preotul Ioan Sîrbu a primit mai multe distincții: în 1946 a primit dreptul să poarte *nabedrennik*, în 1953 – *camilafcă*, în 1958 – *crucea pectorală*, în 1964 a fost ridicat în rangul de protoiereu. În anul 1975 lui i se decernează *crucea cu diamante*, iar în 1998 este decorat cu *mitră*, primind rangul de

mitrofor. Părintele Ioan Sîrbu a decedat pe data de 28 aprilie 2001.

În concluzie, preotul Ioan Sîrbu reprezintă pentru urmași o personalitate deosebită, care a rămas în umbra trecutului. Eforturile sale de menținere a unui lăcaș de cult deschis au fost mari în contextul propagării ateismului. Prin urmare, destinul unui preot într-o țară comunistă în secolul XX presupunea mult curaj, verticalitate și demnitate. Prin acțiunile întreprinse, părintele Ioan a contribuit la transmiterea valorilor morale, fiind și un exemplu nu doar pentru cei care l-au cunoscut, dar și pentru cei care i-au aflat istoria.

Repere bibliografice:

1. Cerga Alexandru, Bisericile Basarabiei, Editura Civitas, Chișinău, 2003, p. 177.
2. Ciorbă Veaceslav, Biserica Ortodoxă din Basarabia și Transnistria (1940-2010), Editura Pontos, Chișinău, 2011, p. 357.
3. Condrea Vlada, interviu cu Lucreția Sîrbu-Grama – 3 noiembrie 2019.
4. Condrea Vlada, interviu cu Octavian Grama – 12 ianuarie 2020.
5. Palamarciuc Natalia, Părintele Ioan Sîrbu – cel mai bătrân preot din Moldova, Luceafărul, 2000, 26 iulie, p. 4.
6. Panas Nicolae, Exemplu de slujire credinței creștine ortodoxe, Clopotnița Moldovei, 1998, 7 martie, p. 4.
7. Todirel Boris, Ioan Sîrbu – în credință odihnă nu e, Observatorul de Nord, 2000, 28 aprilie, p. 3.

Олеся КИРОВИЧ, 12-й класс

Теоретический лицей им. Д. Челенгира,
с. Авдарма

Учитель-руководитель: Зинаида МАНАСТЫ-
РЛЫ

Крепкая вера хрупкой женщины

Abstract

Maria Capsomun is my hero. Exploring the life of this woman, I understood Maria Ivanovna is a person with a great spirit. This fragile woman was able to deal with all of her life challenges. On the one hand, she managed stand against political regime of that time. On the other hand, she was able stand up to her family controversy of religious belief. Maria Capsomun is the heroine. She keep her powerful faith through the time and she didn't lose her backbone and her fortitude.

Село Авдарма – это край добрых, героических и трудолюбивых людей. Среди них есть люди, пережившие множество трагедий, люди, трудившиеся на благо Родины, люди, прошедшие долгий жизненный путь. У каждого человека своя судьба, своя особенная история. Одна из них – история Капсомун Марии Ивановны, женщины, которая сохранила храм нашего села в период гонений на православную церковь.

Капсомун Мария Ивановна родилась в 1906 году. Она воспитывалась в очень верующей семье, которая смогла привить ей огромную любовь к Богу. На протяжении всей своей жизни, она держала все посты, постные дни, читала церковные книги. И даже запреты на церковь, антирелигиозная политика и отстранение общества от церкви не помешали ей сохранить свою веру, а напротив, сделали её ещё сильнее и крепче. В 1944 году, когда местная власть закрыла церковь, ключи были отданы Марии Ивановне. С тех пор и до самого открытия церкви ключи были именно у нее.

Изучая жизненный путь этой женщины, я поняла, что Мария Ивановна – это человек с огромной силой духа. Эта хрупкая и беззащитная женщина смогла противостоять всем трудностям и преградам на своём пути, преодолев все жизненные испытания.

С одной стороны, ей удалось противостоять политическому режиму того времени. На протяжении многих лет, руководство села требовало отдать ключи для того, чтобы использовать здание

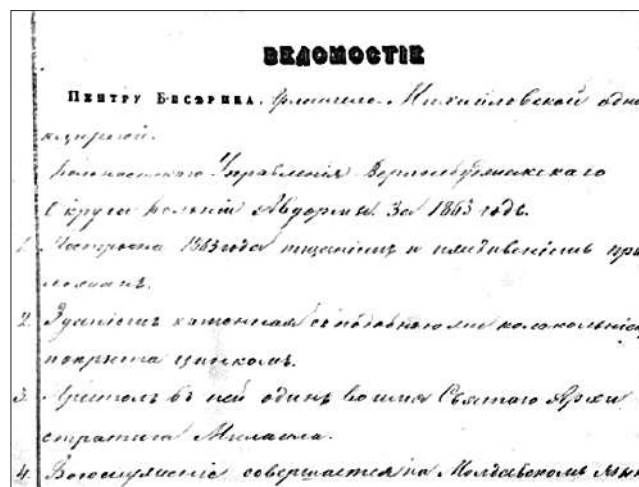
Капсомун Мария Ивановна.
Фото из личного архива

церкви под государственное учреждение. К Марии Ивановне приходили домой, чтобы отобрать ключи, поэтому ей часто приходилось целыми днями прятаться у соседей. Иногда она даже сбегала к родственникам в город Комрат или в Бессарабку, где пряталась целыми неделями.

С другой стороны, Марии Ивановне удавалось противостоять также и разногласиям в семье на почве религиозных взглядов. Ее муж был сторонником коммунизма, состоял в партии, являлся первым депутатом сельсовета и, в силу своей должности, придерживался атеистической идеологии. Ещё с первых лет семейной жизни он запрещал Марии Ивановне ходить в церковь. Она же во всем с ним соглашалась, говорила, что больше не будет, но потом все

равно находила удобный момент и шла в храм, чтобы молиться, продолжая быть верной своему делу и своей вере.

Мария Ивановна мечтала, что настанет тот день, когда церковь наконец откроется в нашем селе. В период перестройки, в условиях пересмотра религиозной политики государства, наконец появилась возможность возобновить деятельность церкви. Мария Ивановна внесла свой вклад и в ее открытие. Она сама лично ездила несколько раз в Кишинёв и просила об открытии храма. Именно благодаря

Свидетельство о строительстве церкви в 1863 г.
Музей истории села Авдарма

упорной борьбе этой женщины, огромной поддержке односельчан и местной власти, а также активной деятельности инициативной группы, в 1988 году церковь наконец возобновила свою деятельность.

Соблюдение православных традиций: поминальный день на кладбище села Авдарма.
Апрель 1950 г.

Долгом Марии Ивановны было сохранение храма. Она это сделала из огромной любви к Богу. Эта женщина даже не подозревала, что делает ещё одно огромное дело для всего нашего села. В церкви хранился архив села Авдарма. Сохранив церковь, она сохранила и весь церковный архив. Данные, взятые из церковных книг, сегодня помогают людям спустя 100-200 лет получить из церковного архива Музея истории села Авдарма сведения о своих предках. Таким образом, Мария Ивановна Капсомун

внесла неоценимый вклад в историю нашего села. Сегодня действующая Свято-Михайловская церковь является самым старым общественным зданием села, а ее архив – достоянием Музея истории села Авдарма. Сегодня мы имеем возможность прикоснуться к истории нашего народа, нашего родного села.

Мария Ивановна Капсомун – женщина-героиня. Она пронесла свою крепкую веру через десятки лет и не потеряла свой внутренний стержень и огромную силу духа. Она имела в

Архивные документы и церковная утварь.
Музей истории села Авдарма

Свято-Михайловская церковь села Авдарма

жизни большую мечту – открыть двери родной церкви и вновь услышать песнопения и звон ее колоколов. Для этого она сделала все возможное – то, что не смог сделать ни один другой человек.

Библиография:

1. Казмалы Игнат, Роль церковного архива в изучении истории села Авдарма.
2. Интервью. Личный архив семьи Капсомун.
3. Казмалы Игнат, Авдарма: 450 лет истории. 1563-2013: Прошрое. Настоящее. Будущее / Игнат Михайлович Казмалы – Кишинёв: Б. и., 2015 (Tipografia „Balacron” SRL), 464 с.
4. Фонды Музея истории села Авдарма.

Оксана ЕДИНАК, 12 класс

Теоретический лицей им. Д. Кантемира,
мун. Единец

Учитель-руководитель: Рита ГЫРА

Призвание

Abstract

Edinac Evghenii-Physician of Superior Merit, Candidate of Medical Science, Honored Scientist of Republic Moldova, engineer, writer and my near and dear grandfather. I showed that there don't exist borders for personal growth at any age. My entry was about his path of life, about being on duty of public health. I showed how big is his contribution to medicine, engineering and arts. My main sources were his 3 published books, unpublished volumes; his interviews for local broadcasts and newspapers; stories about him

from my family members. He made a big life-trip from a laboratory assistant to Candidate of Medical Science.

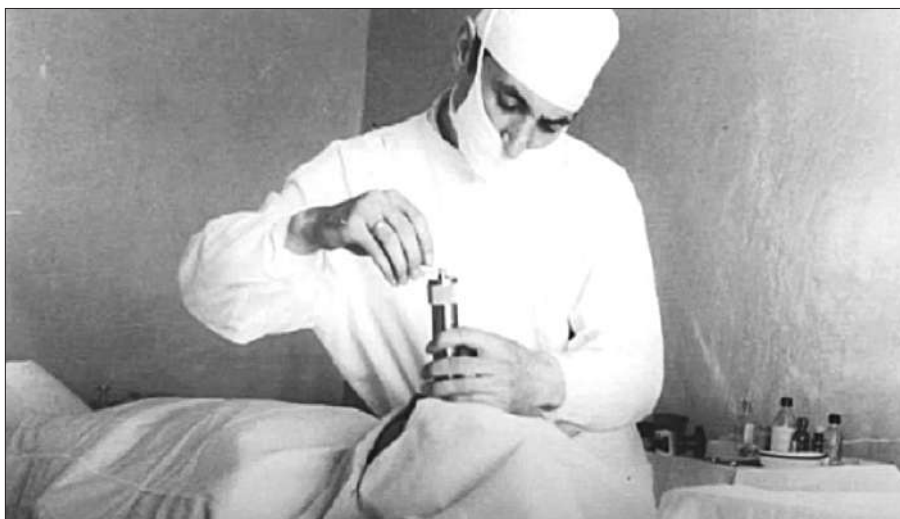
Невозможно предугадать свое будущее и куда тебя заведет дорога, по которой ты идешь. Ты можешь знать лишь откуда ты начинал свой путь и возможный «пункт назначения». А может и не надо искать этого «пункта назначения» и дать всему случиться как надо? В любом случае, испытывать судьбу тоже не стоит.

Судьба моего Героя удивительна. Прежде чем стать врачом высшей категории он прошел очень долгий жизненный путь с огромными количеством препятствий. Начинал он лаборантом в средней школе села Мошаны, что находится в Дондюшанском районе, а позже стал учителем географии. Техническое будущее ему было предначертано еще со школьной скамьи, но он поступил в Кишиневский Медицинский Институт. Его медицинская карьера состоялась благодаря труду и желанию сотворить что-то новое и неповторимое. Только за время учебы в университете было опубликовано 12 работ в медико-техническом направлении, а после окончания около 90 работ было опубликовано в центральных научных изданиях страны. На его счету около 300 рационализаторских предложений, 15 изобретений по разным вопросам диагностики и лечения ЛОР заболеваний, 2 из которых по лазерной технике. Все вышеперечислен-

ное было разработано в условиях обычного аграрного района на севере Молдовы. За его плечами успешное окончание аспирантуры и ученая степень доктор медицинских наук. Одним из первых в республике внедрял новейшие методы терапии, разрабатывал новые аппараты для диагностики и лечения.

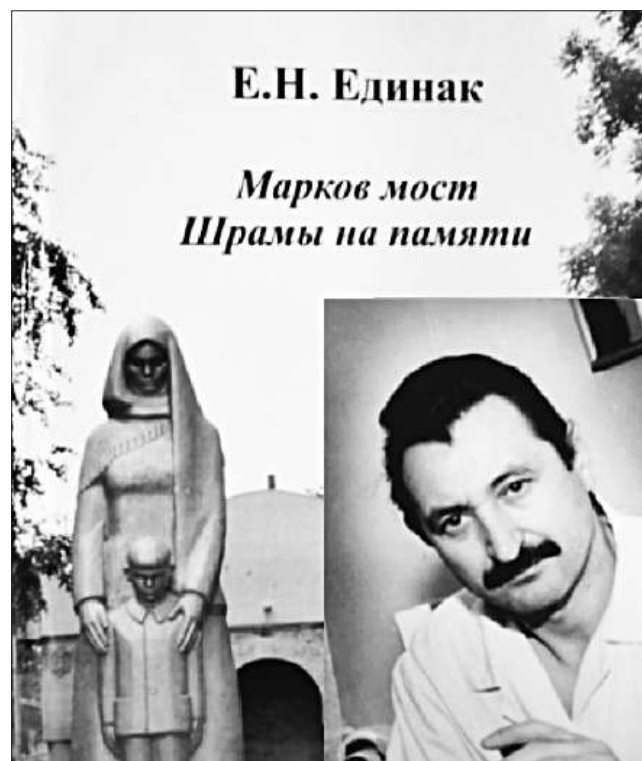
Работая в Дондюшанской районной поликлинике, внедрял свои новшества и огром-

ное количество часов проводил в операционных. Будучи ведущим специалистом, звонки посреди ночи из приемного покоя стали для него обыденностью, а уехать посреди ночи в больницу, чтобы помочь со сложным случаем - нормой. И тем не менее его методы диагностики и изобретения используются в медицине уже около 30 лет, а некоторые аппараты и приборы все еще используются в ЛОР Кли-

нике Кишиневского Медицинского Университета. На этом он не остановился и занялся психотерапией и иглорефлексотерапией. Он даже создал станок для создания игл для акупунктуры по древневосточной технологии. Вследствие, ему была присвоена высшая квалификационная категория врача психотерапевта и медицинского психолога.

Даже будучи медиком, в душе он остался инженером. Святая святых его хозяйства-небольшая мастерская, где можно найти огромное количество инструмента и большие станки. Один из них - шлифовальный, собственноручно собранный из деталей от разного рода приборов. В этой мастерской он создал много устройств как для использова-

146 ния в медицине, так и для домашних целей. В его станках и измерительных установках нашли применение детали от аграрных машин и даже от авиационного высотомера. Многие отмечают, что если бы он не стал медиком, он бы обязательно стал известнейшим конструктором-изобретателем.

Любимым делом прошедших 6 лет является написание книг о родном селе-Елизаветовка. На данный момент издано 3 книги, а 4 сборник находится в технической редакции. По мнению читателей, его книги являются машиной времени для рожденных в после-

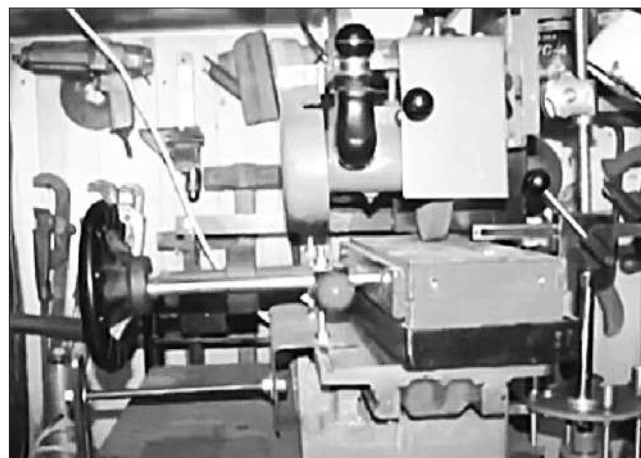
военные годы. Развлечения с мальчишками в детстве, школьная пора, учеба в университете, случаи из практики, история родного села - все это его книги. В его произведениях есть место не только истории, но и юмору. Например, там можно найти историю о приезде студентов в Елизаветовку в погоне за колорадским жуком.

Также его книги касаются непосредственно истории моей семьи и села, где родились мои близкие. Я более чем уверена, что сейчас немногие знают свои корни, где начинается история их семьи или даже происхождение своих фамилий. Благодаря ему я знаю свое

происхождение, вплоть до исторических событий села Заречанка, Хмельницкой области Украины, откуда и переселились многие семьи в Молдову и основали село Елизаветовка Дондюшанского района. На его счету не толь-

ко огромное количество сборников и рассказов, но и рисунки, чеканки, часть которых, сейчас находится в моем доме.

«Неофициально и для души» он радио-конструктор, слесарь, сварщик, токарь, боль-

шой любитель животных и писатель. А если официально, то это Евгений Николаевич Единак - Врач высшей категории, Кандидат медицинских наук, Отличник здравоохранения СССР, Кавалер почетного знака "Изобретатель СССР", Заслуженный рационализатор Республики Молдова, Заслуженный деятель Республики Молдова, Почетный гражданин города Дондюшаны.

А для меня он любящий дедушка и мудрый наставник, который меня вдохновляет каждый день.

Он прошел длинный жизненный путь от лаборанта в средней школе до доктора медицинских наук. Только его стремление к новому и желание экспериментировать сделали его тем, кем он является сейчас. Он внес

огромнейший вклад в сохранение истории родного села. Далеко не каждый знает историю места, где он живет, но его книги это живой памятник людям основавшим Елизаветовку и самому селу.

Библиография:

1. Единак Е.Н. «Бирюзовое небо детства», 2016г.
2. Единак Е.Н. «Шармы на памяти. Марков мост», 2018г.
3. Единак Е.Н. «Маршруты наших судеб», 2020г.
4. samlib.ru (неизданный рассказы и повести Единака Е.Н.)
5. youtube.com (видео «Не стареют душой ветераны» о деятельности Единака Е.Н.)

**Antoaneta LEHEVICI,
Anastasia POTORAN,
Anivart GHEORGHÎA,**

clasa XI-a

I.P.L.T „Alexandru cel Bun”, or. Rezina

Profesor îndrumător: Grigore COJOCARU

Fundamentul Adevărului

Abstract

Tudor Iașenco was born on June 9, 1948, originally from the village of Coșernița, Floresti district. Founder and director of the regional weekly CUVÂNTUL based in the city of Rezina, and SRL Tipografia Rezina, founder and honorary member of the Independent Press Association. Once he became a journalist, his goal was to seek the truth hidden from society, to give them an impetus for change, which makes him

the hero of the truth. His heroic deeds demonstrate a man's courage, ambition and love for what he does.

Tudor Iașenco s-a născut la data de 9 iunie 1948, originar din satul Coșernița, raionul Florești. În clasa zecea a avut loc primul contact cu jurnalismul, fapt ce a determinat alegerea Facultății de Filologie Secția Jurnalism, Universitatea de Stat din Moldova. Și-a început activitatea în mass-media în anul 1968 la ziarul „Farul Nistrean” din Rezina, unde a activat 27 de ani. Fondator și director al săptămânalului regional „CUVÂNTUL”, cu sediul în orașul Rezina și SRL Tipografia Rezina, fondator și membru de onoare al Asociației Presei Independente. Autor și coautor la 10 culegeri de publicistică, inclusiv articole de investigație. Ceea ce l-a determinat în alegerea carierei de jurnalist, a fost participarea în cadrul unui concurs, unde a scris un articol despre serata organizată în școală. Datorită acestui concurs, articolul său a fost publicat în ziarul raional din Orhei.

Devenit un jurnalist, scopul său era să caute adevărul ascuns de societate, pentru a le deschide ochii și a le da un impuls spre schimbare, fapt ce îl pune în lumina unui erou al adevărului. La baza formării profesionale a domnului Iașenco au stat personalități remarcabile, precum Tudor Țopa, care l-a încurajat și susținut în activitatea sa de jurnalist și Judy Yablonky, care a participat la fondarea ziarului și presei independente. O realizare a domnului Tudor Iașenco a fost săptămânalul „CUVÂNTUL”, fondat acum douăzeci și cinci de ani împreună cu

Tudor Iașenco împreună cu fiicele Renata și Natalia, ginerii Alexandru și Antoine, nepotul Anton, nepoțelele Nicole și Poline, a. 2018, Rezina
Tudor Iașenco together with his daughters Renata and Natalia, sons-in-law Alexandru and Antoine, nephew Anton, nieces Nicole and Poline, a. 2018, Rezina

colegii. Acesta este primul ziar independent, iar fondarea Asociației Presei Independente a contribuit la statornicirea presei neangajate a Republicii Moldova. Dintre obstacolele întâlnite, în cariera sa de jurnalist, este critica și rezistența din partea autorităților. Fiind un jurnalist de investigație, cu scopul de a dezvălui cazuri de corupție și încălcare a drepturilor omului, Tudor Iașenco a afirmat, în cadrul interviului realizat, că este criticat deseori. Un obstacol căruia i-a făcut față, chiar de la înce-

putul carierei sale, a fost difuzarea și fondarea ziarului „CUVÂNTUL”, oficiile poștale fiind atenționate de autorități să nu perfecteze abonamente la ziar, care urma să dea faliment. În ianuarie 1999, ziarul ajungea la 3500 de familii, instituții, întreprinderi în raioanele Rezina, Șoldănești, demonstrând că redacția este capabilă să facă o publicație cât mai actuală, interesantă și utilă pentru cititori. Până în prezent, redacția își realizează cu onoare misiunea, relatând fapte concrete și reale despre autoritățile locale și partidele politice. Una dintre remușcările pe care le are este faptul că nu au reușit să convingă cititorii din spațiul Rezina-Orhei să înțeleagă

Tudor Iașenco în cadrul unei stagieri în SUA oferă un interviu pentru un ziar din orașul Potsdam, statul Oregon, a. 1997

Tudor Iașenco during an internship in the USA gives an interview for a newspaper from the city of Potsdam, Oregon, 1997

rolul presei și să o susțină pe cea independentă, să nu tolereze mass-media angajată care îi dezinformează și le influențează gândirea.

În baza cercetării activității personalității lui Tudor Iașcenco, am sesizat cu certitudine că fap-

tele eroice ale protagonistului, care au constatat în lupta pentru adevăr, demonstrează curajul, ambiția și dragostea unui om pentru lucrul ce îl face, în care depune toată străduința, pentru a realiza o schimbare în societate.

Gala laureaților premiilor API pentru a. 2017. Tudor Iașcenco înmânează premiul „Curaj + Demnitate + Reputație” instituit de președintele API (Tudor Iașcenco) jurnalistului de investigație de la Ziarul de Gardă Victor Moșneag, a. 2018.

The API awards laureate gala for 2017. Tudor Iașcenco hands over the “Courage + Dignity + Reputation” award instituted by the API president (Tudor Iașcenco) to the investigative journalist from Ziarul de Gardă Victor Moșneag, 2018.

Directorii ziarelor membre ale Asociației Presei Independente din Moldova într-o vizită de studii în
redacția săptămânalului CUVÂNTUL. Iunie 2017

The directors of the member newspapers of the Independent Press Association of Moldova during a
study visit in the editorial office of the weekly CUVÂNTUL. June 2017

Repere bibliografice:

1. Iașenco Tudor, „Eu și Noi”, 2016;
2. Iașenco Tudor, „30 întrebări de acasă”, 2016;
3. Iașenco Tudor, Țopa Tudor „Revenirea la
Coșernița Sorociei și oamenii ei”, 2016;

4. Relatarea protagonistului Tudor Iașenco, în
cadruul unui interviu realizat în data de 12 februa-
rie 2020, în incinta Tipografiei Ziarului CUVÂNTUL.
Lista de ilustrații:

În loc de postfață - creionările unui îndrumător

*Istoria este, înainte de toate, memoria colectivă a omenirii
sau prezentul oamenilor care au trăit în trecut*

Prof. Ioann-Aurel Pop

Studierea istoriei în școală este un proces de durată, complex, multi-dimensional. Rolul fundamental în organizarea procesului didactic de studiere a istoriei îi revine Curriculumului la disciplina școlară Istoria românilor și universală, care stipulează că “modul de abordare în studierea trecutului istoric, pornește de la istoria locală spre istoria națională, regională și cea universală.” Un rol important în studierea istoriei revine și activităților extrașcolare, precum: organizarea de concursuri, proiecte, etc. Astfel, studiem istoria nu doar din manuale, dar și investigând direct societatea, lumea contemporană.

În această ordine de idei se înscrie și concursul „Descoperim Eroi în localitate la noi” organizat de AO „DVV International Moldova”, reprezentanța în Republica Moldova a Asociației Germane pentru Educația Adulților, în colaborare cu Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova – ANTIM. Concursul a avut drept obiectiv crearea unui cadru motivant pentru cercetări în domeniul istoriei locale recente.

Urmare derulării concursului menționat au fost reliefate unele concluzii, care, de fapt, reprezintă aspecte motivante pentru cercetare, desfășurată de către elevi și ghidată de către profesori. Am remarcat că implicarea elevilor în concurs a fost determinată de **posibilitatea liberei selectări a subiectului de cercetare** dintr-un cadrul cronicologic recent. Uneori, elevii percep istoria ca fiind ceva “de demult”, îndepărtat în spațiu și timp. Prin încadrarea cercetării în istoria secolului al XX-lea, subiectul de cercetare devine oarecum mai prietenos – informațiile se colectează nu doar din cărți sau alte izvoare dezvoltate de către savanți cu renume, ci se transformă în exercițiu de căutare proprie a elevului. Folosirea materialelor din arhive personale, fotografii, materiale din presa periodică din colecțiile bibliotecilor, nu doar din arhive (unde accesul este mai limitat), precum și aplicarea unor metode de cercetare din registrul istoriei orale fac din tinerii și viitorii cercetători persoane pasionate de studiu și căutători de inedit. Faptul de a aborda **aspecte de viață cotidiană** și posibilitatea “**scoaterii din anonimat**” a unor persoane importante din viața elevului (rude, prieteni, consăteni etc.) fac din aceste prime cercetări să vibreze de emoție.

Elevii pot corela faptele identificate prin propriile căutări cu cunoștințele și impresiile deja acumulate la orele desfășurate conform curriculumului.

Un moment aparte îl constituie motivarea elevului. Interesul față de trecut și în special, **interesul față de trecutul familiei** a devenit impuls de ordin intern, care i-a determinat să participe în concurs.

Un prim pas în elaborarea lucrării pentru concurs a fost selectarea subiectului – un aspect destul de dificil de selectare a protagonistului care să devină prototipul eroului din lucrare. În opinia mea, este foarte important de a avea **consimțământul persoanei de a deveni subiectul** unui discurs public sau a unei publicații înainte de a proceda la cercetarea propriu-zisă. E omeneste ca după ani de experiențe diverse oamenii să fie reticenți și precauți față de trecutul pe care îl scot la lumină.

Etapă de bază a elaborării produsului pentru concurs prevedea acumularea și prelucrarea materialului prin cercetarea critică a izvoarelor, selectare, analiză, interpretarea rezultatelor, organizarea informației selectate în anumite forme de prezentare: eseu, poster, film, etc.

În acest proces au fost practicate strategii algoritmice combinate cu strategii euristice, inclusiv observarea, interviul, identificarea și analiza diverselor surse, etc. În continuare o să mă refer doar la două aspecte din procesul de elaborare a produselor.

În primul rând, perioada studiată se caracterizează printr-un **număr enorm de surse istorice**. Important este ca elevul să selecteze cele necesare

pentru documentarea lucrării proprii. Acest lucru devine posibil doar în cazul în care elevul determină corect contextul geopolitic și istoric a evenimentelor sau personalităților studiate.

Selectarea materialului poate fi din mai multe surse – și aici mă refer la sursele scrise locale - dintre cele mai accesibile elevilor. Discipolii mei din Edineț au la dispoziție.

Arhiva raională – materialele arhivate se referă la perioada postbelică, cele mai timpurii fiind date cu anul 1944 și în cea mai mare parte se referă la dezvoltarea social-economică, reprezentate prin diverse tipuri de documente cu caracter oficial.

Muzeul Ținutului – în fondurile muzeistice pot fi cercetate diverse tipuri de izvoare istorice, atât autentice (scrise sau materiale), cât și copiile unor documente din fondurile Arhivei Naționale cu referire la istoria Edinețului.

Presa periodică de epocă, precum și alte izvoare scrise. Arhiva personală sau de familie.

Un alt **aspect important și dificil este interviul**. Intervievarea necesită o etapă de pregătire. În primul rând, un anumit nivel de cunoaștere a istoriei respondentului. Este mai simplu în cazul unor rude apropiate, atunci când istoria vieții acestora este cu mult mai cunoscută și apropiată elevului, precum și din punct de vedere psihologic: o implicare emotivă luând în considerare zona de confort existentă.

Un următor pas îl constituie **stabilirea obiectivelor interviului** (ce vreau să știu? Ce vreau, de fapt să aflu, nu la modul general, ci în cele mai mici

detalii. Cercetătorul pornește **cu niște ipoteze**, pe care le vrea verificate din perspectiva martorului, participantului la evenimente studiate sau descendentului acestuia. Amplasarea întrebărilor de cercetare se face într-**un context concret-cronologic, politic, social, etc.** și a **unor reguli etico-comportamentale** în timpul acestuia. Continuă cu elaborarea întrebărilor pentru interviu, a modalității de înregistrare a răspunsurilor – în scris, în format audio sau video.

În unele cazuri, la etapa de comunicare cu respondentul și la cea de prelucrare a informației colectate, cel mai dificil este **acceptarea unor experiențe de viață**, a unor viziuni asupra evoluției istorice a societății, diferite de cele proprii elevului. **Prelucrarea materialului** interviului, corelarea lui cu informațiile din alte surse, cu istoria regiunii sau statului **este complicată și necesită timp**. A

trage concluzii pripite, a generaliza trecutul, a critica sau a evalua de pe propriile poziții respondentul – sunt doar unele dintre erorile comise.

Consider că acest subiect – cercetarea prin interviu, prelucrarea și utilizarea datelor în diverse lucrări de către elevi este un subiect amplu, care necesită o studiere detaliată și profundă.

Orice posibilitate valorificată corect este o treaptă nouă, superioară în procesul de dezvoltare. Acest concurs a oferit această oportunitate nu doar elevilor, dar și profesorilor. În ultima instanță, implicarea elevilor în diverse activități, cercetarea istoriei locale, pe lângă toate celelalte forme de activități de învățare, contribuie la formarea și dezvoltarea uneia dintre competențele specifice “Valorificarea trecutului istoric și a patrimoniul cultural, manifestând respect față de țară și de neam.” (Curriculum, 2019).

Rita GÎRA,
Profesor de istorie, grad didactic superior
IP Liceul Teoretic “D. Cantemir” Edineț

